

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ТАКТИЧНЕ КЕРІВНИЦТВО ТА ОРГАНІЗАЦІЯ
НЕСЕННЯ СЛУЖБИ ПРАЦІВНИКАМИ
ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
В ЗОНІ ПРОВЕДЕННЯ
АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ

Навчальний посібник

Львів
2016

УДК 351.74+355
ББК 67.9(4Укр)401.133+68.58
Т15

Рекомендовано до друку Вченою радою
Львівського державного університету внутрішніх справ
(протокол від _____ № ____)

Рецензенти:

Ю. С. Назар кандидат юридичних наук, доцент;
Ю. О. Фтємов кандидат технічних наук, старший науковий співробітник;
С. В. Похнатюк кандидат військових наук, доцент.

Т15 **Тактичне** керівництво та організація несення служби працівниками органів внутрішніх справ України в зоні проведення антитерористичної операції: навчальний посібник / С. М. Банах, В. Р. Булачек, Ю. Р. Йосипів та ін. – Львів: ЛьвДУВС, 2016. – 116 с., з іл.

Узагальнено та адаптовано до українських реалій особистий досвід охорони громадського порядку в зоні АТО, досвід, навиків учасників бойових дій в Афганістані, Азербайджані тощо, а також правоохоронців, які брали участь у миротворчих місіях ООН. Під час написання посібника автори послуговувалися рекомендаціями, отриманими від осіб, які мають високу професійну підготовку у спецпідрозділах МВС, СБУ, Збройних сил України тощо.

Для використання в навчальному процесі вищих навчальних закладів МВС України, системі службової та самостійної підготовки працівників ОВС України, які залучаються до охорони громадського порядку та боротьби зі злочинністю в зоні АТО, відповідно до типової програми від 26.09.2014 № 20726/ЧБ.

УДК 351.74+355
ББК 67.9(4Укр)401.133+68.58

© Банах С. М., Булачек В. Р., Йосипів Ю. Р.
та ін., 2016
© Львівський державний університет
внутрішніх справ, 2016

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	5
1. РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ПІДРОЗДІЛІВ ОВС У ЗОНІ ПРОВЕДЕННЯ АТО	7
1.1. Спеціальні батальйони патрульної служби ОВС у зоні проведення АТО	9
1.2. Добровольчі батальйони МВС та цивільне населення у зоні конфлікту	10
2. ПРОВЕДЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ	12
2.1. Умови проведення антитерористичної операції.....	13
2.2. Правовий режим в районі проведення АТО	15
2.3. Умови ведення переговорів з терористами.....	16
3. РОЗТАШУВАННЯ ТА ОБЛАШТУВАННЯ КОНТРОЛЬНО- ПРОПУСКНОГО ПУНКТУ (БЛОКПОСТА) У ЗОНІ ПРОВЕДЕННЯ АТО	17
3.1. Типове облаштування блокпоста	18
3.2. Забезпечення надійного зв'язку з іншими підрозділами	21
3.3. Освітлення блокпоста	22
3.4. Мінно-вибухові загородження.....	23
3.5. Організація побуту та відпочинку	24
3.6. Організація охорони та оборонні позиції блокпоста.....	25
3.7. Заходи особистої безпеки працівника правоохоронних органів під час несення служби на блокпості.....	26
3.8. Реагування працівників правоохоронних органів на провокаційні дії з боку правопорушників.....	28
3.9. Тактичне маскування	29
3.10. Морально-психологічне забезпечення особового складу блокпоста	31
3.11. Особливості матеріально-технічного забезпечення підрозділів.....	32
4. ОРГАНІЗАЦІЯ НЕСЕННЯ СЛУЖБИ НА БЛОКПОСТІ	34
5. ОРГАНІЗАЦІЯ ПЕРЕПУСКНОГО РЕЖИМУ СПІВРОБІТНИКАМИ ОВС НА БЛОКПОСТІ.....	36
5.1. Тактика проведення огляду громадян та транспортних засобів на контрольних пунктах	36
5.2. Тактика дій співробітників ОВС та заходи особистої безпеки під час зупинки та огляду транспортних засобів	38
6. ТАКТИКА ДІЙ ПРАЦІВНИКІВ ОВС ПРИ ВІДБИТТІ НАПАДУ НА БЛОКПОСТ	45
6.1. Основні чинники, що впливають на оборону блокпоста	45

6.2. Дії особового складу при спробі нападу на блокпост	46
7. ВОГНЕВИЙ КОНТАКТ ПІД ЧАС ПАТРУЛЮВАННЯ, ЗАЧИСТКИ В УМОВАХ ПРОВЕДЕННЯ АТО.....	47
7.1. Особливості проведення зачистки в умовах населеного пункту.....	47
7.2. Тактика зачистки у населених пунктах.....	50
7.3. Зачистка та контроль приміщень	53
7.4. Елементи тактики, що застосовуються при зачистці сходових кліток	55
7.5. Вхідження у приміщення (штурм)	59
7.6. Загальні поради, щодо патрулювання вулиць у зоні АТО.....	61
8. КОНВОЙ ТА СУПРОВІД АВТОТРАНСПОРТНИХ КОЛОН У ЗОНІ АТО	63
8.1. Планування конвою	64
8.2. Тактика дій під час пересування у складі колони	64
8.3. Дії особового складу в екстремальних ситуаціях	65
9. ПРОЧІСУВАННЯ ЛІСОВИХ МАСИВІВ, ЛІСОСМУГ	68
10. ЕЛЕМЕНТИ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАЦІВНИКІВ ОВС ТА ОЗБРОЄННЯ, ЩО ЗАСТОСОВУЄТЬСЯ ПРАВООХОРОНЦЯМИ В ЗОНІ АТО.....	70
10.1. Підствольний гранатомет ГП-25.....	71
10.2. Реактивний протитанковий гранатомет-РПГ-7.....	73
10.3. Реактивні протитанкові гранати.....	75
10.4. Інші типи озброєння широко представлені у зоні проведення АТО ...	78
10.4.1. Автоматичний гранатомет АГС-17.....	78
10.4.2. Крупнокаліберний кулемет ДШК.....	79
11. ПРАВИЛА ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ У ВИКУХОНЕБЕЗПЕЧНИХ МІСЦЯХ.....	81
12. ЗАХОДИ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ПРИ ОБСТРІЛІ З МІНОМЕТІВ ТА СИСТЕМ ЗАЛПОВОГО ВОГНЮ.....	86
12.1. Заходи особистої безпеки при обстрілі із системи БМ-21 "Град".....	88
13. ЕЛЕМЕНТИ ТАКТИЧНОЇ МЕДЕЦИНИ.....	90
13.1. Поради щодо комплектації медичної аптечки.....	91
13.2. Типовий комплект індивідуальної медичної аптечки.....	96
14. БАЗОВІ ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАХОДИ, ЯКІ НЕОБХІДНО ВЖИТИ ПЕРЕД ВІДРЯДЖЕННЯМ У ЗОНУ ПРОВЕДЕННЯ АТО.....	98
15. РЕЧІ, НЕОБХІДНІ У ЗОНІ ПРОВЕДЕННЯ АТО.....	98
ВИСНОВОК.....	107
БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК.....	109

ПЕРЕДМОВА

Аналізуючи події, які відбуваються на Донеччині та Луганщині, можна стверджувати, що антитерористична операція (далі – АТО) давно переросла у відкрите збройне протистояння (неоголошену війну) між силовими структурами Української держави та терористичними організаціями ЛНР та ДНР.

Активну участь у такому протистоянні беруть працівники правоохоронних органів України і, зокрема, органів внутрішніх справ (далі – ОВС).

За таких обставин особливої актуальності набуває питання якісної та швидкої підготовки працівників ОВС до дій у таких особливих умовах.

Очевидно, що служба в зоні АТО суттєво відрізняється від виконання службових обов'язків у мирний час. Водночас слід визнати, що правоохоронні органи держави виявились неготовими до належного виконання службових завдань у таких особливих умовах. Відтак, працівники ОВС змушені були швидко набувати навиків, не властивих для правоохоронних підрозділів, зокрема: загальновійськової підготовки, певних знань у галузі природознавства, тактики сучасного загальновійськового бою, саперної і топографічної підготовки, вмінь користуватись зброєю, якої не має на озброєнні в ОВС тощо.

Окрім цього, зважаючи на те, що терористичні організації широко застосовують артилерію, системи залпового вогню, гранатомети, міномети, броньовані машини, танки тощо, постає питання про необхідність навчити особовий склад ОВС вмінню їм протистояти та основам захисту від ураження такою зброєю.

Досвід здобувався і здобувається безпосередньо під час виконання службових обов'язків.

Відтак такий досвід отриманий у процесі безпосереднього виконання службових завдань у зоні проведення АТО і членами авторського колективу, так і іншими працівниками правоохоронних органів. Напрацювання, отримані авторським колективом, який у повному складі здійснював тактичну та бойову підготовку працівників підрозділу патрульної служби міліції особливого призначення «Львів» до служби в зоні АТО, є базовими для цього навчального посібника.

Під час написання цього навчального посібника авторський колектив опирався на вже існуючі розробки з питань, які увійшли до нього. Насамперед, це розробки правоохоронних органів та спецслужб зарубіжних держав, миротворчих місій ООН тощо, які мають досвід такої діяльності. В

навчальному посібнику подано окремі ілюстрації з матеріалів, якими забезпечувались учасники миротворчих місій тощо.

Окрім цього, авторським колективом узагальнено та адаптовано до українських реалій особистий досвід, навички учасників бойових дій в Афганістані, Азербайджані тощо, а також правоохоронців, які брали участь у миротворчих місіях ООН. Під час написання посібника автори послуговувалися рекомендаціями, отриманими від осіб, які мають високу професійну підготовку у спецпідрозділах МВС, СБУ, Збройних сил України тощо.

Зрозуміло, що у цьому навчальному посібнику не висвітлено всебічно та вичерпно всі питання організації та тактики служби працівниками ОВС України в зоні АТО, але авторський колектив сподівається, що він стане у нагоді і науково-педагогічному складу навчальних закладів МВС України в удосконаленні оперативно-тактичних знань, і керівникам підрозділів, які несуть чи готуються до несення служби в зоні АТО, і безпосередньо працівникам ОВС, які задіяні чи будуть задіяні до виконання таких завдань.

Авторський колектив висловлює щире подяку за допомогу в підготовці навчального посібника Союзу ветеранів Афганістану, науково-педагогічним працівникам Національної академії внутрішніх справ України, Одеського державного університету внутрішніх справ, Харківського національного університету внутрішніх справ, Академії сухопутних військ ім. П. Сагайдачного та всім, хто брав участь у АТО, забезпеченні її проведення і захисті незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України, у бойових діях чи миротворчих операціях, і які поділилися своїм досвідом.

РОЗДІЛ 1

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ПІДРОЗДІЛІВ ОВС У ЗОНІ АТО.

Події на Сході посилили увагу суспільства до пересічних працівників територіальних підрозділів Міністерства внутрішніх справ, які разом із Національною гвардією наразі перебувають у епіцентрі зони АТО. Служба у бойових умовах випробувала на міцність і правоохоронну систему загалом, і кожного бійця зокрема. Відтак маємо і приклади мужності та героїзму, і

вияви боягузтва та зрадництва, коли «люди у погонах» не захотіли захищати своїх співгромадян від терористів.

За словами міністра МВС усі співробітники бойових та патрульних підрозділів мали б прийняти участь у АТО, як свого роду перевірку на «профпридатність, справжній дух і патріотизм».

а)

б)

Фото 1. Відрядження співробітників ОВС у зону АТО:

а) наказ про відрядження у зону прове АТО; б) цільовий інструктаж перед відрядженням у зону АТО.

Нині багато співробітників ОВС уже побували у зоні АТО. Протягом 2014–2016 років за ініціативи керівництва та оперативного штабу МВС постійно здійснювалось підсилення підрозділів ОВС у Луганській та Донецькій областях за рахунок зведених загонів співробітників ОВС різних підрозділів із центральних та західних регіонів України.

Основним завданнями таких зведених загонів є:

- припинення протиправної діяльності на територіях, які зазнали втручання терористичних бандугрупувань;
- відновлення правоохоронної системи, її складових у зоні АТО;
- виявлення осіб, причетних до незаконних збройних формувань;
- вилучення нелегальної зброї.

Реалізація цих важливих завдань у зоні АТО здійснюється такими основними методами:

- відновлення функціонування системи територіальних органів ОВС;
- організація розгалуженої системи контрольно-пропускних пунктів різного типу та призначення у зоні АТО;
- здійснення поетапного відпрацювання територій та населених пунктів, які знаходяться в межах контрольованих територій зони АТО;
- виявлення, локалізація та затримання осіб, які здійснюють протиправну діяльність.

У зоні проведення АТО можна виокремити такі основні групи протиправних елементів:

- особи, котрі беруть чи брали активну участь у терористичних організаціях ЛНР і ДНР та причетні до протиправної діяльності;

- особи, котрі безпосередньо чи опосередковано сприяли терористичним організаціям у їхній протиправній діяльності;
- особи, котрі за умов відсутності законної влади здійснювали грабежі, розбої, крадіжки та інші кримінально карані правопорушення;
- особи, котрі здійснюють незаконну торгівлю у зоні АТО.

Станом на грудень 2015 року умовно можна виокремити три основні форми служби співробітниками ОВС у зоні АТО:

1. служба у територіальних підрозділах УМВС України у Луганській та Донецькій областях;
2. служба на контрольно-пропускних пунктах зони АТО;
3. патрулювання, відпрацювання та зачистка територій у зоні АТО під час взаємодії з іншими силовими структурами.

а)

б)

Фото 2. Патрулювання у населених пунктах зони АТО: а) зачистка населеного пункту; б) патрулювання населеного пункту зони АТО у зимовий період.

1.1. Спеціальні батальйони патрульної служби ОВС у зоні АТО.

У березні–травні 2014 року внаслідок розладу системи управління державою і економічної й політичної кризи операція російських спецслужб із організації збройних терористичних актів в Україні зумовила загрозу здатності держави забезпечити правопорядок.

Більшість працівників міліції на захоплених територіях не виявляла готовності виконувати накази, пов'язані з будь-яким особистим ризиком для життя. Ті, хто намагався влаштуватися на службу в міліцію, змушені були дового чекати рішення щодо працевлаштування через складну бюрократичну процедуру.

У квітні 2014 року голова МВС України Арсен Аваков прийняв рішення про створення добровольчого корпусу спецпідрозділів із охорони громадського порядку – батальйонів і рот патрульної служби міліції особливого призначення (ПСМОП) – для захисту від злочинних посягань та

охорони громадського порядку. Спочатку планували створити близько 20 регіональних спецпідрозділів підпорядкованих ГУМВС та УМВС України в областях. Станом на 16 червня 2014 року в областях України сформовано 30 регіональних спецпідрозділів ПСМОП із запланованою чисельністю 5660 осіб, з яких близько 3000 осіб уже проходили службу.

7 листопада 2015 року, після набуття чинності Закону України «Про Національну поліцію», основна частина спецбатальйонів перейшли в підпорядкування Національної поліції, решта була розформована або увійшла до складу Нацгвардії та ЗСУ.

Добровольчі батальйони були створені, насамперед, як підрозділи для підтримки дій регулярних військ. Спершу вони відрізнялися дуже високою мотивацією за різного ступеня навченості та підготовки. Спочатку до їх складу входили не лише недосвідчені ентузіасти, хоча таких був великий відсоток (особливо серед молодого покоління солдатів), але й значна кількість колишніх професійних солдатів і міліціонерів, які раніше з різних причин (здебільшого через розчарування слабкістю армії і загальною корупцією) вирішили застосувати свій досвід у нових структурах.

Висока мотивація стала поштовхом участі для добровольчих батальйонів у найбільш гарячих місцях АТО. Спершу батальйони, зокрема спеціальні батальйони міліції та батальйони територіальної оборони (такі, як «Київ-1», «Київ-2», «Дніпро-1»), мали здійснювати допоміжні та охоронні функції, підтримувати правопорядок. Однак згодом з'ясувалося, що високий рівень мотивації солдатів таких батальйонів призвів до їхньої високої ефективності у антитерористичній операції. На відміну від мобілізованих солдатів, добровольці не лише готові, але й вимагають відправляти їх до найбільш небезпечних місць і часто відмовляються від ротації.

Оскільки в Україні офіційно триває не війна, а антитерористична операція підрозділи, підпорядковані Міністерству внутрішніх справ, є відповідними структурами для операцій у зоні АТО щодо підтримання порядку.

Аналіз ситуації в зоні АТО за місяці її проведення дав змогу зрозуміти причини значних втрат у деяких добровольчих батальйонах. Відсутність початкової необхідної підготовки надмірна удавана сміливість яка виникає внаслідок величезного ентузіазму, – це лише дециця правди. Як уже зазначалося добровольчі батальйони спершу були призначені для виконання допоміжних функцій, тому відповідно до нормативної бази не були оснащені важким озброєнням. Це означає, що на початку військових дій вони часто були позбавлені артилерійської підтримки там, де, за словами солдатів, вона була вкрай необхідною.

1.2. Добровольчі батальйони МВС та цивільне населення у зоні конфлікту.

Добровольчі батальйони є основним об'єктом атак проросійських ЗМІ.

Це сталося з тих причин, які зазначені вище. Дуже складно боротися з високомотивованими, сповненими патріотичних почуттів солдатами-правоохоронцями.

Громадяни України виявляють до батальйонів величезну повагу і любов, жінки часто говорять про них «наші хлопці», навіть якщо з ними особисто не знайомі. У зону АТО постійно їздять волонтери, які збирають максимально можливу допомогу для армії. Завдяки їм добровольчі батальйони МВС були краще екіпіровані на зиму, ніж багато регулярних частин.

Коли розпочався конфлікт на сході України, українська армія не була готова до ефективних дій. Попри те, що українські ЗМІ повідомляли про як слід оснащені підрозділи, які відправляються в зону АТО, практика свідчила, що солдатам не вистачало не тільки бронезилетів та шоломів, але й навіть шкарпеток. Коли в ЗМІ та парламенті вкотре порушували питання щодо корупції в армії, значна кількість звичайних громадян розпочали об'єднуватися у волонтерські організації та групи у соціальних мережах, задля забезпечення фронту всім необхідним. Завдяки таким об'єднанням з метою «одягнути і нагодувати» бійців АТО, спершу, вони могли ефективно виконувати свої завдання під час політичної кризи в Києві. Це доказало міжнародній спільноті, що опір російській агресії має в Україні загальнонаціональний характер.

Тому російська пропаганда робить усе, щоб скомпрометувати та спалювати добровольчі батальйони правоохоронців. Ця агресивна пропаганда проти українських батальйонів спрямована насамперед на одержувачів інформації у власній країні. Не знаючи нічого про війну в Україні з власного досвіду, громадяни Росії охоче приймають версію про «українських фашистів», які «вбивають мирне цивільне населення на Донбасі».

а

б

Фото 3. Приклад агресивної антиукраїнської пропаганди: а) засобами наочної агітації; б) засобами психологічного тиску.

Згідно з цією версією влада в Києві «ненавидить усе російське»

(російське і водночас пов'язане зі «Святою Руссю» – символом цінностей, якому традиційно протиставляється європейський лібералізм), а добровольчі батальйони МВС є каральними органами «хунти».

У російських ЗМІ висвітлюються повідомлення про міфічні страшні злочини добровольчих батальйонів проти цивільного населення. Усе це позначилося на сприйнятті цивільним населенням на Сході України правоохоронних добровольчих батальйонів. Співробітників ОВС, які брали участь в АТО, згадують, що пенсіонери, які дивилися російські телевізійні канали, жили в очікуванні автобусів із «бандерівцями», яких смертельно боялися. На питання щодо причини страху або того, ким конкретно є «бандерівці», ніхто не міг відповісти чітко, однак сила цієї пропаганди була настільки великою, що співрозмовники не сумнівалися у реальності загрози.

Надзвичайно цікавими у цьому контексті є свідчення співробітників МВС, які звільняли території, окуповані сепаратистами. Вони розповідають про реальний шок значної частини місцевих жителів коли з'ясувалося, що українські правоохоронці поведуться зовсім не так, як очікувалося.

Усвідомлення важливості місії у співробітників ОВС пов'язане з присутністю на звільнених територіях задля підтримки порядку. Зведені підрозділи ОВС, що відряджались у зону АТО, мали співпрацювати з місцевими правоохоронними органами (а насправді контролювати їхню діяльність і реалізувати нпвики професії адаптовані до сучасних умов). Незважаючи на розчарування через не участь у безпосередніх бойових діях, співробітники спеціальних батальйонів МВС підійшли до виконання нових завдань дуже відповідально. З регулярних розмов із командуванням та рядовими солдатами батальйонів можна зробити висновок, що вони розуміють необхідність бути «новою міліцією/поліцією», якої потребує суспільство після зміни влади.

Розділ 2 ПРОВЕДЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ

Тероризм – суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, державних установ, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я невинних людей або погрози вчинення злочинних дій із метою досягнення злочинних цілей.

а

б

Фото 4. Терористичні організації ДНР, ЛНР: а) захоплення будівель органів державної влади; б) озброєння російсько-терористичних банд та формувань.

Міністерство внутрішніх справ України бореться з тероризмом шляхом запобігання, виявлення та припинення злочинів, учинених із терористичною метою, розслідування яких віднесене законодавством України до компетенції органів внутрішніх справ; надає Антитерористичному центру при Службі безпеки України необхідні сили і засоби; забезпечує їхнє ефективне використання під час проведення антитерористичних операцій.

Відповідно до Закону України «Про боротьбу з тероризмом», у районі проведення антитерористичної операції співробітники ОВС, залучені до АТО, мають право:

- застосовувати відповідно до чинного законодавства України зброю і спеціальні засоби;
- затримувати і доставляти в органи внутрішніх справ осіб, які вчинили або вчиняють правопорушення чи інші дії, що перешкоджають виконанню законних вимог осіб, залучених до антитерористичної операції, або дії, пов'язані з несанкціонованою спробою проникнення в район проведення антитерористичної операції та перешкоджанням її проведення;
- перевіряти у громадян і посадових осіб документи, що засвідчують особу, а в разі відсутності документів – затримувати їх для встановлення особи;
- здійснювати в районі проведення антитерористичної операції особистий огляд громадян, огляд речей, що знаходяться при них, транспортних засобів та вантажів, які ними перевозяться;
- тимчасово обмежувати або забороняти рух транспортних засобів і пішоходів на вулицях і дорогах, не допускати транспортні засоби, зокрема й транспортні засоби дипломатичних представництв і консульських установ, а також громадян на окремі ділянки місцевості та об'єкти, виводити громадян із окремих ділянок місцевості та об'єктів, відбуксирувати транспортні засоби;
- входити (проникати) в жилі та інші приміщення, на земельні ділянки, що належать громадянам, під час запобігання терористичного акту і у разі переслідування осіб, підозрюваних у вчиненні такого акту, на територію і в

приміщення підприємств, установ і організацій, перевіряти транспортні засоби, якщо зволікання може створити реальну загрозу життю або здоров'ю людей;

– використовувати у службових цілях засоби зв'язку і транспортні засоби, зокрема й спеціальні, що належать громадянам (за їх згодою), підприємствам, установам і організаціям, за винятком транспортних засобів дипломатичних, консульських та інших представництв іноземних держав та міжнародних організацій, з метою запобігання терористичному актові, переслідування і затримання осіб, підозрюваних у скоєнні терористичного акту, або для доставки осіб, які потребують термінової медичної допомоги, в лікувальні установи, а також для проїзду до місця злочину.

2.1. Умови проведення антитерористичної операції

Антитерористична операція проводиться лише за наявності реальної загрози життю і безпеці громадян, інтересам суспільства або держави у разі, якщо усунення цієї загрози іншими способами є неможливим.

Рішення щодо проведення антитерористичної операції приймається залежно від ступеня суспільної небезпеки терористичного акту керівником Антитерористичного центру при Службі безпеки України за письмовим дозволом Голови Служби безпеки України або керівником координаційної групи відповідного регіонального органу Служби безпеки України за письмовим дозволом керівника Антитерористичного центру при Службі Безпеки України, погодженим з Головою Служби безпеки України. Про рішення щодо проведення антитерористичної операції негайно інформується Президент України.

Антитерористична операція проводиться в разі, коли:

– терористичний акт загрожує загибеллю багатьох людей чи іншими серйозними наслідками або якщо його вчинено одночасно на території кількох областей, районів чи міст;

– ситуація, пов'язана із вчиненням або загрозою вчинення терористичного акту, є невизначеною щодо причин та обставин її виникнення і подальшого розвитку;

– вчинення терористичного акту зачіпає міжнародні інтереси України та її відносини з іноземними державами;

– реагування на вчинення дій із ознаками терористичного акту належить до компетенції різних правоохоронних органів та інших органів виконавчої влади;

– очевидно є неможливість відвернення або припинення терористичного акту силами правоохоронних та місцевих органів виконавчої влади окремого регіону.

Для безпосереднього управління конкретною антитерористичною операцією та керівництва силами і засобами, які залучаються до здійснення антитерористичних заходів, створюється оперативний штаб, який очолює керівник Антитерористичного центру при Службі безпеки України (координаційної групи відповідного регіонального органу Служби безпеки України) або особа, яка його заміщує, перший заступник чи заступником керівника Антитерористичного центру при Службі безпеки України.

За рішенням керівника Антитерористичного центру при Службі безпеки України або особи, яка його заміщує, першого заступника чи заступника керівника Антитерористичного центру при Службі безпеки України, погодженим із керівництвом відповідних суб'єктів боротьби з тероризмом, до широкомасштабних, складних антитерористичних операцій у районі їх проведення залучаються та використовуються сили та засоби (особовий склад та спеціалісти окремих підрозділів):

- Служби безпеки України;
- Міністерства внутрішніх справ України;
- Національної гвардії України;
- Збройних Сил України;
- центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері захисту державного кордону, та органів охорони державного кордону;
- Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України;
- центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері цивільного захисту;
- Управління державної охорони України.

Працівники правоохоронних органів, військовослужбовці та інші особи, які залучаються до антитерористичної операції, на час її проведення підпорядковуються керівнику оперативного штабу.

2.2. Правовий режим у районі проведення АТО

У зоні антитерористичної операції на час її проведення може бути встановлено спеціальний порядок, зокрема організовано патрульну охоронну службу та виставлено оточення.

Також може тимчасово вводитися обмеження прав і свобод громадян.

Із метою захисту громадян, держави і суспільства від терористичних загроз у зоні довготривалої антитерористичної операції, як виняток, може здійснюватися превентивне затримання осіб, причетних до терористичної діяльності, на строк понад 72 години, але не більше, ніж на 30 діб.

Переміщення товарів до району або з району проведення антитерористичної операції здійснюється в порядку, що встановлюється Кабінетом Міністрів України за поданням Служби безпеки України.

Особи, винні у порушенні порядку переміщення товарів до району або з району проведення антитерористичної операції, несуть відповідальність згідно із законом.

У зоні антитерористичної операції посадові особи, залучені до операції, мають право:

– застосовувати відповідно до чинного законодавства України зброю і спеціальні засоби;

– затримувати і доставляти в органи внутрішніх справ осіб, які вчинили або вчиняють правопорушення чи інші дії, що перешкоджають виконанню законних вимог осіб, залучених до антитерористичної операції, або дії, пов'язані з несанкціонованою спробою проникнення в район проведення антитерористичної операції і перешкоджання її проведенню;

– перевіряти у громадян і посадових осіб документи, що посвідчують особу, а в разі відсутності документів – затримувати їх для встановлення особи;

– здійснювати в районі проведення антитерористичної операції особистий огляд громадян, огляд речей, що знаходяться при них, транспортних засобів та речей, які ними перевозяться;

– тимчасово обмежувати або забороняти рух транспортних засобів і пішоходів на вулицях та дорогах, не допускати транспортні засоби, зокрема й транспортні засоби дипломатичних представництв і консульських установ, та громадян на окремі ділянки місцевості та об'єкти, виводити громадян із окремих ділянок місцевості та об'єктів, відбуксировувати транспортні засоби;

– входити (проникати) в жилі та інші приміщення, на земельні ділянки, що належать громадянам, під час припинення терористичного акту та у разі переслідування осіб, які підозрюються у вчиненні такого акту, на територію та в приміщення підприємств, установ і організацій, перевіряти транспортні засоби, якщо зволікання може створити реальну загрозу життю чи здоров'ю людей;

– використовувати зі службовою метою засоби зв'язку і транспортні засоби, у тому числі спеціальні, що належать громадянам (за їх згодою), підприємствам, установам та організаціям, за винятком транспортних засобів дипломатичних, консульських та інших представництв іноземних держав та міжнародних організацій, для запобігання терористичному акту, переслідування та затримання осіб, що підозрюються у вчиненні терористичного акту, або для доставки осіб, які потребують термінової медичної допомоги, до лікувальних закладів, а також для проїзду до місця злочину.

У ситуаціях, пов'язаних із вчиненням або загрозою вчинення терористичного акту, спеціальні підрозділи та підрозділи особливого призначення суб'єктів, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом, і задля виконання покладених на них завдань можуть:

- 1) проникати на захоплений терористами об'єкт;
- 2) фізично затримувати терористів, а у випадках, коли їхні дії реально загрожують життю та здоров'ю заручників, учасників операції або інших осіб, - знешкоджувати терористів;
- 3) випереджувати дії терористів, що можуть призвести до техногенно-небезпечних наслідків;
- 4) звільняти заручників;
- 5) забезпечувати зберігання речових доказів, документів, речей, цінностей;
- 6) роззброювати та охороняти осіб, затриманих під час антитерористичної операції.

У районі проведення антитерористичної операції з представниками засобів масової інформації контактують керівник оперативного штабу або визначені ним особи.

2.3. Умови ведення переговорів із терористами

У ході антитерористичної операції з метою збереження життя та здоров'я людей, матеріальних цінностей, схилення терористів до відмови від протиправних дій, справляння на них стримувального впливу, з'ясування можливості припинення терористичного акту допускається ведення переговорів із терористами.

Ведення переговорів доручається особам, спеціальноуповноваженим на те керівником оперативного штабу.

У разі, коли мета переговорів із терористами не може бути досягнута через їхню незгоду припинити терористичний акт і реальна загроза життю та здоров'ю людей зберігається, керівник антитерористичної операції має право прийняти рішення про знешкодження терориста (терористів).

У випадку очевидної загрози вчинення щодо об'єкта або особи терористичного акту і неможливості усунення цієї загрози іншими законними способами терорист (терористи) може (можуть) бути за вказівкою керівника оперативного штабу знешкоджений (знешкоджені) без попередження.

Під час переговорів не можуть розглядатися як умова припинення терористичного акту питання щодо видачі терористам будь-яких осіб, предметів та речовин, які безпосередньо можуть бути використані для вчинення актів технологічного тероризму.

РОЗДІЛ 3. РОЗТАШУВАННЯ ТА ОБЛАШТУВАННЯ КОНТРОЛЬНО-ПРОПУСКНОГО ПУНКТУ (БЛОКПОСТА) У ЗОНІ АТО.

Блокпост – озброєний наряд, зазвичай у складі посиленого взводу, який призначений для:

- часткове чи повне обмеження руху транспорту та людей затримання громадян і транспортних засобів, що порушують установлений режим поведінки;
- моніторинг та спостереження за місцевістю.

3.1. Типове облаштування блокпоста

Доволі складно знайти два схожі між собою блокпости, оскільки всі вони облаштовуються відповідно до ситуації, ландшафту та особливостей оперативної ситуації. Також суттєво впливають на планування блокпоста ресурсні можливості підрозділу в період його облаштування.

Однак, незалежно від їхнього вигляду чи планування, усі блокпости мають основні елементи, притаманні усім блокпостам.

Елементи блокпоста:

1. Ділянка дороги для знижень швидкості транспорту.
2. Шлагбаум або інші пристрої для зупинки транспорту.
3. Замасковані та відповідно обладнані пристрої для примусової зупинки транспортних засобів типу «Діана», «Кактус», «Гарпун».
4. Загородження проти гусеничної техніки (протитанкові «їжаки», бетонні блоки, зв'язки протитанкових мін).

а

б

Фото 6. Перешкоди для запобігання проїзду масивної техніки: а) зв'язані між собою протитанкові міни; б) бетонні конструкції.

5. Огорожа із колючого дроту по периметру блокпоста. Додатково зони контролю обладнуються сітками-плутанками типу МЗП.
6. Облаштовані позиції для бойової техніки (БМП, БТР, танки).

а

б

Фото 7. Погано облаштовані позиції для бойової техніки: а) під час обладнання укриття для БМП не враховано погодні умови; б) статична техніка на відкритій місцевості вразлива до обстрілу з РПГ .

7. Надійні укриття для особового складу, захищені від стрілецької зброї та мінометних обстрілів. Для конструкції використовуються бетонні блоки, габійні сітчасті укріплення, мішки із піском. Також застосовуються готові бетонно-металеві конструкції.

8. Викопані рови вздовж дороги перед під'їздом до блокпоста. Такі рови призначені для запобігання об'їзду блокпоста. Рови можна використати як миттєве укриття у разі обстрілу позицій блокпоста зі стрілецької зброї чи мінометного обстрілу.

9. Укріплені побутові приміщення для відпочинку вільної зміни та зберігання майна. Такі укріплення обладнуються із дотриманням вимог безпеки та маскування.

а

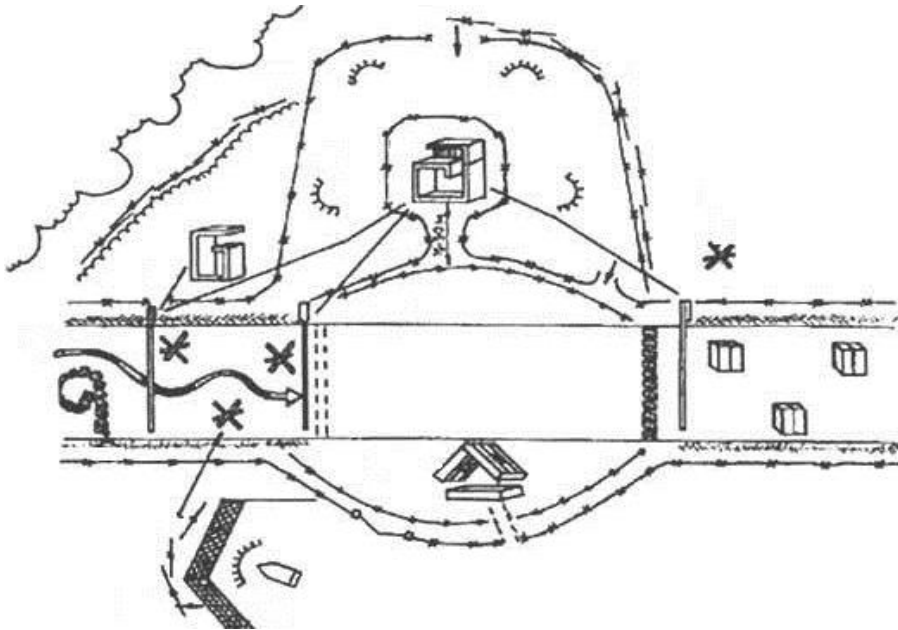

б

Фото 8. Комбіновані укриття для особового складу: а) укриття з бетонних плит та мішків із піском; б) для конструкції укриття використані габіони.

10. Оборонні позиції відповідно до вимог оперативної ситуації та особливостей розташування блокпоста. Кількість та тип оборонних споруд визначаються залежно від кількості та інтенсивності обстрілів. Незалежно від місця перебування на території блокпоста, співробітник ОВС за необхідності повинен за лічені секунди знайти укриття.

11. Мінні загородження (керовані та некеровані) та сигнальні пристрої по периметру контрольної зони. Обов'язково складається детальний план мінування із зазначенням типу вибухових пристроїв. На місцевості мінні поля позначаються відповідними табличками задля недопущення нещасних випадків серед місцевого населення.

Мал. 1. Типовий план блокпоста

12. Зважаючи на чисельність особового складу блокпоста, необхідно підготувати достатню кількість окопів на випадок ворожих обстрілів. У будь-якому місці території блокпоста має бути можливість сховатись в укриттях не тільки особовому складу, але й цивільному населення, яке перебуває на території блокпоста.

13. Ділянка дороги для огляду транспортних засобів. Ця частина має бути обладнана естакадою та оглядовою вишкою.

Блокпост слід облаштовувати в місці з гарним оглядом, щоб, потрапивши в зону видимості, автомобіль не зміг повернути, з'їхати з дороги або об'їхати блокпост без візуального спостереження. Також мають бути вжиті заходи для запобігання проникненню цивільного населення на територію блокпоста, крім транзитних зон. Необхідно запобігати спробам місцевого населення обходити блокпост лісовими чи польовими стежками у зоні прямої видимості. Поява сторонніх людей у секторах спостереження створює напруження при спостереженні за секторами обстрілу та іноді може бути причиною підриву цивільних на мінних полях чи загородженнях. Аби відлякати цивільне населення від нелегальних маршрутів пересування довкола, чи в обхід блокпостів, на прилеглих територіях розвішуються таблички з попередженням про наявність мін та створюється імітація замінування.

За можливості бажано мати, об'їзний шлях довкола блокпоста, який повністю проглядається. Такий об'їзний шлях, що перебуває у зоні контролю, необхідний для пропуску військових колон, щоб не припиняти на час проходження колон огляду інших машин.

У міських умовах блокпост повинен мати групу прикриття, розташовану на даху сусідніх будівель. Доволі важливо під час облаштування блокпоста – узгодження порядку дій із сусідніми опорними пунктами та підрозділами підтримки. Слід ретельно звірити карти, щоб не було розбіжностей в позначенні своїх і чужих цілей.

3.2. Забезпечення надійного зв'язку з іншими підрозділами

Під час облаштування блокпоста важливим елементом його безпеки та функціональності є налагодження якісного зв'язку. Блокпост повинен мати надійний основний та дублюючий зв'язки з іншими підрозділами та органами МВС, місцевими територіальними райвідділами МВС. Якщо сусідні опорні пункти розташовані в зоні видимості, то слід розробити схему дублювання радіосигналів за допомогою сигнальних ракет чи інших умовних сигналів. Це важливо з огляду на те, що у разі спроби нападу на блокпост радіозв'язок може приглушуватися. Також слід обмінятися номерами мобільних телефонів із керівництвом сусідніх блокпостів. Доцільно мати на блокпості декілька карточок мобільних операторів, що надають послуги мобільного зв'язку саме у цій місцевості.

3.3. Освітлення блокпоста

У нічних умовах необхідно чітко дотримуватись світломаскування, правильно організувати освітлення місцевості, не допускати підсвічування важливих елементів оборони блокпоста, комунікацій, елементів життєзабезпечення та побуту. У нічний час потужні освітлювальні ліхтарі повинні бути спрямовані у напрямках доріг, що контролюються. Доцільно облаштувати прожектор так, щоб його можна було вмикати за необхідності у разі наближення транспортного засобу у нічний час. Промінь прожектора не повинен демаскувати оборонні позиції блокпоста та має бути доволі вузькоспрямованим на об'єкт контролю (транспортний засіб чи людину). Корпус потужного ліхтаря доцільно захистити від розбиття осколками, кулями, тощо. Зважаючи на ситуацію та планування блокпоста доцільно обкласти прожектор мішками з піском чи розташувати його у бійниці бліндажа.

В умовах бойових дій із особовим складом блокпоста необхідно провести додатковий інструктаж щодо правил та вимог користування особистими ліхтариками та застосування світлофільтрів, проаналізувати

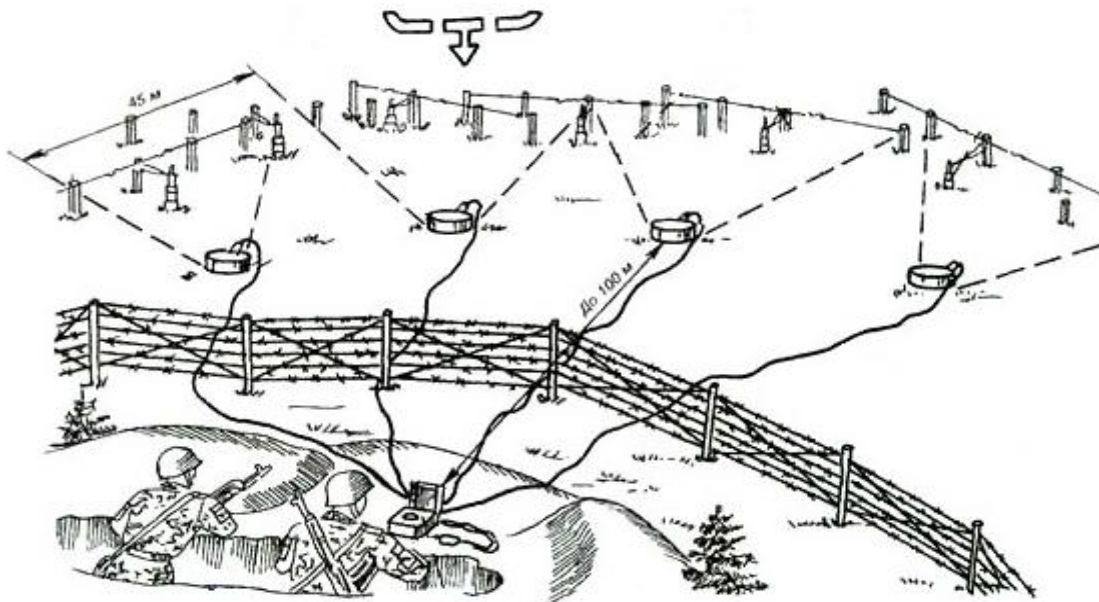
ситуацію із застосуванням мобільних телефонів та інших пристроїв, що можуть підсвічувати обличчя. Нагадати курцям про правила особистої безпеки та шкоду, яку може завдати паління.

3.4. Мінно-вибухові загородження.

Із флангів чи сторін імовірного нападу на блокпості розташовують мінно-вибухові загородження. Такі мінні загородження умовно можна поділити на керовані та некеровані. Керовані – підриваються за необхідності. Некеровані детонують у разі контакту із противником. У керованому застосовуються мінні системи типу УМН-2, ВКПМ-2.

Для облаштування некерованих мінно-вибухових загороджень використовуються доступні типи мін та ручних гранат. Часто застосовуються ручні гранати оборонного типу. Мінування відбувається у формі облаштування «розтяжок». За наявності сигнальних мін їх доцільно розташовувати перед мінно-вибуховими загородженнями.

Як засвідчив досвід АТО, у підрозділів МВС України, що несуть службу на блокпостах, відсутні у достатній кількості вибухові пристрої та їх комплектуючі для облаштування належно мінно-вибухових загороджень. Тому працівники МВС змушені були облаштовувати такі загородження із ручних гранат різних типів та підручних матеріалів, які створювали шум при контакті з ними.

Мал. 2. Зразок облаштування керованого мінно-вибухового загородження

Для ускладнення безшумного підходу противника використовуються такі матеріали: консервні банки, шифер, покрівельне залізо, сухе гілля та хмиз, інші предмети, що створюють шум. Натягується на різних висотах цупка нитка, дріт чи інші мотузки для створення незручностей у разі підходу

у нічний час до блокпоста.

3.5. Організація побуту та відпочинку

Забезпечення відпочинку особового складу, що тривалий час несе службу на блокпості, є важливим елементом організації служби. Рівень уваги та якості служби безпосередньо залежать від відпочинку особового складу.

За умов відсутності загрози нападу, третина особового складу повинна відпочивати. Місця для відпочинку обладнуються у надійних і безпечних укриттях для особового складу. Особисті речі та елементи спорядження також мають бути в місцях відпочинку особового складу.

Блокпост повинен мати декілька великих ємностей для забезпечення автономного водозабезпечення. Якість води та її рівень повинен контролюватись.

Важливим елементом побуту на блокпості є питання забезпечення особистої та побутової гігієни. Тому важливо дотримуватись таких основних вимог:

харчування:

- на території блокпоста має бути визначено місце для організованого харчування;
- місце зберігання продуктів харчування має бути надійно захищене від гризунів та інших тварин. У літній час складати продукти у прохолодному місці. Усі продукти харчування слід бути посортувати та регулярно оглядати на предмет псування;
- організувати місце для миття посуду та приготування їжі.

Смітник

Необхідно ретельно вибрати місце для смітника. Слід зважати, що смітник приваблює різних тварин, які ведуть нічний спосіб життя. Такі тварини створюватимуть шум у нічний час та хибне враження про пересування противника. Також тварини можуть зачіпати розтяжки та сигнальні міни.

Потрібно періодично спалювати сміття та уникати його накопичення у різних місцях блокпоста.

Туалет

Не менш стратегічно важливим елементом блокпоста є туалет. За умов невдалого обладнання може становити небезпеку для особового складу блокпоста, тому що:

- це єдине місце на території блокпоста, куди протягом дня приходять кожен із особового складу, а це означає, що ворожий снайпер може вибрати його собі за ціль чи порахувати особовий склад;
- це місце, де доводиться знімати елементи спорядження та доволі проблематично бути постійно готовим до відбиття нападу;
- зазвичай туалет є слабо захищеним від обстрілу місцем.

Отже, туалет потрібно облаштовувати у захищеному місці, зважаючи на

ландшафт та особливості місцевості, та додатково маскувати. За можливості (якщо дозволяє площа) доцільно облаштувати кілька місць для справляння природних потреб.

Важливо присікти ситуації, за яких особовий склад через лінощі, легковажність чи інші обставини, хаотично справляє потреби на всій території блокпоста. Це призведе до порушення санітарного стану та стійкого неприємного запаху на території блокпоста.

3.6. Організація охорони та оборонні позиції блокпоста

Вогневі точки та пункти спостереження обладнуються для забезпечення надійної охорони і оборони блокпоста та уникнення можливості пошкодження автомобіля, який намагається не санкціоновано пересікти блокпост.

У разі облаштування оборонних конструкцій блокпоста слід враховувати:

- наявність розгалужених та безпечних комунікацій (окопів), що ведуть до укріпленої позиції;
- броньовані стіни укріплення;
- амбразури повинні забезпечувати широкий кут обзору;
- вхід повинен бути виконаний у вигляді зигзагоподібного коридору для захисту від ручних гранат та осколків;
- всі амбразури та отвори повинні бути обладнані дротяними чи іншими сітками для захисту від спроб закидування ручних гранат;
- уся зміна блокпоста повинна знати місця зберігання боєкомплекту;
- позиції для броньованої техніки обладнуються додатковим протикумулятивним захистом (сітки, ланцюги, решітки, ящики із піском).

Навколо позицій блокпоста на відстані до 200 м. потрібно вирубати чагарники та щільну рослинність для кращої видимості прилеглих територій та секторів обстрілу. На лінії лісу слід створити штучні завали (дерева валяться навхрест верхівками у бік противника, за можливості без цілковитого відділення від пнів). Такий принцип можна використовувати для розчищення секторів обстрілу (коли рослинність підсікається на висоту чобота). Для поліпшення видимості нижні гілки дерев і чагарник слід вирубувати. Всі ямки та низини повинні бути закидані гілками, чагарниками або залиті відпрацьованими паливно–мастильними матеріалами. Позиції слід спорядити саморобними перископами або використовувати триплекси, зняті з бронетехніки.

За умов застосування у конструкції укріплених позицій блокпоста будівельних мішків із пластику чи поліетилену слід пам'ятати, що під впливом сонячних променів такі мішки стають крихкими, тріскають та руйнуються. Тому споруди із таких мішків мають бути тимчасовими та згодом замінюватись іншими будівельними матеріалами.

Із кількості особового складу, що несе службу на блокпості,

організуються зміни цілодобового спостереження. Спостерігачі виставляються у секторах так, щоб їхні сектори спостереження частково дублювались. Спостерігач повинен мати змогу за необхідності проконтролювати ще й сектор спостереження сусідів. Пункт спостереження за прилеглою територією доцільно облаштувати на незначних підвищеннях із дотриманням заходів безпеки, а також додатково обладнати захисними конструкціями від імовірного обстрілу. Спостерігач повинен вести спостереження максимально скрито із замаскованих позицій. Доцільно забезпечити спостерігачів якісною та надійною оптикою, а у нічний час спеціальними пристроями спостереження.

3.7. Заходи особистої безпеки працівників правоохоронних органів під час несення служби на блокпостах

Для запобігання ураження прицільним вогнем противника необхідно постійно змінювати вогневі позиції з основних на запасні до моменту прибуття підкріплення або отримання наказу на відхід.

Під час виконання службових обов'язків на блокпостах забороняється:

- залишати розміщення поста, відлучатися без дозволу безпосереднього командира, змінювати без дозволу керівництва графік чергування;
- збиратися групами в одному місці (це є мішенню для противника і може призвести до загибелі усього наряду блокпоста);
- спати під час служби, втрачати пильність;
- приймати продукти харчування та питну воду від підозрілих громадян;
- розпочинати розмови зі сторонніми особами без службової необхідності;
- розпочинати неслужбовий мовний діалог із особами, які оглядаються, власниками автотранспорту, що оглядається, особами, які знаходяться в оглядовому приміщенні, дозволяти їм робити будь-які дії без Вашої команди;
- приймати від будь-кого і передавати будь-кому різні предмети;
- знімати спорядження без команди командира, старшого наряду;
- залишати зброю і боєприпаси без догляду чи передавати їх будь-кому, зокрема й особам, яким підпорядкований;
- досилати без необхідності патрон у патронник;
- тримати палець на спусковому гачку зброї, поставленої на бойовий звід, при знятому запобіжнику (палець повинен бути на спусковій скобі);
- заступати на службу з чужою зброєю;
- нести службу з несправною зброєю або спорядженою несправними набоями;
- користуватися зброєю, навички поводження з якою відсутні;
- розбирати зброю для чищення або з іншою метою під час несення служби;

- відкривати вогонь по неідентифікованих цілях;
- застосовувати зброю у разі наявності в секторі обстрілу груп мирних громадян, транспортних засобів, які рухаються, ємностей із вогнєнебезпечними, вибуховими або отруйними речовинами.

Окрім того, **забороняється:**

При перевірці на дорогах та огляді транспортних засобів:

- підходити до зупиненого автомобіля ззаду або спереду за напрямком його руху;
- при освітленні автомобіля фарами службового автотранспорту ставати в смузї світла між своїм і зупиненим транспортним засобом;
- блокувати собою сектор стрільби працівника, який страшує;
- дозволяти підозрілим особам, які перебувають у зупиненому автотранспорті, тримати руки піднятими вгору, за головою; пробувати щось дістати з підлоги, з-під сидіння;
- подані для перевірки документи брати рукою, якою, у разі загострення ситуації, буде застосовуватися зброя;

При перевірці документів та особистому огляді підозрілих осіб:

- не приступати до огляду доти, доки ситуація для працівника, який проводить огляд, не буде повністю безпечною. Іншими словами особа, яку оглядають, не займе положення, яке унеможливило б раптовий напад із його боку;
- переносити руку через плече особи, яка оглядається;
- засовувати руку в кишеню особи, яку оглядають, якщо на неї не надягнуті наручники;
- пропускати руку біля пахви особи, яка оглядається, далі, ніж до середини її грудей;
- робити промацування обома руками;
- опускати голову вниз під час огляду;
- розмовляти з тим, хто оглядається, зі сторонніми громадянами, відповідати на їх запитання.

3.8. Реагування працівників правоохоронних органів на провокаційні дії з боку правопорушників

Через упереджене ставлення частини населення до співробітників ОВС в зоні АТО, останні змушені діяти без відповідної громадської підтримки та часто в умовах відкритої протидії з боку правопорушників або відвертої конфронтації місцевого населення. Це відтак спричиняє прагнення приховати достовірну інформацію, вплинути на рішення, що приймається працівниками правоохоронного органу, і спровокувати їх на незаконні дії. Під час спілкування з громадянами і учасниками дорожнього руху працівнику ОВС доводиться стикатися з різко негативною оцінкою своїх дій, зокрема нахабством, погрозами, приниженнями, в основі яких часто прагнення досягти виявів агресії у відповідь на хамство. Причинами такої провокативної поведінки є створення негативного образу представників

правоохоронної системи в зоні АТО, використання цього як приводу для звинувачення в жорстокості, непрофесіоналізмі. Відтак це призводить до непокори, заворушень, збільшення агентурної сітки противника на підконтрольній території.

Ознаками відвертої конфронтації є:

- ігнорування законних вимог співробітників ОВС;
- демонстративна та агресивна відмова від передачі документів у руки перевіряючого;
- демонстрація документів здалеку;
- свідоме спілкування через штучні перешкоди (паркан, двері, зачинившись у приміщенні тощо);
- неадекватно підвищений тон розмови, нецензурна лайка, образливі репліки й необґрунтовані претензії;
- навмисний шум та спроби залучити в конфлікт оточуючих людей або пасажирів транспортного засобу;
- привселюдні погрози звернутися до «добре» знайомих керівників ОВС, органів місцевого самоврядування та інших впливових осіб;
- безпідставне та гучне звинувачення у порушенні прав людини, законності, норм моралі, що супроводжується лайкою;
- навмисні спроби зменшити відстань чи доторкнутись до спорядження співробітника ОВС;
- вихоплювання з рук працівників ОВС вилучених документів, протоколів, ключів запалення, а також спроби здійснити інші насильницькі дії.

Зважаючи на різноманітність ситуацій, поведінки громадян, оперативної складової, складно запропонувати чіткий алгоритм поведінки у кожній конфліктній ситуації. Як правило, у разі виникнення таких штучних конфліктів із метою провокації, можна дотримуватись двох основних правил поведінки:

- відвести конфліктну людину в сторону (ізолювати від натовпу), спробувати з'ясувати підстави конфліктної поведінки;
- за наявності достатнього силового потенціалу показово затримати людину та ізолювати до з'ясування обставин агресивної поведінки.

Співробітники ОВС, що несуть службу на блокпостах, перепускних пунктах, пунктах пропуску із зони АТО, повинні розрізняти агресію провокативну та агресію викликану довгим стоянням у черзі, загальним напруженням на території. Співробітники ОВС повинні усвідомлювати, що нервозність та роздратованість громадян може бути природньою зважаючи на соціальні негаразди, відтак вони мають «згладжувати» конфліктні ситуації.

а

б

Фото 9. Черги та пов'язане з ними емоційне напруження громадян на пропускних постах у зоні АТО: а) піший контрольно-пропускний перехід; б) транспортний контрольний пункт.

3.9. Тактичне маскування

Тактичне маскування має за мету приховати фактичне положення блокпоста та його елементів, а також озброєння, визначити точну кількість особового складу на блокпості та особливості його розташування на контрольованій території.

Тактичне маскування досягається:

- використанням маскуючих властивостей місцевості, об'єктів та будівель місцевості темного часу доби та інших чинників, що створюють труднощі для спостереження за блокпостом;
- використанням штатних засобів маскування (маскуючих сіток), фарбів, аерозолів (димів);
- дотриманням правил радіодисципліни і радіообміну;
- постійним аналізом ситуації та своєчасним виявленням і усуненням демаскуючих ознак.

Задля пасивного захисту від високоточної зброї противника на території блокпоста розвішуються великі полотна з маскувальної сітки. Такі тканинні екрани захищають важливі комунікації блокпоста від стороннього спостереження та убезпечують від пострілів снайпера.

Фото 10. Приклад пасивного захисту від снайперів. Сирія.

Наступним методом пасивного тимчасового захисту від снайперів противника є застосування димових завіс. На кожній із оборонних позицій блокпоста у розпорядженні спостерігачів повинні бути димові шашки та гранати типу РДГ-2Б, ДМ-11.

Створення димових завіс є простим та ефективним методом боротьби із прицільним вогнем противника та дає достатньо часу для організації оборони.

Для облаштування замаскованих позицій броньованої техніки обираються ділянки території, де серед інших об'єктів місцевості контури бойової техніки будуть непомітними. На відкритій місцевості бойову техніку «закопують у землю» і додатково маскують наявними засобами. Навіть за умов маскування бойова техніка повинна мати змогу виїхати із своєї позиції та маневрувати залежно від обставин або змінювати замасковані позиції.

а

б

Фото 11. Замаскована бойова техніка: а) засобами зеленої рослинності; б) штучною маскувальною сіткою.

В умовах наявної забудови чи інших будівельних конструкцій доцільно обирати ці споруди для маскування бойової техніки так, щоб ці будівлі слугували й додатковим захистом для техніки. Важливим елементом маскування є можливість оперативної зміни позицій особливо після демаскуючої стрільби.

Для пересування у нічний час доби усі транспортні засоби повинні бути обладнані світлофільтрами. За відсутності спеціальних

світлофільтрів фари та задні світла транспортних засобі мають бути заклеєні чи зафарбовані.

3.10. Морально-психологічне забезпечення особового складу блокпоста

Важливим елементом безпеки особового складу є підтримання належного психологічного та морального клімату у підрозділі. В особливий період збройних конфліктів особовий склад зазнає значного психологічного тиску. Постійна тривожність, відчуття загрози своєму життю та здоров'ю, довільне трактування чуток та провокативної інформації, атмосфера хаосу – всі ці та низка інших чинників можуть суттєво вплинути на якість виконання поставлених завдань особовим складом блокпоста.

Неврегульовані товарно-грошові відносини та відсутність дієвої правоохоронної системи на територіях, охоплених збройним конфліктом, можуть призвести до відчуття всюдозволеності у морально–нестійких співробітників, що заступають на блокпост. Відтак у разі контакту із місцевим населенням, що перетинає блокпост, можуть траплятись випадки мародерства, хабарництва, поборів тощо. Такі прикрі випадки стають причиною конфліктів із радикально налаштованим місцевим населенням, створюють додаткову напругу на контрольованій території та можуть бути причиною нападів на блокпост чи інших провокативних ситуацій. Тому одним із важливих компонентів безпеки блокпоста є забезпечення високої морально-психологічної стійкості особового складу, який несе службу на опорному пункті та контактує з місцевим населенням.

Основними завданнями морально-психологічного забезпечення є:

- формування в особового складу високої морально-психологічної стійкості в стресових умовах;
- готовність та спроможність успішно виконати поставлені завдання в умовах дефіциту інформації та динамічного протікання оперативної ситуації;
- інформування особового складу, роз'яснення отриманих завдань, наказів керівництва;
- мобілізація особового складу на відповідальне виконання наказів;
- підтримання військової дисципліни;
- захист особового складу блокпоста від негативного інформаційно-психологічного впливу противника.

Старший блокпоста особисто відповідає за ефективність проведення заходів морально-психологічного забезпечення, зокрема виявляє із співробітників, які виконують функції контролю за транспортом та догляду за громадянами, з вираженими ознаками нестатутної поведінки та легковажного ставлення до своїх обов'язків. Таких співробітників доцільно відсторонити від виконання обов'язків, пов'язаних із спілкуванням із громадянами та догляду за транспортними засобами та провести з ними комплекс виховних заходів, сутність та зміст яких обумовлюється станом

оперативної ситуації у контрольованій місцевості.

Задля дотримання вимог військової дисципліни на блокпості одним із принципів завдань, яке повинен вирішити командир підрозділу, є питання вживання алкоголю. Значний відсоток смертей, каліцтв та нещасних випадків у особливий період АТО спричинений саме вживанням алкоголю. Від рівня дотримання «сухого закону» у підрозділі залежить боєздатність підрозділу, адекватність прийнятих рішень та якість міжособистісних відносин. Командир підрозділу та його заступники повинні своїм прикладом формувати у підрозділі стереотипи поведінки, що відповідають військовим стандартам, категорично уникати ситуацій, за яких підлеглі можуть запідозрити командира у вживанні спиртних напоїв. Поява керівника підрозділу перед особовим складом у нетверезому стані згодом обертається зневагою до наказів чи його планів.

Як показує АТО, до осіб, котрі вживають алкоголь під час виконання своїх обов'язків на блокпості, застосовують зазвичай такі заходи впливу:

- виховна бесіда з метою профілактики та недопущення вживання алкоголю в бойових умовах;
- повторна виховна бесіда з елементами переконливого застереження та акцентування на недопущення розпивання спиртних напоїв у підрозділі;
- фіксація доказів (відео, фото) їхньої алкогольної залежності та неадекватного стану, якого такі співробітники набувають після вживання алкоголю;
- повідомлення рідних та близьких і органів соціального захисту співробітників МВС, із наданням фото- та відеодоказів, щодо неналежної поведінки та вживання спиртних напоїв під час несення служби;
- застосування також інших методів, що набули своєї актуальності та є доволі дієвими в умовах АТО.

Нагадаємо, що в умовах бойових дій із застосуванням важкої та залпової артилерії, стрілецької зброї різних калібрів, із застосуванням ворогом (у будь-який час доби) тактики розвідувальних та диверсійних груп, активної роботи ворожої агентури під прикриттям, місця та часу для розпивання спиртних напоїв бути не може. Кожен на блокпості повинен докласти максимум зусиль для підвищення своєї уваги, обережності та бойової ефективності.

3.11. Особливості матеріально-технічного забезпечення підрозділів

Особливістю матеріального забезпечення підрозділів є підвищення автономності системи життєзабезпечення нечисленних груп (блокпоста), які діють у відриві від свого підрозділу. Запаси матеріальних засобів повинні бути розраховані для блокпосту не менше, ніж на 5–6 діб.

У підрозділах необхідно мати декількох підготовлених працівників, які можуть надати першу медичну допомогу, та доручити їм проводити

періодично заняття із правил надання першої невідкладної допомоги. Під час організації дій на блокпості кожн командир повинен знати місце для виносу поранених і вбитих, а також розробити дієвий метод їх евакуації. Для евакуації поранених і вбитих слід використовувати броньовану техніку, а евакуацію тяжкопоранених із батальйонного медичного пункту здійснювати на швидкохідній техніці.

Для здійснення технічного забезпечення підрозділу необхідно створити пункт технічного спостереження і ремонтно-евакуаційну групу, яка діє разом із підрозділом із обсягом робіт по одній–дві години щодо відновлення на місці, а машини з більшим обсягом робіт повинна евакуювати на збірні пункти пошкоджених машин.

Аід час виконання бойових завдань старший блокпоста здійснює контроль за справним техніки, наявністю боєприпасів, паливно-мастильних матеріалів, продовольства, доповідає командирі підрозділу про наявність і технічний стан озброєння та техніки, забезпеченість боєприпасами й іншими необхідними матеріально-технічними засобами, наявність поранених і хворих та подає заявки на поповнення блокпосту необхідними матеріально-технічними засобами.

Також забезпечуються у достатній кількості запасами, що поділяються на витратну частину та недоторканий запас, що витрачається з дозволу старшого командира, а у нагальних випадках – з дозволу та наступною доповіддю про це старшому командирі.

У всіх випадках силами і засобами старшого начальника організовується забезпечення блокпоста водою, а в разі потреби – і паливно-мастильними матеріалами.

4. ОРГАНІЗАЦІЯ СЛУЖБИ НА БЛОКПОСТАХ

Підготовка особового складу до служби на блокпості проводиться перед кожним заступанням на службу у визначений командиром підрозділу час.

Підготовка та інструктаж особового складу охоплює:

- оголошення бойового розрахунку особового складу, що заступає на службу;
- інструктаж старших нарядів;
- доведення особливостей оперативної ситуації на території служби, орієнтування та інша оперативна інформація;
- інструктаж, що стосується матеріально-технічного та медичного забезпечення особового складу.
- порядок дій у разі ускладнення оперативної обстановки.

Інструктаж старших нарядів проводять командири підрозділів (батальйону, роти) або їх заступники до початку інструктивних занять із особовим складом і на нього відводиться не менше 20 хвилин.

Під час проведення інструктажу старшим нарядів оголошуються:

- підсумки й оцінка служби кожного підрозділу (наряду) за минулу добу;
- службові завдання й роз'яснення особливостей їх виконання;
- надані транспортні та технічні засоби;
- порядок взаємодії та зв'язку нарядів між собою, з нарядами органів внутрішніх справ, добровільними громадськими формуваннями;
- інші необхідні елементи підготовки особового складу до служби, порядок і місце проведення інструктажу з особовим складом.

Особовий склад, який заступає на блокпост, зобов'язаний:

- знати межі блокпоста;
- межі та зони мінного-вибухового загородження;
- чітко знати завдання, обстановку й місцевість, що прилягає до блокпоста;
- забезпечити пропускний режим, вміти оглядати автотранспорт, працювати з документами, що засвідчують особу, чи документами на товари;
- у разі виявлення нелегальної зброї, боєприпасів, вибухових речовин, інших заборонених речей чи наркотичних речовин вміти їх вилучити;
- ввічливо ставитися до пішоходів, водіїв і пасажирів;
- протягом чергування перебувати у спорядженні, що забезпечує особисту безпеку.

Особовий склад блокпоста має право:

- перевіряти паспорти й інші документи, що засвідчують особу, здійснювати огляд транспортних засобів;
- затримувати автотранспорт й осіб, які вчинили правопорушення;
- переслідувати осіб, які підозрюються у здійсненні злочинів і котрі чинили опір особовому складу;
- у разі припинення групових порушень громадського порядку та інших правопорушень поблизу поста (маршруту), кордонів блокпоста у виняткових випадках застосовувати зброю.

Особовому складу блокпоста забороняється:

- залишати розташування поста;
- розмовляти зі сторонніми особами без службової необхідності;
- приймати і передавати будь-кому будь-які предмети;
- залишати зброю і боєприпаси без нагляду, чи передавати їх будь-кому;
- конфліктувати з громадянами, вступати в суперечки з ними;
- досилати без необхідності патрон у патронник;
- кричати або виявляти нетерплячість, виражати будь-яку огиду чи зневагу;
- здійснювати контроль за автотранспортом з пасажирами без щонайменше двох напарників;
- просовувати голову чи лікоть у вікно автомашини або відчиняти двері без дозволу;
- брати з громадян, що перетинають контрольний пункт, гроші чи

здійснювати інші побори.

Для виконання завдань командир блокпоста проводить бойовий розрахунок підрозділу і призначає:

- чергову зміну, яка здійснює нагляд за транспортом та громадянами;
- зміну, що знаходиться в резерві;
- нічну зміну;
- осіб, котрі займаються роботою за своєю спеціальністю.

Командир (старший) чергової зміни складає графік змін і відпочинку так, щоб декілька осіб вели спостереження, інші забезпечували охорону, а також відпочивали.

Спостерігач, отримавши завдання, розпочинає спостереження з детального вивчення місцевості і визначення відстані до орієнтирів, місцевих предметів у визначеному секторі. Місцевість, за якою ведеться спостереження поділяється на сектори для якісного спостереження, та швидкої доповіді.

Зміна, що знаходиться в резерві, обслуговує техніку, озброєння, знаходиться в готовності у разі тривоги зайняти визначені оборонні позиції.

Зміна, що відпочиває, займається повсякденною діяльністю на посту, відпочиває, готується до служби.

Для виконання завдань особовий склад, який призначений для служби на блокпості, поділяється на групи:

- управління;
- безпосередньої роботи з транзитним транспортом та громадянами;
- прикриття транзитної території;
- спостерігачів;
- управління мінно-вибуховими загородженнями та спецзасобами;
- резервну групу (відпочинку).

5. ОРГАНІЗАЦІЯ ПЕРЕПУСКНОГО РЕЖИМУ СПІВРОБІТНИКАМИ ОВС НА БЛОКПОСТАХ

5.1. Тактика проведення огляду громадян та транспортних засобів на контрольних пунктах.

У встановлений час особовий склад блокпоста приступає до перевірки транспортних засобів, перевезення вантажів і людей. Зони огляду і очікування повинні бути чітко окреслені білими смугами (спеціальними інформаційними щитами тощо).

Метою здійснення контрольних заходів є:

- запобігання нелегальному обігу зброї, вибухівки, наркотичних речовин, інших речей та предметів, що отримані чи використовуються з протиправною метою;
- виявлення громадян, котрі розшукуються правоохоронцями або вказані в орієнтуванні;

- виявлення осіб, які мають намір вчинити злочин чи співпрацюють із терористичними організаціями;
- запобігання вчиненню нападу на блокпост.

Під час перевірки громадян насамперед перевіряються підозрілі особи, які мають незвичний одяг, поводяться неадекватно. Огляд людей здійснюється шляхом обшуку. Під час проведення обшуку доцільно використовувати металошукачі (датчики), які виявляють металеві предмети, користуватись тактичним дзеркальцем та ліхтариком.

Жінки оглядаються тільки працівниками жіночої статі. У разі, коли їх немає, – методом дзеркального обшуку або тільки технічними засобами в спеціально відведеному для цього приміщенні.

Під час підготовки до перевірки документів у громадян наряд повинен розділити обов'язки між собою та узгодити умовні жести для кращої взаємодії.

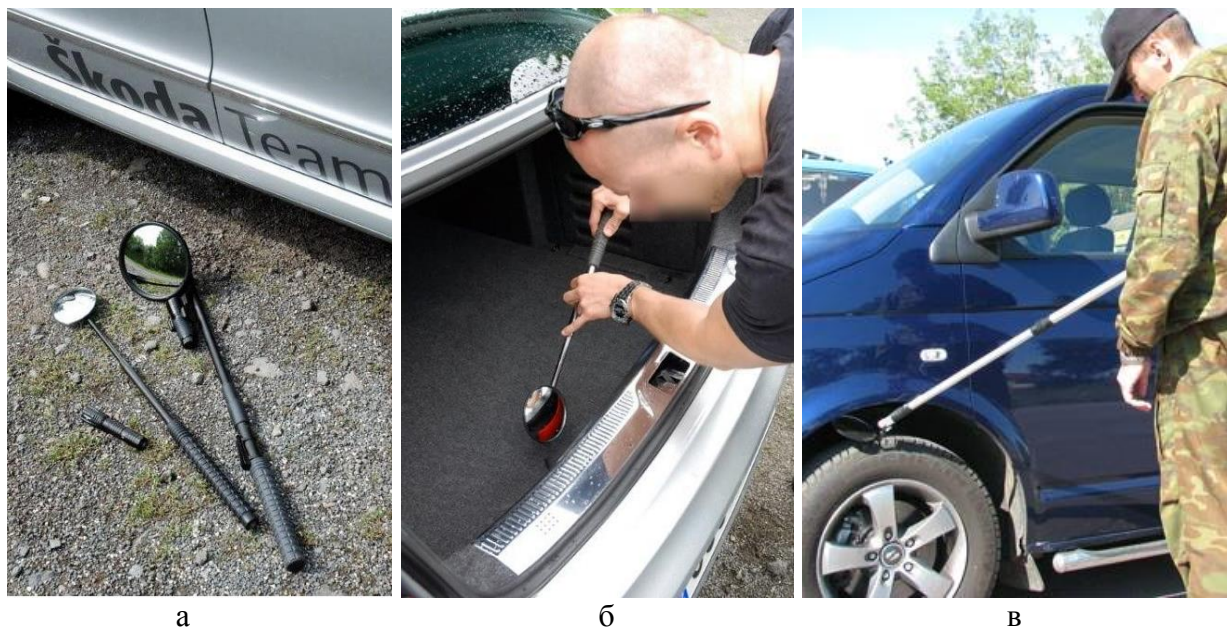

Фото 12. Застосування тактичного дзеркальця: а) загальний вигляд необхідного спорядження; б); в) – спосіб застосування дзеркальця .

Під час перевірки рекомендується стояти праворуч (ліворуч) упівоберта залежно від того, якою рукою особа дістає документ, на відстані не менше 2–3 кроків від особи, яка перевіряється.

Під час перевірки документів працівники правоохоронних органів повинні дотримуватись таких вимог:

- підходячи до особи, працівник, який «страхує», і працівник, який перевіряє документи, повинні оглянути зовнішній вигляд одягу і визначити ймовірність наявності зброї під одягом особи, в якій перевіряють документи (випуклість на місці внутрішніх кишень піджака, біля пояса, нервове притискання ліктя до тулуба), а також звернути увагу на психологічний стан людини (потовиділення, тремтіння рук, опускання очей додолу, озирання тощо);

- стежити за діями особи, яка дістає документи, уважно аналізувати послідовність виконання вказівок, бути готовим до відбиття нападу з боку особи, яка перевіряється;

- не брати подані для перевірки документи рукою, якою зазвичай дістаєте зброю;

- у разі падіння документів на землю під час передачі їх працівнику правоохоронних органів підіймати, а зробити крок назад, посилити увагу та запропонувати особі підняти документи;

- отримавши документ для перевірки, тримати його на рівні очей так, щоб контролювати дії особи, яка перевіряється, та прилеглої території;

- поводитися з документами обережно (не м'яти і не загортати сторінки, оберігати від дощу і снігу, не забруднити руками). Якщо в документі є гроші, будь-які записки та інші папери або цінності, запропонувати власникові самомувилучити їх;

- звертати увагу на те, щоб наявна в документі фотокартка відповідала особі громадянина, а також на правильність заповнення всіх його граф, цілісність захисної сітки, термін дії документа;

- поставити власникові документа контрольні запитання, звіряючи відповіді з даними документа, що посвідчує його особу.

У нічний час перевірка документів повинна проводитись у місцях, де є постійне джерело освітлення. При цьому наряд повинен зайняти позиції так, щоб забезпечити особисту безпеку і не дати можливості особі напасти або втекти.

Огляд здійснюється декількома працівниками: один проводить огляд особи, інші – спостерігають за особою і «страхують» колегу, який проводить огляд.

Щоб уникнути непорозумінь під час перетину блокпостів цивільним особам РЕКОМЕНДУЄТЬСЯ:

- не під'їжджати до блокпоста на великій швидкості, різко гальмувати. Необхідно повільно під'їжджати і зупинитися за першою вимогою;

- у нічний час, наближаючись, вимкнути дальнє світло, напів опустити вікна, щоб чути команди з контрольного пункту, уважно стежити за жестами та командами співробітників ОВС;

- завжди мати при собі паспорт, посвідчення організації, якщо Вас скерували в зону конфлікту, документи, що підтверджують мету прибуття. У водія завжди повинні бути водійське посвідчення та довіреності;

- не тримати руки в кишенях або відкритих сумках;

- не фотографувати і не проводити відеозйомку на постах. Засоби відеореєстрації дорожнього руху повинні бути вимкнені;

- у зоні контролю не виходити з транспортного засобу без команди співробітника ОВС;

- сприймати з розумінням і спокоєм відмову пропустити Вас через блокпост; на це є об'єктивні причини збереження Вашої безпеки;

– забороняється ставити питання про кількість співробітників ОВС на контрольному пункті, наявність бойової техніки та інші питання, що стосуються службової діяльності та режиму блокпоста;

– бути ввічливими та доброзичливими, не сваритися, не кричати, не використовувати зайвої жестикуляції. Якщо на посту, на Вашу думку, відбувається щось неординарне, не давати волю почуттям, бути уважним і виконувати всі вимоги та рекомендації.

5.2 Тактика дії співробітників ОВС та заходи особистої безпеки під час зупинки та огляду транспортних засобів

Під час перевірки транспортних засобів здійснюється паспортний контроль водія та пасажирів, особлива увага приділяється автомобілям, в яких знаходиться одна людина. Транспортні засоби підлягають повному обшуку на предмет перевезення заборонених речей. При значному русі можна перевіряти тільки кожний третій автомобіль, автомобілі тільки одного типу чи ті, які рухаються в одному напрямку.

Підозрілі автомобілі для огляду допускаються на територію блокпоста по одному. Доки перший у черзі автомобіль оглядається, інші, з виключеними двигунами очікують огляду на відстані не ближче 50 метрів, під спостереженням підгрупи охорони блокпосту. За сигналом автомобіля, який перевіряється, водій наступного запускає двигун, повільно під'їжджає до зони огляду, пред'являє (пред'являють) посвідчення особи. Перш, ніж відійти від автомобіля, водій повинен відкрити всі двері, капот і багажник.

Під час огляду автомобіля водій і пасажир знаходяться в зоні очікування, що розташовується не ближче 5 метрів від автомобіля, який перевіряється. Ця зона також знаходиться під спостереженням підгрупи охорони.

а

б

Фото 13. Розташування наряду під час перевірки громадян та автотранспорту: а) один співробітник спілкується з громадянином на відстані 2–3 м., інші страхують; б) співробітник здійснює контроль салону транспортного засобу з протилежної від водія сторони.

У разі перевірки автомобіля, в якому знаходиться значна кількість людей, особовий склад наряду блокпоста пропонує всім вийти з машини, проводить огляд кожної людини і відводить їх у бік (не ближче 10 м від машини), після цього проводиться огляд транспортного засобу на наявність зброї та вибухових пристроїв.

Перевіряти документи слід так:

– підійти до автомобіля необхідно ззаду, намагаючись знаходитися збоку в півтори кроках від нього, з урахуванням амплітуди дверей, що відкриваються (підходити найліпше з боку тротуару);

– здійснювати перевірку документів необхідно зі підстраховкою колеги, який знаходиться в п'яти кроках і готовий до застосування вогнепальної зброї (у положенні прицілювання або тримає руку на рукоятці пістолета у відкритій кобурі);

– попросити вимкнути двигун і ввімкнути внутрішнє освітлення салону (у темний час доби). У разі відмови оглянути салон за допомогою ліхтарика, намагаючись не засліплювати пасажирів. Звернути увагу на підозрілі предмети, наказати перекласти їх поза межами досяжності. Не сідати в машину і не виходити на лінію можливої стрільби підозрюваної особи. Перевіряючи документи, не повертатися спиною до особи.

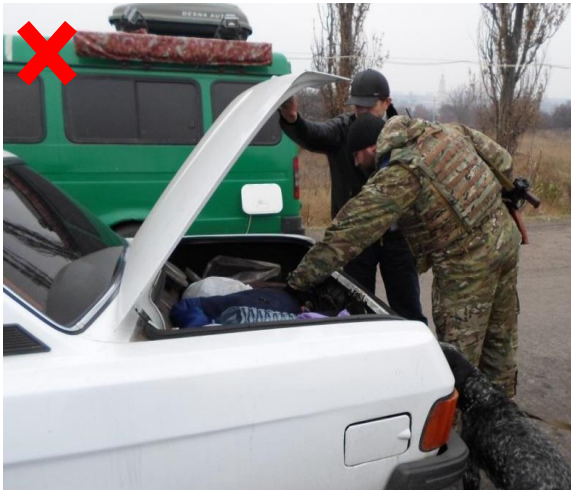

а

б

Фото 14. Перевірка документів у водіїв транспортних засобів: а) співробітник небезпечно близько нахилився до водія. Страхуючий не має змоги контролювати поведінку та руки водія; б) співробітник перебуває на безпечній відстані від водія, водійські дверцята відчинені; є можливість контролювати рухи водія.

а

б

Фото 15. Перевірка багажника транспортних засобів: а) співробітник небезпечно наблизився до водія, не контролює його, зосереджений на огляді, є ймовірність удару кришкою багажника по руці; б) співробітник дотримується безпечної відстані, контролює водія і багажний простір.

Перевіряючи документи, працівник ОВС повинен звертати увагу на такі обставини:

– отримуючи документи, інші предмети від громадянина, не простягати свою руку в салон автомобіля і не нахилитися туди, а запропонувати громадянину вийти або подати назовні необхідний предмет;

– перевіряючий співробітник для перевірки документів підходить до транспорту не зліва (з боку водія), як це зазвичай робили співробітники ДАІ, а праворуч – з боку пасажира. В цьому разі діє «лівостороннє правило». Не повертатися спиною до осіб, які знаходяться в автомобілі;

– будь-які спроби пасажирів витягнути що-небудь із кишень чи інших місць повинні насторожити співробітника, і він повинен віддати розпорядження, яке перешкоджатиме здійсненню цих дій. Не можна бути нахабним або надмірно суворим. Будь-яка агресія з боку громадян, котрі сидять у автомобілі, дає підставу для припинення перевірки документів і затримання транспорту разом із людьми. Роль страхуючого співробітника у разі загострення ситуації вкрай важлива. Перебуваючи на деякій відстані від зупиненого автомобіля, він повинен бути в постійній готовності, щоб вчасно зреагувати на небезпечні дії і, за необхідності, зробити постріл.

Огляд є (обшук) транспортних засобів – одна з основних функцій блокпоста.

Тактика огляду машин (три типи огляду автомобіля):

- поверхневий огляд;
- ретельний огляд;
- огляд у майстерні з розбиранням по частинах.

Найчастіше слід використовувати перші два типи огляду, оскільки третій вимагає часу і втручання фахівців.

Мал. 3. Місця в авто, на які слід звернути увагу.

Обшуковуючи машини, ніколи не дозволяйте водієві квапити Вас. Стурбовані власники будуть запевняти Вас, що вони поспішають, бо їм, наприклад, потрібно забрати дитину зі школи тощо.

Ще один спосіб огляду – це спеціальний огляд. Тобто якщо отримано інформацію, що, ймовірно, буде перевозитися стрілецька зброя, потрібно буде витратити час, щоб «залазити» у двигун, у колеса тощо.

Огляд машини зазвичай проводять декілька людей. Один оглядає, інші – його прикривають.

Послідовність огляду транспортних засобів:

– двигун (слід зауважити на електричні дроти; за допомогою дзеркала оглядаються тяжкодоступні місця);

– пасажирський салон (обшуковуються сонцезахисні щитки, спинки сидінь, під сидіннями і килимками, кишені у дверцятах, магнітофон, речова скринька, водночас не торкаються перемикачів або інших підозрілих предметів (у разі виявлення останніх викликається фахівець), між сидіннями (шукати слід електричні дроти, вимикачі), під заднім сидінням, під килимками (шукати потрібно електричні дроти);

– багажник (перевіряється весь багажник, зокрема й, місце кріплення запасного колеса, звертається увага на клунки, конверти, газети);

а

б

в

г

Фото 16. Приклади ймовірних автомобільних схованок.

- шасі (оглядаються бампери, крила, колісні ковпаки та ніші коліс);
- вантаж (для перевірки вантажу застосовують металеві стержні) – всі мішки, пачки, сумки розвантажуються і перевіряються.

Завершення обшуку:

1. Якщо заборонені предмети не знайдено. У разі, коли зброї, вибухівки, наркотиків, хімічних речовин та інших заборонених речей та предметів або підозрілих предметів не знайдено, слід подякувати водію та пасажирам за співпрацю, та допомогу, після чого безпечно вивести автомобіль до транспортного потоку.

2. Якщо знайдено заборонені предмети:

- водія та пасажирів транспортного засобу необхідно затримати до прибуття слідчо–оперативної групи;
- відібрати усні пояснення у пасажирів та водія щодо предметів, які виявлені;
- припинити обшук транспортного засобу у якому виявили заборонені предмети чи речовини, та відбуксирувати на спеціальний майданчик, виставити охорону;
- до детального обшуку транспортного засобу залучити спеціалістів;
- відновити пропускний режим на блокпості.

Варіант взаємодії у разі огляду автомобіля:

Склад наряду, який перевіряє одну одиницю автотранспорту, повинен бути не менше 3 осіб: старший, перевіряючий документи і машину, і той, хто прикриває.

Місцезнаходження старшого – праворуч збоку і 4–5 м позаду машини, яку перевіряють. Так, він страхує себе від різкого наїзду заднім ходом і контролює праву сторону автомобіля. Він не втручається в процес перевірки документів. Його завдання – за необхідності прикрити вогнем перевіряючого. Працівник, який прикриває – автоматник або кулеметник – знаходиться від автотранспорту, що перевіряється, на безпечній для себе відстані спереду за ходом руху. Позиція автоматника (кулеметника) повинна бути замаскована і мати хороший огляд для ведення дієвого вогню на поразку. Автоматник повинен знаходитися на такій відстані від основної групи, щоб він міг бачити (і за можливості чути) все, що відбувається на посту, оскільки у разі ускладнення обстановки відкриває вогонь без наказу.

Якщо при наближенні до блокпоста транспортний засіб не зупиняється за наказом, дозволяється застосувати зброю для його зупинення.

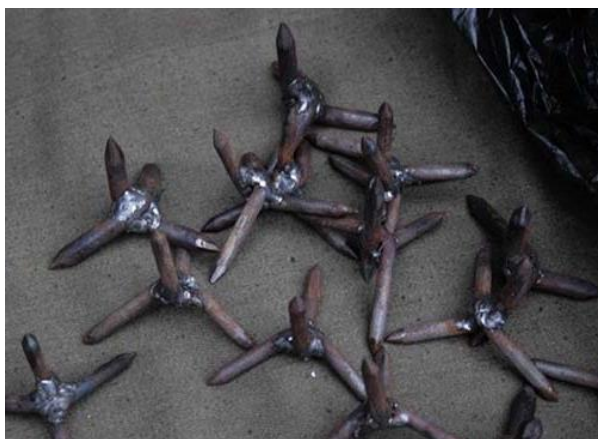
Порядок застосування сили (зброї):

– командир блокпоста подає команду зупинитись, а вартовий готує зброю до застосування;

– розгортається пристрій для примусової зупинки автотранспорту типу «ЙОЖ-М», призначений для пошкодження шин;

а

б

Фото 17. Пристрої для примусової зупинки транспортних засобів: а) пристрій типу «Діана», «Йож-М»; б) саморобні розсипні шпичаки.

– особовий склад блокпоста займає позиції для оборони;

– якщо автомобіль не зупиняється, робиться попереджувальний постріл у землю перед автомобілем, наступний постріл здійснюється по колесах, у радіаторну решітку, фари (необхідно за можливості уникати ураження людей).

Транспортні засоби працівників моніторингової місії ОБСЄ

Транспортні засоби моніторингової місії (далі – ММ) можуть також бути перевірені задля безпеки. Тільки персоналу ММ і людям зі спеціальним статусом дозволяється користуватися транспортними засобами ММ. Водій повинен мати посвідчення водія ММ і дозвіл на використання транспортного засобу ММ ОБСЄ.

а

б

Фото 18. Автотранспорт моніторингових місій: а) іноземні спостерігачі від оціночної місії Бюро демократичних інститутів і прав людини ОБСЄ; б) представники центру з контролю та координації питань припинення вогню та стабілізації лінії розмежування сторін, Наглядова Місія.

Потрібно звертати увагу на екіпірування та спорядження міжнародних місій, вивчати їхні стандарти та поведінку для подальшого виявлення диверсантів, які маскуються під ММ. Під час деяких місій водії повинні бути в шоломах і бронежилетах або, бодай, возити їх у автомобілі. Також мають мати аптечку і металевий жетон із особистим номером та групою крові.

6. ТАКТИКА ДІЙ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ У РАЗІ ВІДБИТТІ НАПАДУ НА БЛОКПОСТ

6.1. Основні чинники, що впливають на обороноздатність блокпоста

Підрозділ, який забезпечує охорону і оборону блокпосту має ряд переваг, що визначають обороноздатність опорного пункту:

- час на завчасну підготовку до оборони;
- час та можливість спорудити достатні оборонні конструкції та інженерні укріплені позиції;
- можливість накопичити достатню кількість боєкомплекту та іншого забезпечення для тривалої оборони;
- аналіз ефективності застосування наявних вогневих засобів підрозділу блокпоста;

- ефективно налагодження постійного зв'язку між оборонними позиціями для ефективного керування вогнем;
- визначення заздалегідь пристріляних секторів та районів у ймовірних напрямках нападу;
- маскування вогневих та оборонних позицій опорного пункту;
- використання вигідних властивостей місцевості;
- створення загороджувальних конструкцій із колючого дроту, сітки та інших доступних матеріалів;
- завчасне облаштування сигнальних, мінних та вибухових загороджень;
- можливості оперативного залучення резерву до оборони блокпоста;
- сприятливі умови для тилового та технічного забезпечення сил і засобів;
- використання допомоги місцевого населення, отримання розвід даних про імовірні напади та провокації.

Вагомим елементом безпеки блокпоста є налагодження агентурної роботи з місцевим населенням. Зважаючи на різну мотивацію місцевого населення, найбільш соціально активних громадян доцільно залучити до збору інформації про події, що мають значення для безпеки блокпоста.

Залучити громадян до співпраці можна шляхом:

- використання патріотичних переконань;
- використовуючи бажання помсти збройним банд-формуванням;
- обміну надлишку продуктів харчування на цінну інформацію;
- інших корисливих мотивів, що не мають ознак протиправних дій.

Під час планування оборони блокпоста необхідно:

- створити відповідну оборону, яка забезпечувала б нарощування протидії противнику;
- налагодити надійний зв'язок між сусідніми укріпленими позиціями, блокпостами, опорними пунктами;
- постійно контролювати систему кругового спостереження за прилеглими територіями;

6.2. Дії особового складу у разі спроби нападу на блокпост.

За кожним співробітником, залежно від функцій, які він виконує, закріплюється його стрілецька позиція у разі нападу на контрольний пункт (прицільної стрільби чи вибухів). У такому випадку працівник ОВС, нахилившись до землі, швидко біжить до укриття. Слід рівномірно розподілитись на оборонній позиції. Далі необхідно швидко з'ясувати обставини ситуації, що склалась, діяти злагоджено, відповідно до наказів командира. Забороняється відкривати вогонь на осліп, чи вести хаотичний вогонь по лісовій місцевості.

Старший контрольного пункту повинен негайно доповісти про обстріл,

його характер, інтенсивність та напрямок.

За наявності активного ворожого обстрілу не слід залишатись тривалий час на одній стрілецькій позиції.

а б
Фото 19. Стрілецькі позиції при відбитті нападу на блокпост.

Боезапас на блокпості обмежений, тому вогонь у відповідь необхідно вести поодинокими прицільними пострілами або короткими чергами. За наявності на блокпості важкого чи великокаліберного озброєння, не варто поспішати його застосовувати, якщо для відбиття нападу достатньо легкої стрілецької зброї. Озброєні загони терористів можуть розпочинати провокативні обстріли для виявлення вогневої потужності блокпоста, позицій автоматичних гранатометів та великокаліберних кулеметів.

На території контрольного пункту повинно бути декілька місць для рівномірно розподіленого зберігання боєприпасів.

Для забезпечення швидкої та ефективної відповіді нападникам місцевість довкола блокпоста слід заздалегідь пристріляти з усіх наявних типів озброєння. У разі нападу загін блокпоста зможе вести прицільний вогонь на пристріляні відстані та сектори. Відстані навколо блокпоста слід виміряти метром, а на певних дистанціях встановити видимі знаки (камені, кущі, зрубані стовбури тощо), що позначають відстані до цих предметів.

У разі оборони від інтенсивного нападу слід пам'ятати, що атакуючі спробують «загнати» обороняючих до приміщень блокпоста, позбавити їх можливості маневру, закидати блокпост гранатами (достатньо 400 м), розстріляти з гранатометів і мінометів, або вести бій на витрачання всього боєкомплекту. Тому необхідно заздалегідь підготувати шляхи для виходу з блокпоста. Якщо повноцінні траншеї викопати не можливо, то слід підготувати хоча б ходи для переповзання.

7. ВОГНЕВИЙ КОНТАКТ ПІД ЧАС ПАТРУЛЮВАННЯ, ЗАЧИСТКИ В УМОВАХ АТО

7.1. Особливості проведення зачистки у населених пунктах

Коли передові підрозділи, що задіяні у АТО, зайняли населений пункт, він належить їм лише умовно. Розрізнені невеликі групи терористичних організацій переховуються у лісосмугах, паркових зонах та на території великих промислових об'єктів. Групи злочинців подвір'ями та руїнами намагаються вийти з оперативного оточення. Часто таке переміщення супроводжується перестрелками з підрозділами, що задіяні у АТО.

Залишки груп злочинців, що уціліли при прориві оточення, намагаються концентрувати свої сили у передмістях населених пунктів зі сторони напрямку потенційного відступу. Такі прориви оточення відбуваються дрібними групами протягом дня, а також більшими групами протягом ночі у несподіваних напрямках.

Частина зловмисників, здебільшого представників місцевого населення, намагаються залишитись у населеному пункті «злившись» із місцевим населенням. Вони обладнують схованки для зброї, вибухівки, агітаційних матеріалів та інших речей, що засвідчують їхню протиправну діяльність. Часто ознаками того, що у населеному пункті залишилися замасковані злочинці, є знайдені на смітниках чи пустках залишки військової форми чи атрибутики збройних формувань.

Тому й необхідно здійснювати зачистку в населених пунктах, звільнених від контролю бандформувань.

Зачистка – це спосіб виявлення злочинних елементів та їх інфраструктури на раніше підконтрольних їм територіях. Часто такий захід доводиться повторювати по декілька разів.

В умовах АТО 2014–2015 років, заходи з очистки території від злочинців часто переростали у бойові дії. Інколи складно відрізнити, де закінчується вуличний бій і розпочинається зачистка, а де закінчується зачистка і починається бій у подвір'ях. Так чи інакше, але доводиться ще й контролювати те, що захоплено у противника.

Існує декілька видів тактики здійснення зачистки місцевості, що звільнена від терористів:

- за напрямками секторів, що сходяться до центру;
- за розподіленням району блокування на сектори і послідовним прочісуванням кожного з них;
- за прочісуванням від центру населеного пункту (від адміністративної установи, районного відділу ОВС тощо) до периферії населеного пункту.

Зачистка – це не тільки вид бойових дій в умовах населених пунктів або на пересіченій місцевості. Методики зачистки використовуються і у боротьбі з терористично-диверсійними групами, малими та великими бандами, під час оперативного пошуку озброєних особливо небезпечних злочинців та інших антисупільних елементів. Відтак методи та прийоми повністю тотожні і для військових, і для правоохоронних органів.

Зачистка, як і оперативний пошук, є доволі небезпечним видом діяльності співробітників ОВС, оскільки такі заходи відбуваються у складних оперативно-тактичних та соціально-політичних умовах, на території

населених пунктів із складною та заплутаною забудовою, великих промислових зонах. В умовах АТО часто виникає необхідність проведення зачистки у лісових масивах, лісосмугах, інколи в умовах обмеженої видимості та за відсутності можливості маневру.

У процесі здійснення заходів зачистки часто невідомим є вогневий потенціал злочинців та рівень їх підготовленості. Працівники ОВС можуть зіткнутись з групою, що чисельно більший, ніж підрозділ зачистки.

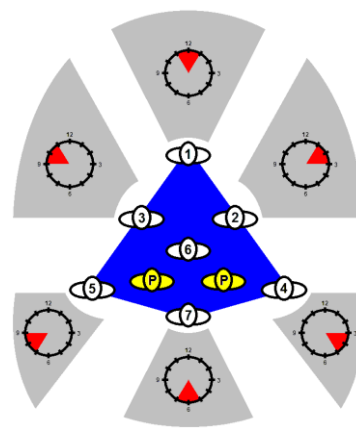
Під час проведення зачисток у населених пунктах чи лісосмугах, не залежно від того, чи стоїте Ви чи ні, доцільно боковим зором постійно шукати можливі укриття – прибудови, стовпи, кути будинків, розбиту техніку, будівельні уламки, стовбури дерев тощо, незважаючи на те, чи потрібні вони Вам у цей момент чи ні. Вогневий контакт може бути неочікуваним та хаотичним. У разі вимушеної зупинки групи зачистки (спілкування з місцевими мешканцями, інформаторами), співробітники, які не задіяні до спілкування, повинні знайти укриття (стовбур дерева, бетонний стовп тощо) та розташуватись ближче до нього. Співробітники, котрі залишаються на вулиці прикривати групу, яка зайшла у подвір'я чи пішла перевіряти будинок, повинні знайти укриття, розташуватись близько від них (зменшити свій силует). За укриттям доцільніше перебувати з тіньової сторони, а в разі необхідності звідки відкривати вогонь.

Завжди необхідно оглядатись назад, контролювати територію, що залишаються позаду (потрібно знати та враховувати кольоровий фон за своєю спиною та намагатися не виділятися на ньому).

Перед зачистками будівель слід забезпечувати спостереження на 360 градусів (мал. 4).

Фото 20. Контроль простору перед зачисткою приміщення

Мал.4. Контроль простору на 360 градусів

Слід остерігатися високих вертикальних будівель. Такого типу споруди є чудовими схованками для терористичних снайперів та ворожих спостерігачів. Під час перетину небезпечних зон чи територій слід розподілити сектори контролю. На небезпечні сектори контролю виділити декілька співробітників.

У разі перетину великих вулиць чи перехресть потрібно переходити максимально швидко, уникати відкритих просторів, особливо за наявності високих будівель та промислових зон.

а

б

Фото 21. Тактика «зачистки» у міських умовах: а) перетин небезпечних перехресть під прикриттям; б) тактичні методи пересування сходами.

Під час перетину небезпечних перехресть, обов'язково виставляється група прикриття. Ця група повинна прикривати швидкий перехід відкритого простору. У разі вогневого контакту вони мають активно дати відсіч противнику. За появи підозрілих транспортних засобів, що рухаються на зустріч, вони повинні зупинити його жестами чи попереджувальним вогнем. За необхідності такий транспортний засіб блокується, а його водій чи пасажери затримуються.

Для ефективного зачищення будівель група повинна розділитись на дві підгрупи: одна – група прикриття, що залишається зовні, інша – штурмова група, яка й перевіряє кожен кімнату в будівлі. Група прикриття зазвичай складається з лідера групи й кулеметника (ПК, РПК), а група зачистки щонайменше із трьох співробітників.

Група прикриття:

- забезпечувати безпеку штурмової групи до входження у будівлю;
- бере під контроль вікна поверхів, на яких ще немає групи зачистки;
- забезпечує блокування злочинців у разі втечі з будівлі.

Група зачистки відповідає за:

- послідовне просування приміщеннями будівлі та їх ретельний огляд;
- зв'язок із групою прикриття для координації спільних дій.

а

б

Фото 22. Підготовка «зачиски» приміщення: а) контроль внутрішнього простору приміщення двома співробітниками; б) контроль внутрішнього простору приміщення у складі групи.

7.2. Тактика зачистки населених пунктів

Умови будь-якого населеного пункту завжди є сприятливими для підрозділів чи груп, що обороняються. Міська зона щільної забудови створює такі сприятливі можливості:

- налагодження ефективного спостереження за головними дорогами, що ведуть до населеного пункту;
- залучення місцевого населення до співпраці та налагодження агентурної мережі;
- зручне та завчасне облаштування вогневих позицій;
- створення зручних схованок із різноманітним забезпеченням;
- завчасне планування запасних вогневих позицій;
- створення вибухових та інших пасток;
- налагодження шляхів відступу.

Іншою є ситуація для підрозділів, що здійснюють зачистку у населених пунктах. В умовах міста, у підрозділів, що заходять та здійснюють зачистку, виникає низка труднощів пов'язаних із:

- накопиченням достатньої кількості особового складу для зачистки зважаючи на розвіддані;
- необхідністю попередньої розвідки території населеного пункту, виготовлення карт та планів міської забудови, вивчення не тільки план-схем міст, а й вивчення креслень наземних та підземних комунікацій;
- обмеженим боєкомплектom та іншим забезпеченням;
- обмеженням огляду і вогню, перешкодами для маневру силами і засобами, особливо механізованих і бронетанкових підрозділів;
- труднощами із орієнтуванням у незнайомому населеному пункті;
- проблемами з оперативністю через імовірність засідок;
- розробленням безпечних маршрутів евакуації на різних стадіях зачистки.

Отже, можна зробити висновок, що перед початком проведення зачистки в населеному пункті необхідно провести ґрунтовну підготовку, чітко розподілити функції взаємодіючих підрозділів. Підготувати відділення підрозділу до дій в автономних умовах без можливості отримання детальних розвідданих.

Існує декілька тактик зачистки населених пунктів. Командир може прийняти рішення зачистити тільки ті райони, які впливають на оперативну ситуацію та мають тактичне значення, а також у разі, коли:

- об'єкт чи особи, які становлять оперативний інтерес, повинні бути захоплені швидко;
- відомі місця зосередження локальних осередків опору;
- населений пункт забудований будинками одноповерхового типу з широкими відкритими ділянками між ними.

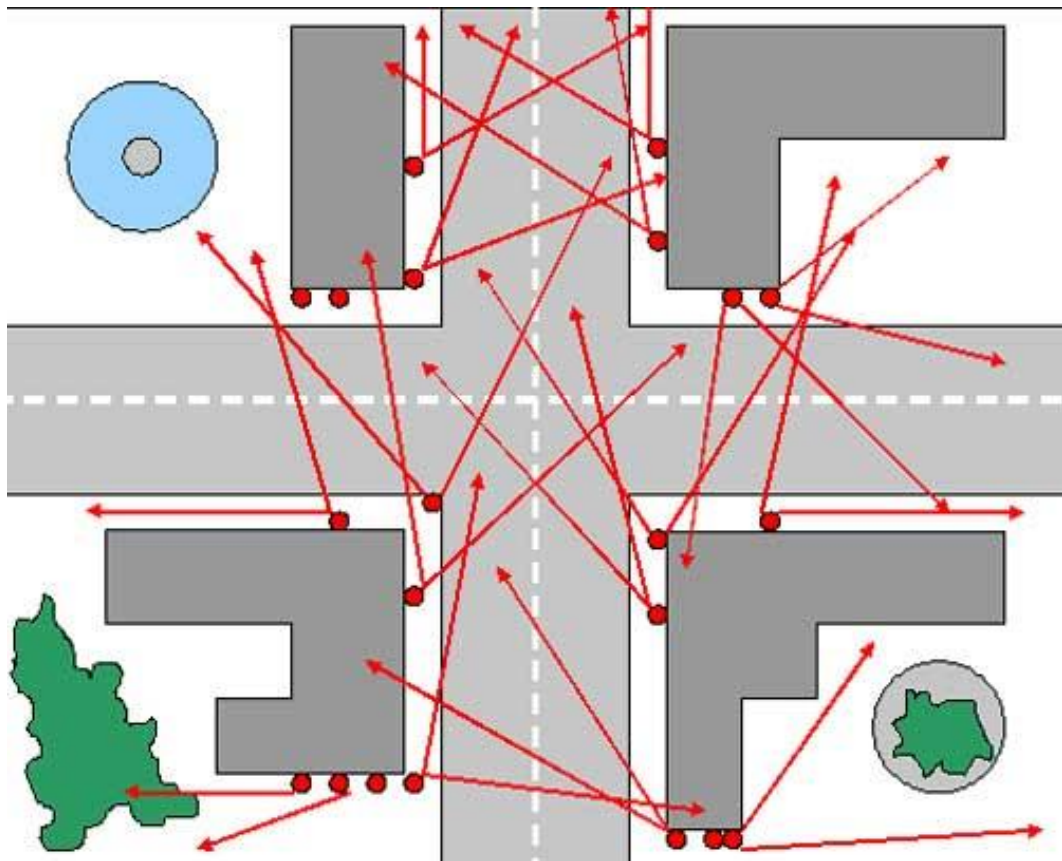
У такому випадку доцільно зачищати тільки ті будівлі, які необхідні для забезпечення безпеки чи контролю території.

Також населений пункт можна поділити на умовні сектори та зачищати їх послідовно один за одним. Такий поділ здійснюється залежно від типу забудови, домінуючих висот, наявності паркових зон, щільності місцевого населення та іншої оперативної інформації. Своєю чергою, такі зони, залежно від оперативної ситуації, можна поділяти на менші зони. При блокуванні умовної визначеної зони у населеному пункті малими мобільними групами здійснюється зачистка менших зон блокуваного району.

Застосовуючи тактику зачистки умовних секторів чи районів слід дотримуватись правил:

- налагодити ефективний зв'язок між групами зачистки та оточенням;
- групи зачистки мають мати достатній резерв та підгрупи швидкого реагування;
- у розпорядженні груп зачистки має бути броньована техніка для швидкого «подавлення» укріплених вогневих позицій збройних формувань;
- також повинен бути резерв для ймовірного деблокування загонів зачистки, що потрапили в засідку.

Водночас, підрозділ може мати завдання зачистити населений пункт лише для забезпечення проходження колони, якщо маршрут пролягає через місто. У такій ситуації підрозділи здійснюють зачистку будівель, що розташовані лише уздовж вулиць, якими буде слідувати колона. Для забезпечення безпеки з певним інтервалом облаштовуються опорні укріплені позиції у будівлях уздовж вулиць слідування колони та налагоджується зв'язок між опорними пунктами.

Мал.5. Сектори контролю членів групи, що здійснюють зачистку населеного пункту.

Рух у пішому порядку.

Під час руху підрозділу (групи) вздовж вулиці в пішому порядку необхідно просуватись із обох сторін вздовж стін на відстані 6–7м (у деяких випадках 3–4) один від одного. Відкриті ділянки вулиць слід долати перебіжками по одному. Початок та завершення небезпечної ділянки потрібно додатково страхувати, виставивши спостерігачів. Спостерігачі розташовуються з дотриманням правил особистої безпеки з–за укриття контролюють небезпечну зону та ймовірні небезпечні сектори. Периферійним зором слід фіксувати можливий рух на горищах, вікнах, балконах, а також пересуватись поблизу місць, які можуть слугувати укриттям.

Під час вимушених зупинок підрозділу усі члени групи повинні займати безпечні укриття, що знаходяться поблизу (стовбури дерев, бетонні блоки, автотранспорт тощо) та контролювати визначені сектори.

Для зупинок та перегруповань слід використовувати максимально закриті місцини. У разі вимушених зупинок на відкритих місцевостях потрібно присідати чи ставати на коліно для зменшення силуету.

Кулеметники, гранатометники, снайпери рухаються по середині чи в тилу групи зачистки. У разі вогневого контакту переміщуються у сторону вогневого контакту.

7.3. Зачистка та контроль приміщень

Для зачистки приміщення виділяється щонайменше 3 бійця. Ззовні будинок страхує група прикриття, яка здійснює візуальний контроль вікон, верхніх поверхів та даху.

Під час здійснення зачистки у багатоповерхових будинках обов'язково виставляється прикриття на сходах (зверху та знизу), водночас інші члени групи здійснюють перевірку квартир.

До складу групи зачистки слід залучати осіб, які психологічно готові застосовувати зброю на ураження у ближньому бою. Такі співробітники повинні бути мобільними, рухливими, тому зайве спорядження залишають біля групи блокування. Водночас група повинна застосовувати тактичні дзеркальця, потужні ліхтарики, а також володіти іншими спецзасобами наприклад, пристрої для примусового відкриття дверей, світло-шумові пристрої відволікаючої дії, димові гранати. До арсеналу таких груп повинні входити гладкоствольні гвинтівки типу «Форт-500», споряджені набоями, що володіють потужним імпульсом. Також зручними в умовах приміщення є короткоствольні пістолети-кулемети та пістолети із автоматичним вогнем типу «АПС». Окрім переліченого спорядження, співробітники ОВС, які входять до складу штурмової групи, повинні володіти мовою умовних жестів та знаків, щоб у середині приміщення узгоджено діяти без зайвого шуму та слів.

Фото 23. Зброя співробітників ОВС, що застосовується для зачистки приміщень: а) «Форт-500»; б) автоматичний пістолет Стечкіна; в) АКС-74У; г) «Форт-14».

За високої ймовірності виявлення озброєного опору представникам правоохоронних органів доцільно використовувати балістичні щити. Такого типу захист набув широкої популярності у світовій практиці. Тактика застосування балістичного щита не тільки збільшує рівень безпеки співробітників, що здійснюють зачистку у незнайомому приміщенні, й дають змогу ефективно виконувати завдання за ймовірного близького вогневого контакту.

Під час зачистки населених пунктів підрозділ має за обмежений час перевірити десятки різнотипних будинків та за певний час вийти у район зустрічі з іншими групами. Зважаючи на такі особливості здійснення зачистки тактика входження у приміщення відрізняється. У разі штурму приміщень можуть застосовуватись драбини для входження на другий поверх, молоти та інше спорядження для створення проламів у стіні будинків, альпіністське спорядження для входження з даху в приміщення, водночас у разі заходів щодо зачистки підрозділ не має змоги носити із собою громіздке спорядження та не має достатньо часу для таких ґрунтовних приготувань.

Під час зачистки приміщень члени групи, прикриваючи один одного, оглядають по чергово всі приміщення задля виявлення злочинців та інших ознак злочинної діяльності. При виявленні збройного опору будівля слід оточити та залучити спеціальну штурмову групу. Підрозділи, що здійснювали зачистку та виявили осередок збройного опору, після прибуття спецпідрозділу продовжують здійснювати зачистку району населеного пункту.

а

б

В

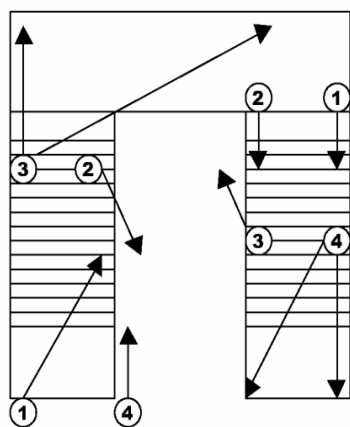

Г

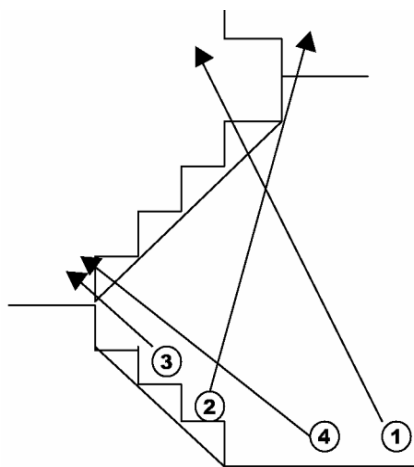
Фото 24. Тактика застосування балістичного щита

7.4. Елементи тактики, що застосовуються під час зачистки сходових кліток

Відкрита сходові клітка – це сходи, де проміжок між сходовими маршами дає змогу візуально їх контролювати згори чи знизу.

а) вигляд згори

б) вигляд збоку

Мал.6. Схема пересування групи зачистки відкритої сходової клітки

ЕТАП 1: Перший номер тримає під спостереженням найвищу точку, яку він може бачити, і по якій він може відкрити вогонь.

ЕТАП 2: Другий номер рухається вгору сходами з внутрішньої сторони разом із третім номером до того місця, звідки він може бачити або відкрити вогонь по сходовому майданчику, потім обертається і продовжує рух до сходового майданчика наступного поверху.

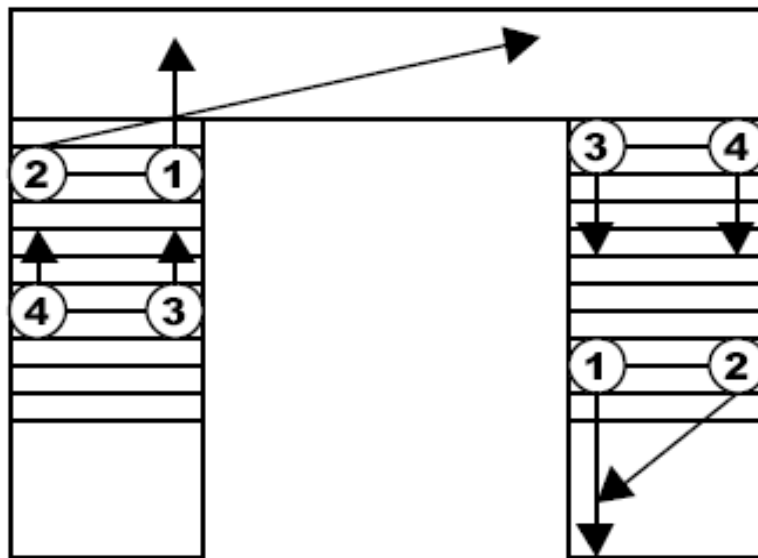
ЕТАП 3: Третій номер разом із другим номером рухається вгору сходами зі зовнішньої сторони і ліквідує загрози на найближчому сходовому майданчику.

ЕТАП 4: Четвертий номер рухається вгору сходами впритул за першим номером, другий номер обертається, щоб контролювати наступну сходову клітку.

ЕТАП 5: Просування триває так, що другий номер приймає сектор 1-го. Третій номер займає місце 2-го. Четвертий номер приймає сектор 3-го. Перший номер займає місце 4-го.

Закрита сходові клітка

Закрита сходові клітка – це коли сходові марші розділені стінами.

Мал. 7. Схема пересування групи зачистки закритою сходовою кліткою

ЕТАП 1: Перший номер перевіряє верхню частину майданчика, щоб переконатися, що на ній або між сходами немає отворів/проходів.

ЕТАП 2: Другий номер тримає під спостереженням дальню частину повороту або наступного сходового майданчика.

ЕТАП 3: Перший або третій номер піднімаються одночасно з другим номером східцями. Наблизившись до кута, другий номер сигналізує першому дотиком руки по плечу про свій підхід.

ЕТАП 4: З початком руху першого номера вони удвох одночасно кидком повертаються.

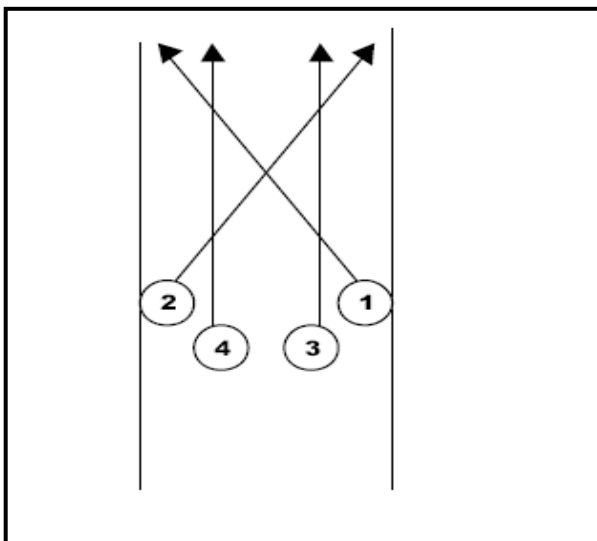
ЕТАП 5: Якщо контакт із противником відсутній, другий номер продовжує рух уздовж протилежної стіни до виходу на свою позицію.

ЕТАП 6: Третій і четвертий номери продовжують рух у 3–4х кроках позаду.

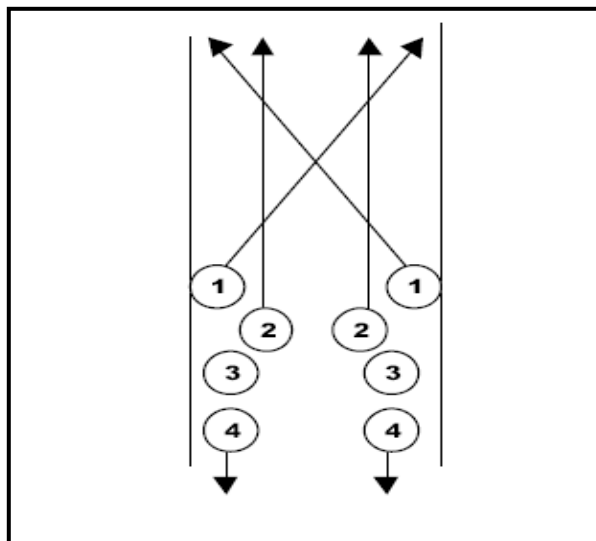
Здійснення безпечної зачистки коридорів

Здійснюючи зачистку приміщень коридорного типу група зачистки повинна діяти злагоджено, а члени групи без додаткових команд орієнтуватись у динамічній ситуації. Задля цієї мети до груп зачистки у приміщеннях слід залучати співробітників, котрі пройшли попередню підготовку чи тренінг.

Особливістю зачисток приміщень коридорного типу є те, що члени групи зачистки повинні триматись близько стін коридору та чітко контролювати свій сектор.

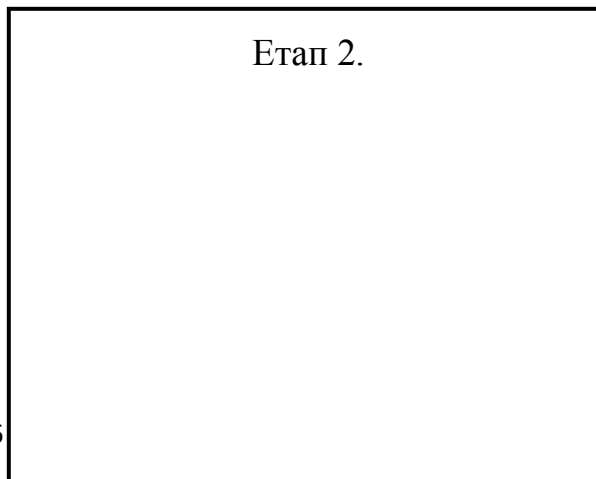
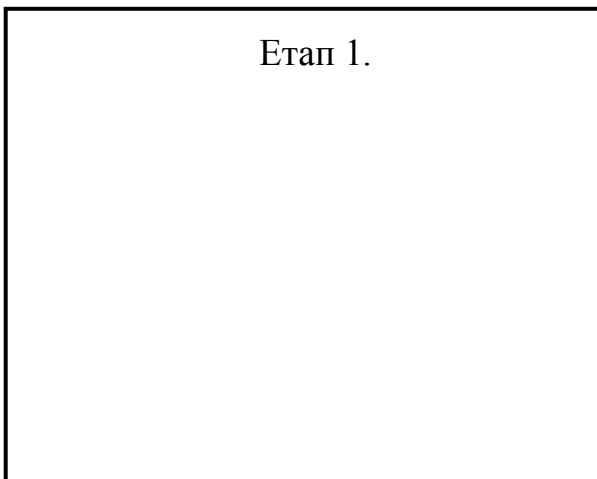
Мал. 8. Рух по коридору однією групою.

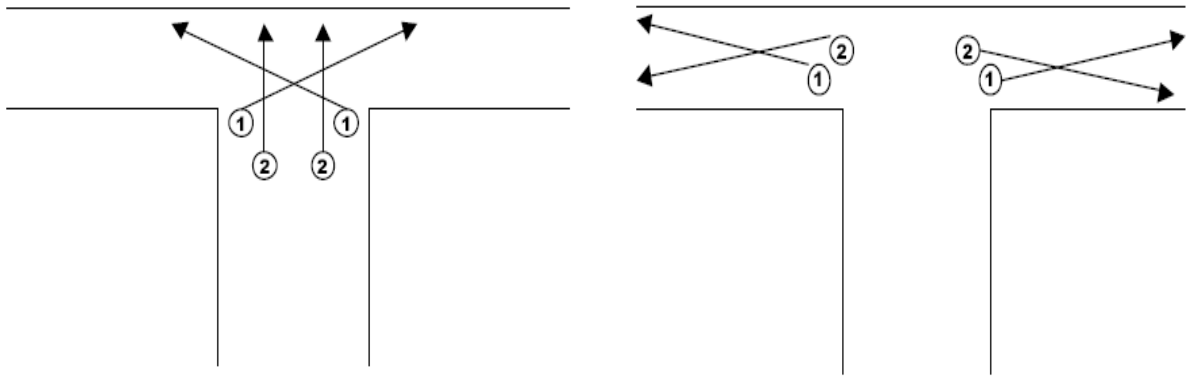

Мал. 9. Рух по коридору зведеної групи.

Зачистка Т-подібного коридору.

Зачистка т-подібного коридору є дещо утруднена. У групи зачистки виникає необхідність не тільки контролювати сам коридор, але і його розгалуження, що може потребувати залучення додаткових сил.

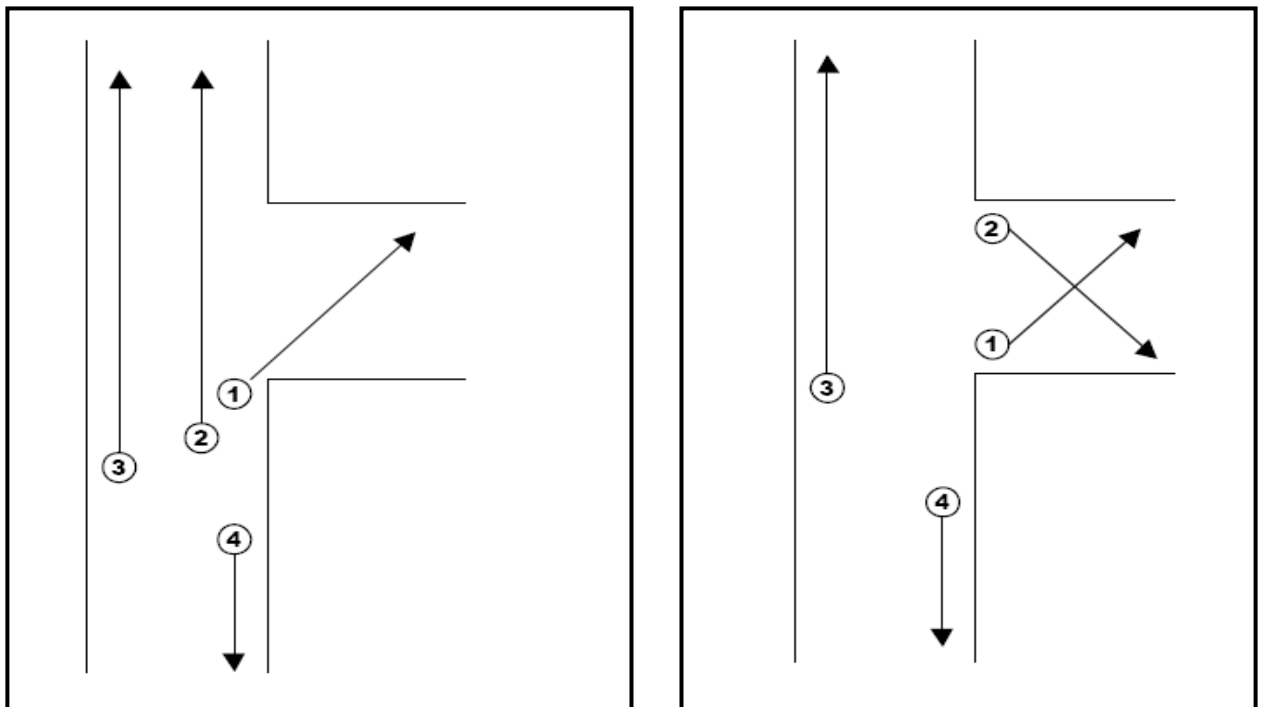

Мал. 10. Зачистка т-подібного коридору.

ЕТАП 1: Перші номери прикривають свої сектори у позиції: один із коліна, другий – стоячи. Поступово висуваючись із-за кута здійснюють контроль коридору. Якщо це дозволено старшим групи, перші номери оперативно доповідають про те, що вони бачать у «новому» коридорі (двері, меблі, тіла людей тощо)

ЕТАП 2: Зазаздалегідь визначеним сигналом (за відсутності загрози) кожна «двійка» кидком долає кут, контролюючи свої сектори вогню.

Динамічна зачистка кута

Мал. 11. Схема пересування групи у разі зачистки кута

ЕТАП 1: Наближаючись до кута, який необхідно зачистити, перший і другий номери не сповільнюються.

ЕТАП 2: Наблизившись до кута на відстань 2–3 метри, другий номер дотиком до плеча подає сигнал першому про те, що він поруч та готовий діяти.

ЕТАП 3: Із початком руху першого номера, вони обоє одночасно енергійно долають кут.

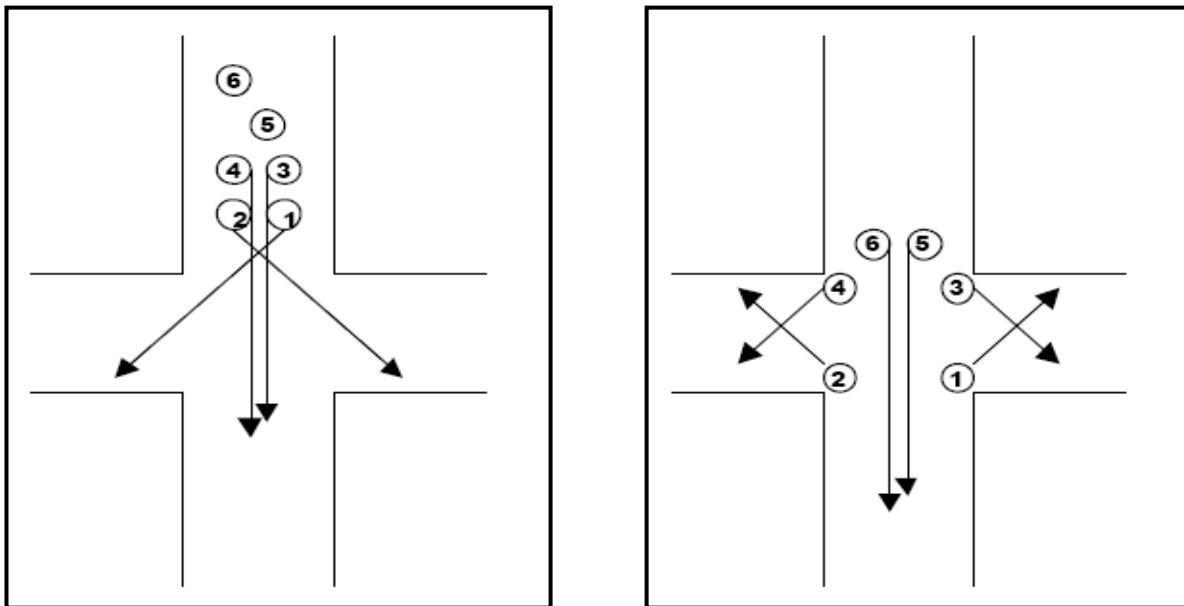
ЕТАП 4: Перший номер займає позицію «з коліна», другий – залишається в позиції «стоячи».

ЕТАП 5: Якщо контакт із противником немає, другий номер кидком висувається до дальньої стіни.

ЕТАП 6: Перший і другий номери контролюють свої сектори ведення вогню.

ЕТАП 7: Третій і четвертий номери забезпечують прикриття дальніх підступів уздовж напрямку руху.

Перетин коридорів

Мал. 12. Схема пересування групи зачистки при перетині коридорів.

ЕТАП 1: 4-й і 3-й номери контролюють «глибину» коридору у напрямку руху групи. 1-й і 2-й номери контролюють сектори перехресного коридору, що поступово відкриваються. Перед виходом на відкритий простір перехрестя коридорів 1-й і 2-й номер повідомляють один одного про небезпеку (якщо така існує). Якщо загрози не виявлено, 1-й та 2-й номери міняються секторами контролю та ривком долають перехрестя коридорів. 4-й та 3-й номери допомагають контролювати сектори 1-м та 2-м номерам. «Глибину» коридору контролюють 5-й та 6-й номери.

Отже, захоплення будівель та пересування у них необхідно здійснювати досвідченим співробітникам, які пройшли практичне тренування та бойове злагодження. Саме від уміння швидко орієнтуватись у приміщенні, «читати» тактично правильно схему його проходження і –

залежить успіх, а головне – безпека підрозділу. Члени групи повинні розуміти один одного за найменшими умовними знаками або взагалі на підсвідомому рівні діяти у повній злагодженості, поперемінно міняти один одного та страхувати. За динамічної роботи жоден зі секторів контролю не має бути неприкритим. Такі уміння та навички тренуються внаслідок постійних навчань та психологічної злагодженості групи зачистки.

7.5. Входження у приміщення (штурм)

Під час штурму приміщення в умовах АТО доцільно використовувати ручні осколкові гранати. Але лише у випадку, якщо є впевненість, що від їх застосування не постраждає цивільне населення.

Штурмуючі правоохоронці прориваються всередину будівлі відразу після вибухів своїх гранат. Проте слід пам'ятати, що гранату противник може встигнути викинути назад. У момент кидка подається команда «Осколки» для попередження товаришів. У разі, якщо граната викинута противником, подається команда «Граната!». Перші з тих, хто увірвався в приміщення, повинні різко відійти в сторони від входу і вести вогонь по всіх затемнених і небезпечних місцях. Завдання цих співробітників – дати змогу увірватися основним силам підрозділу (групи), розчистити їм шлях вогнем, прикрити їх.

Опісля входу в будівлю основними завданнями є прикриття сходових кліток, що ведуть на верхні поверхи і у підвал, а також захоплення кімнат, що контролюють шляхи підходу до будівлі. Ці дії виконуються з метою ізоляції противника всередині будівлі і запобігання його посиленню зусиллями ззовні. Групи захоплення зачищають усі кімнати першого поверху, а згодом – підвал.

На верхні поверхи будівлі слід прориватися, притискаючись спиною до стін, на відстані трохи менше сходового прольоту один від одного, відразу ж слідом за вибухами своїх гранат. На верхніх поверхах необхідно діяти подібно до дій у лабіринті.

Для відволікання уваги противника, що знаходиться в кімнаті, перед тим, як увірватися до неї, слід кинути в розкриті двері (обов'язково непрямо, а в бік) який-небудь об'ємний предмет – шапку, ватник, шинель тощо. Перший із штурмуючих проривається в приміщення через відчинені навстіж двері навскіс, пригнувшись убік, протилежний тому, куди був кинутий відволікаючий предмет.

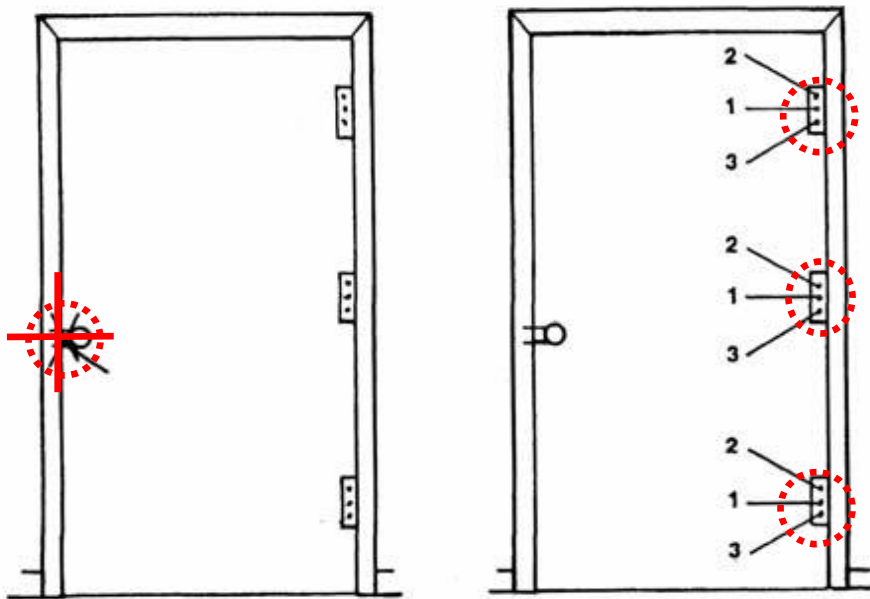
Під час руху сходами, якщо перила сходів дерев'яні або виготовлені з іншого нетривкого матеріалу, можна вистрілити крізь перила, щоб «придушити» можливу загрозу знизу. Конструкція сходів у окремих випадках може створювати зорову перешкоду, що не дає змоги бачити ситуацію внизу. У цьому випадку необхідно триматися спиною до глухої стіни і просуватися, попередньо перевіривши наявність і міцність сходів

внизу (необхідно бути готовими до того, що противник спробує «прошити» їх кулями знизу).

Часто противник закриває входні двері в житлові приміщення на ключ зсередини. Це підступний прийом. Недосвідчені співробітники через скупчення біля дверей та вирішення подальших дій намагаються прикладами вибити двері і можуть отримати через двері автоматну чергу на рівні живота. У правильному варіанті замок відстрілюється 3–4 пострілами з автомата, дробовика (слід зважати на можливий рикошет). Атакуючі (правоохоронці) повинні розміщуватись із боку від дверей.

Після відстрілу замка двері відчиняються ударом ноги збоку; одночасно в розкриті двері закидається граната.

Не слід підходити впритул до вікон, відкритих прольотів у під'їздах і кімнатах. Їх слід долати, пригнувшись бігом, оскільки немає гарантії, що з сусіднього будинку за цим приміщенням не спостерігає снайпер.

Мал. 13. Місця для відстрілу замків на дверях за допомогою дробовика

Якщо необхідно захопити будівлю під опорний пункт, відразу слід вжити застережних заходів – забарикадувати нижні поверхи і напівпідвали, визначити сектори обстрілу. У нічний час слід використовувати світломаскування. Слід поводитись тихо, не видавати своєї присутності, зайвий раз не стріляти, обстежити підвальні приміщення для облаштування бомбосховища. Захоплені передові опорні пункти противник часто руйнує за допомогою міномета.

7.6. Загальні поради щодо патрулювання вулиць у зоні АТО

Патрулювання – основа контролю території АТО. Із метою досягнення тактичної переваги на території контролю:

- потрібно скласти схему маршрутів патрулювання;
- старші патрулів повинні детально знати схему патрулів;
- старші груп патрулювання повинні мати зв'язок із сусідніми групами та керівництвом сектору;
- патруль під час здійснення патрулювання не повинен обмежуватись часом;
- патруль повинен активно спілкуватись із місцевим населенням, збирати інформацію, вести розвідопитування про сусідів та ситуацію на вулиці патрулювання;
- важливим елементом патрулювання є доповідь про місце перебування та оперативну ситуацію.

Основним тактичним завданням патрулів є:

- збір інформації;
- виявлення незаконних формувань, ознак їх переміщення, сховищ;
- демонстрація присутності правоохоронців у зоні АТО та контролю ситуації у секторі відповідальності;
- налагодження сприятливого психологічного клімату з місцевим населенням.

У населених пунктах піший патруль повинен рухатись узбіччями вулиць із інтервалом між співробітниками 4–5 м. Під час патрулювання відкритих території, пусток, польових доріг підрозділ розосереджується, рухаючись уникає підвищень. У разі вимушених зупинок на відкритих місцевостях, усі члени патруля повинні присісти чи стати на коліно. За наявності зелених насаджень, кущів до них відсилається група розвідки. Будь-які зелені насадження вздовж маршрутів патрулювання становлять небезпеку і є місцями ймовірних засідок.

Під час спілкування патрульних із громадянами інші члени патруля повинні здійснювати круговий контроль території.

Типи патрулів:

- звичайні;
- статичний;
- на кордоні зони АТО;
- розвідувальний;
- пошуковий;
- в містах;
- комендантський;
- на довгі маршрути, супроводу;
- резервний підсилення (вільна зміна);
- повітряний за допомогою безпілотних літаючих апаратів;
- соціальний для роботи з місцевими активістами, громадськими об'єднаннями, місцевим населенням.

Патрулювання безпілотними літальними апаратами має такі переваги:

- оперативність;
- збільшення території спостереження та швидкість передачі інформації;
- підтвердження вже отриманої наземним спостерігачами інформації;
- зниження небезпеки для особового складу в районах бойових дій.

Повітряне патрулювання має обмеження і залежить від:

- погодних умови й видимості;
- технічного стану обладнання;
- якості передачі радіо сигналу.

Наземні патрулі, у разі потреби, повинні мати можливість оперативно з'ясувати належність розвідувального літаючого апарату. Про неідентифікований безпілотний апарат має бути негайно сповіщено чергову частину підрозділу.

Підготовка патрулів

Під час планування патрулів необхідно враховувати:

- що є головною метою патрулювання?
- яка загальна ситуація в районі відповідальності?
- які райони не спостерігаються з блокпоста, і яка інформація потрібна?
- можливі маршрути проникнення і маршрути, помічені щодо сіл, позицій ворогуючих сторін, і яка мета проникнення в зону АТО?
- чи є в селах люди, що належать до ворогуючих сторін?
- чи плануються релігійні або інші події чи святкування, під час яких є можливість вбивств або терористичних актів тощо?
- чи є мінні поля в зоні відповідальності?
- час патрулювання (вдень, вночі або складних погодних умовах)?

Маршрути деяких патрулів можуть перетинатися в районах, де, до приклада вони з'єднуються і виконують спільну задачу щодо спостереження декількох об'єктів.

У деяких районах за несприятливих погодних умова зменшується кількість порушників. У інших – навпаки, через затруднення спостереження.

Під час планування патрулів оперативний офіцер повинен часто змінювати порядок дій патрулів так, щоб ворогуючі сторони не могли передбачити дії патрулів. Необхідно періодично змінювати:

- маршрути патрулів;
- вибір часу від'їзду і прибуття;
- кількість патрулів;
- розмір патрулів;

- склад патрулів.

Патрулювання у нічний час

Залежно від оперативної ситуації на території патрулювання, у нічний час доби патрулювання зводиться до мінімуму. За необхідності залишаються декілька важливих маршрутів патрулювання. Склад патруля посилюється та забезпечується приладами для спостереження у темний час доби. Тривалість маршрутів зменшується або вони прокладаються між опорними пунктами.

Існує декілька чинників, на які потрібно зважати під час нічного патрулювання:

- збільшується ймовірність засідок, мінування маршрутів;
- підвищується ймовірність переміщення зловмисників;
- утруднюється спостереження;
- виникають труднощі з ідентифікацією людей у формі;
- необхідно дотримуватись тиші;
- немає змоги співпрацювати з місцевим населенням.

8. КОНВОЙ ТА СУПРОВІД АВТОТРАНСПОРТНИХ КОЛОН У ЗОНІ АТО

Пересування у зоні АТО здійснюється за допомогою декількох транспортних засобів обладнаних відповідно до вимог оперативної ситуації. Кількість автомобілів, їх тип та озброєння визначається залежно від потреб та можливостей підрозділу.

Конвой, як правило, використовує безпечні маршрути без будь-якого супроводження на відміну від тих, де існує ризик застосування стрілецької зброї (снайпери) або ймовірність викрадення вантажу. В такому разі використовується додатковий супровід.

8.1. Планування конвою

Колони МВС зазвичай нечисленні – від трьох до п'яти машин. Такі колони є вразливими, тому слід дотримуватись простих правил:

- пересуватись тільки на спеціально обладнаних автомобілях;
- ніщо не повинно заважати круговому огляду пасажирів та екіпажу;
- транспортні засоби повинні бути захисного кольору;
- до маршу слід залучати співробітників, які мають навички кругового спостереження, швидкого спішування, оборонного і наступального розгортання.

Планування конвою охоплює таке:

- призначається старший конвою та старші у транспортних засобах;

- водії призначаються з кількості досвідчених співробітників;
- водії повинні пройти додатковий інструктаж про правила поведінки у екстремальних ситуаціях;
- кожен транспортний засіб має мати засоби зв'язку;
- важливим є справний технічний стан транспортів та наявність додаткового захисту чи засобів активної оборони;
- необхідно володіти інформацією про оперативну ситуацію на маршруті слідування конвою;
- підготувати за необхідності опорні пункти на маршруті слідування конвою;
- отримати необхідні дозволи для перетину блокпостів та зон контролю інших підрозділів.

8.2. Тактика дій під час пересування у складі колони.

Під час пересування у складі конвою водії автомобілів повинні дотримуватись відстані між машинами. Відстань має бути відповідною для маневру в разі зупинки передньої машини. Якщо ширина дороги дозволяє, колона повинна рухатись у «шахматному» порядку. Екіпаж транспортних засобів повинен дотримуватись тиші та уважно спостерігати за своїм сектором контролю. Зброя має бути напоготові для швидкого застосування.

Фото 25. Транспортні засоби ОВС у зоні АТО.

До складу конвоїв та мобільних патрулів ОВС у зоні АТО найчастіше входять різного типу позашляховики (броньовані та неброньовані), вантажні та пасажирські легкові автомобілі, мінівени. Як правило, всі транспортні засоби обладнуються так, щоб за необхідності оперативно їх покинути.

Кожен транспортний засіб має мати засоби буксирування та додаткові запасні колеса та рем-комплекти. На ділянках дороги, де можуть бути засідки, рух колони уповільнюється та висилаються розвід-загони. Ділянки доріг, що прострілюються, долаються на максимальній швидкості. Завжди необхідно зважати на полотно дороги, де є ймовірність мінування.

8.3. Дії особового складу в екстремальних ситуаціях

Особовий склад конвою перед виконанням службового завдання повинен пройти цільовий інструктаж щодо дій у екстремальних ситуаціях.

1. У разі потрапляння колони під обстріл необхідно якомога швидше покинути зону обстрілу. Якщо декілька транспортних засобів зазнали пошкоджень та не можуть продовжувати рух, то їхні екіпажі займають кругову оборону та відповідають на вогневий контакт. Як прикриття слід використовувати транспортні засоби. При цьому найбільш ефективні і надійні місця для укриття – район задніх і передніх коліс, моторна частина.

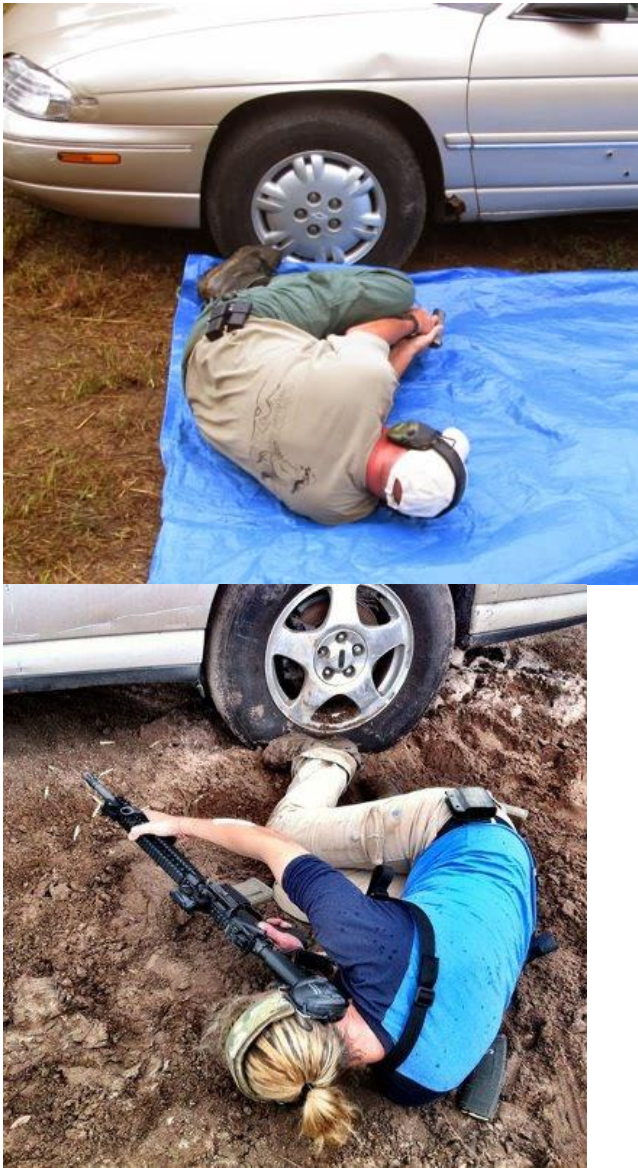

Фото 26. Тактичні прийоми ведення вогню з-за транспортних засобів

Якщо немає необхідності, то не слід відходити від пошкодженого транспорту, бо узбіччя можуть бути заміновані.

Залишки колони, що вирвались із сектору обстрілу, доповідають про подію та організують деблокування екіпажів, що знаходяться під обстрілом.

2. Під час виявлення завалів на дорозі (вимушених зупинок), колона «відкочується» назад, а особовий склад спішується та займає кругову оборону. Слід взяти до уваги, що завали можуть бути замінованими. Їх необхідно обстежити. Про подію доповісти в чергову частину.

3. У разі поломки транспортного засобу, залежно від оперативної ситуації, приймається таке рішення:

- буксирувати;
- ремонтувати;
- залишити з охороною;

– залишити без охорони.

4. Небезпечні ділянки дороги можна долати на максимальній швидкості групами по 1–2 машини.

5. Перед поворотами збільшувати інтервал між машинами.

6. У разі зупинки колони у лісовій місцевості виставляються секрети на відстані 25–50 м від дороги. Здійснюється розвідка прилеглих територій.

7. За щонайменшої підозри на засідку висилається розвід-дозор.

8. Неприбуття малої колони на кінцевий пункт у призначений графіком руху час дає підстави організувати пошуково-рятувальні заходи.

9. На відкритій місцевості машина є найближчим і єдиним укриттям від вогню противника. Для забезпечення більшої «живучості» колони, машини в ній потрібно підготувати. Зважаючи на технічні параметри автомобіля, додатково його бронювати.

а

б

Фото 27. Патрулювання на транспорті: а) транспортні засоби спеціального призначення на патрулюванні; б) наслідки потрапляння у засідку.

10. Співробітники ОВС на марші мають перебувати тільки лицем до борту автомобіля зі зброєю наготові. Борти повинні легко відкриватися назовні. Залежно від обставин, бійці в кузові або сидять на мішках з

піском, або ховаються за ними. Задній борт під час руху обов'язково має бути відкритий і закріплений.

11. Скло в кабінах чи салонах екіпажів опускається, щоб уникнути поранення осколками скла, та краще чути обстановку навкруги.

12. Під час перетину небезпечних ділянок дверцята транспортних засобів привідкриваються для швидкої евакуації.

13. У місцях активної роботи ворожих снайперів вікна транспортних засобів можна заклеїти підручними засобами, залишивши невеликі амбразури.

14. Важливим елементом захисту у разі потрапляння колони під обстріл є димові гранати та шашки. У кожній машині мають бути члени екіпажу, які відповідають за димову завісу у разі потрапляння під обстріл.

9. ПРОЧІСУВАННЯ ЛІСОВИХ МАСИВІВ, ЛІСОСМУГ

Прочісування лісу виконується для пошуку і знешкодження залишкових груп і поодиноких вцілілих бійців противника, а також для виявлення й ліквідації невеликих банд-груп, що переховуються в лісових масивах.

Огляд лісу розпочинається під час підходу до нього. Спочатку з відстані за допомогою оптики оглядається узлісся, за можливості з прилеглих висот.

Ознаками, що вказують на наявність противника, можуть бути:

– поламані гілки, погнуті дерева, витоптані свіжі стежки, прим'ята трава;

– наявність сміття (залишки упакувань медикаментів, сухих пайків, консервів, обривки картонових коробок);

– дим від вогнищ;

– шум роботи моторів, блиск скла та металевих частин машин і бойової техніки, сліди від коліс машин;

– про наявність противника у лісових масивах можна довідатись за допомогою місцевого населення.

Рух у лісовій місцевості здійснюється, як правило, по дорозі, стежці або просіці. При цьому особливо слід зважати на саму стежку, густі зарості, входи і виходи з ярів, мости й інші місця, де можуть бути засідки противника. Просування здійснюється без поспіху, звертаючи увагу на:

– сліди та ознаки перебування людей;

– сторонні звуки та шум;

– ознаки мінування;

– розташування сусідніх груп, які беруть участь у прочісуванні.

Фото 28. Тактика дій у лісових масивах: а,г) тактика контролю оточуючого простору на 360 градусів; б) патрульна група на марші; в) маскування у лісових масивах.

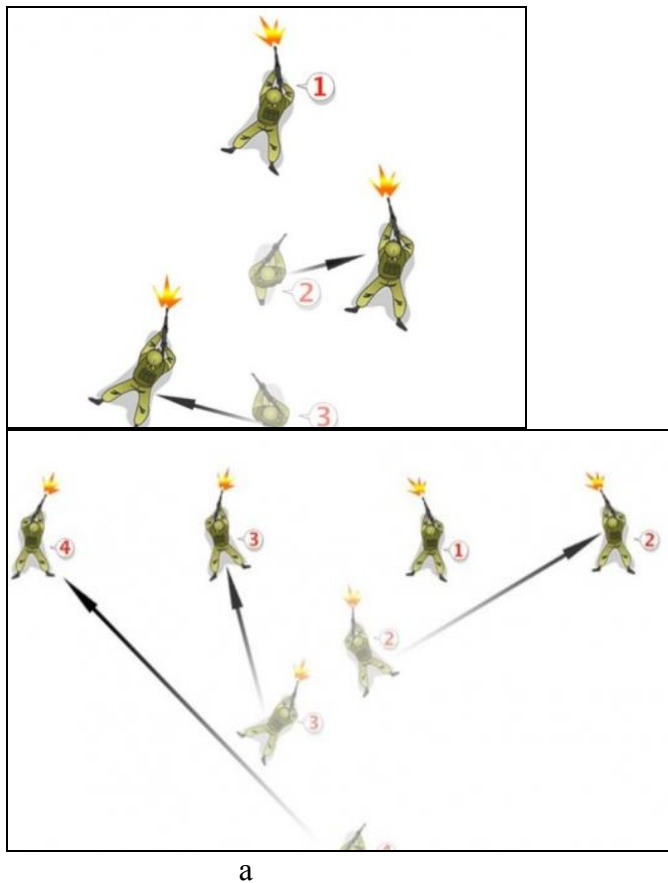
Для запобігання переміщення груп противника на перехрестях лісових доріг, окремих ділянках просік і відкритих місцях облаштовуються кулеметні позиції з можливістю дальнього обстрілу.

Прочісування лісової місцевості здійснюється такими методами:

- весь підрозділ рухається вишикувавшись ланцюгом;
- за допомогою невеликих груп, що рухаються паралельно;
- за допомогою двох невеличких груп, які вишикувавшись ланцюгом, змінюють та прикривають одна одну.

Зазвичай у лісовій місцевості складно прочісувати суцільним фронтом, оскільки пересічений рельєф, кущі, стежки призводять до того, що стрій розділяється на окремі групи, яким доводиться рухатися не ланцюгом, а похідною колоною один за одним. Відтак прочісування набуває форми колективного пошуку. Тому під час пошукових заходів подальший розвиток подій передбачити складно, бійці мають бути натреновані на раптову «зустріч» із зловмисниками. Прийоми індивідуально-групової тактики ведення вогню в таких умовах характерні.

При раптовій зустрічі з групою противника в лісі завжди слід намагатися щільним, шквальним вогнем «притиснути» його до землі, змусити «заягти» за укриття, «прикувати» до місця, позбавити свободи маневру, не даючи йому змоги підняти голову для прицільного вогню. Водночас, відразу ж, доки група прикриття кулеметом тримає противника притиснутим до землі, основні сили, користуючись рельєфом та ховаючись за деревами, різко роблять ривок ліворуч–вперед, намагаючись зайти з боку правого флангу супротивника. Противник із похідного порядку почне розгортатися в ланцюг проти вашої групи прикриття. В цей момент доцільно відкрити вогонь по ланцюгу збоку, наче по груповій мішені.

Мал. 14. Тактика дій групи прочісування при вогневому контакті з противником.

10. Елементи матеріально-технічного забезпечення працівників ОВС та озброєння, що застосовується правоохоронцями у зоні АТО

Працівники ОВС, що відряджаються у зону АТО, повинні добре володіти закріпленою за ними зброєю, знати матеріальну частину озброєння, володіти навиками її чищення, а у разі необхідності здійснювати ремонт виданого їм озброєння. Обов'язковими є знання заходів безпеки під час поводження із озброєнням; дотримання правил постановки зброї у положення запобігання, контроль наявності патрона у патроннику.

Досвід службових відряджень працівників ОВС у зону АТО на Сході України засвідчив, що динамічна оперативна ситуація, яка за лічені хвилини може помінятися від мирної до такої, що має ознаки повномасштабних бойових дій, вимагають від працівника ОВС знань не тільки щодо свого штатного озброєння, й щодо володіння озброєнням, непридатним підрозділам ОВС.

Під час проведення спецоперацій чи спільного відпрацювання територій у зоні АТО працівники ОВС часто виконують службові завдання у взаємодії з військовими, які володіють значно більшим арсеналом озброєння. Така постійна взаємодія з військовими підрозділами, Національною гвардією України створюють умови для службової

необхідності володіти навиками користування реактивними та автоматичними гранатометами, великокаліберними кулеметами та іншим озброєнням.

Непоодинокими випадками нападів проросійських бандформувань на блокпости де несуть спільну службу підрозділи збройних сил та підрозділи ОВС. У таких умовах працівник ОВС змушений за необхідності, оперативно та рішуче користуватись озброєнням, яке стане адекватною відповіддю на загрозу з боку терористичних бандформувань.

10.1. Підствольний гранатомет ГП-25

Підствольний гранатомет ГП-25 є поширеним у зоні АТО, який перебуває на озброєнні у підрозділах збройних сил та підрозділів Національної гвардії України, трапляється у підрозділах ОВС спеціального призначення та підрозділах ОВС, які отримали кілька одиниць для підсилення вогневого потенціалу, виконуючи небезпечні службові завдання у зоні АТО.

Широко такий тип озброєння застосовується й терористичними бандами ЛНР–ДНР, особливо зважаючи на ту обставину, що підствольні гранатомети різних типів централізовано постачаються до лав терористів Російською Федерацією.

а

б

Фото 29. ГП-25

Зручність застосування ГП-25 у:

- можливості уникнення прямого контакту з противником за допомогою навісного вогню з укриття;
- дальності прицільного вогню на відстань до 400 м;
- можливості вибрати тип вистрілу (гранати) залежно від обставин бойового зіткнення;
- простому ударно-спусковому механізмі – самовзвідний, куркового типу, не потребує попереднього взведення;
- ГП-25 – легкий, компактний, простий у експлуатації;

– вазі вистрілів (гранат) до ГП-25 (дає змогу носити із собою велику кількість боєкомплекту);

Фото 30. Основні елементи ГП-25

Основні елементи ГП-25:

1. Мушка прицільного пристрою.
2. Цілик прицільного пристрою.
3. Кнопка фіксатора прицільного пристрою.
4. Шкала прицілювання з нанесеними діленнями на 100, 200, 300 та 400 м.
5. Запобіжник прапорцевого типу з двома положеннями: ОГ – «положення вогонь», ПР – «положення запобігання».
6. Стержень із кнопкою (екстрактор) для розрядження гранатомета. За необхідності вистріл (гранату) можна вийняти з каналу ствола.
7. Спусковий гачок. У разі натискання спусковий гачок своїм зачепом відтягує курок за собою. При подальшому натисканні на спусковий гачок курок зривається з зачепу і наносить удар по ударнику.

а

б

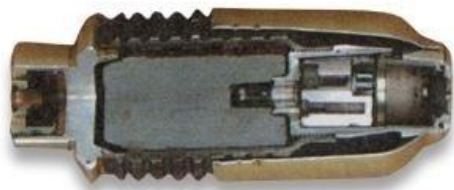

Фото 31. Основні типи вистрілів до ГП-25: а) ВОГ-25 (вибухає в місці контакту); б) ВОГ-25П (підстрибує на висоту 3–5 м. і вибухає у повітрі)

Заходи безпеки під час стрільби з підствольного гранатомета

1. У всіх випадках, коли стрільба з гранатомета не виконується, гранатомет повинен стояти на запобіжнику.

2. Необхідно оберігати ствол гранатомета від попадання в нього води, піску, бруду та інших сторонніх предметів.

3. Забороняється проводити із зарядженим гранатометом дії, не пов'язані з виконанням пострілу.

4. У разі виникнення затримки, не змінюючи напрямок ствола гранатомета, слід за допомогою кнопки екстрактора видалити гранату з каналу ствола та подбати про її утилізацію.

У всіх випадках ведення вогню:

– забороняється стрільба з гранатомета з приєднаним до автомата багнетом;

– під час стрільби з підствольного гранатомета необхідно пам'ятати, що на траєкторії польоту гранати не повинно бути перешкод, при зустрічі з якою може спрацювати детонатор.

Під час поводження з пострілами забороняється:

1) піддавати гранати механічним впливам;

2) здійснювати будь-яке розбирання пострілів та їх елементів;

3) торкатися гранат, які не розірвалися після стрільби. Вони підлягають знищенню на місці їх падіння з дотриманням відповідних запобіжних заходів.

Вистріли переносяться до гранатомета у призначених для цього підсумках.

10.2. Реактивний протитанковий гранатомет РПГ-7

У зоні АТО поширений багаторазовий ручний протитанковий гранатомет для стрільби боєприпасами різного типу, основним типом заряду якого є кумулятивний вистріл, призначений для ураження броньованої техніки, а також особового складу противника в укріплених приміщеннях, будинках. Є різні модифікації вистрілів осколкового типу для ураження «живої сили» противника на відкритих місцевостях.

а

б

Фото 32. Багаторазовий реактивний протитанковий гранатомет РПГ-7.

Гранатомет РПГ-7 є на озброєнні підрозділів Збройних сил України, Національної гвардії України та добровольчих батальйонів спеціального призначення МВС України.

РПГ-7 є доволі зручним у застосуванні, зокрема:

- простий у експлуатації;
- швидко перезаряджається;
- наявний запобіжник, який дає змогу постійно тримати РПГ-7 у готовності до стрільби;
- під час стрільби немає віддачі;
- порівняно з його вогневою потужністю легко переноситься, вага його становить 6,3 кг;
- прицільна дальність стрільби до 500 м;
- можливо застосовувати різні типи вистрілів залежно від типу мішені.

а

б

Фото 33. Номенклатура гранат для РПГ-7: а) 1 – тандемний кумулятивний; 2 – кумулятивний; 3 – термобаричний; 4 – осколковий, б) саморобний в умовах АТО – кумулятивно-осколковий.

Етапи підготовки РПГ-7 до стрільби

КРОК 1: Підготувати вистріл перед приєднанням його до ствола РПГ-7

Фото 34. Кумулятивний вистріл до РПГ-7

– приєднати пороховий заряд (1) до реактивного двигуна (2);
 – **перед вистрілом** витягти чеку ковпачка (3), зняти ковпачок із детонатора.

КРОК 2: Приєднати вистріл до гранатомета так, щоб гвинт (4) увійшов у виїмку (5).

Фото 35. Підготовка РПГ-7 до виконання пострілу

КРОК 3: Приготувати ударно-спусковий механізм до стрільби, зокрема:

- звести курок (6);
- вимкнути запобіжник (7);
- витягнути чеку і зняти ковпачок із детонатора вистрілу (3);
- прицілитись (мушка, цілик або оптичний приціл);
- натиснути на спусковий гачок (8).

10.3. Реактивні протитанкові гранати

До реактивних протитанкових гранат (РПГ), поширених у зоні АТО, можна віднести: РПГ-18, РПГ-22, РПГ-26. Ці типи реактивних протитанкових гранатометів залишились у великій кількості на складах України після розпаду СРСР. Застосовуються як додаткове озброєння бійців у підрозділах Збройних сил України Національної гвардії України, та добровольчих підрозділах МВС.

а

б

в

Фото 35. Одноразові реактивні протитанкові гранати: а) РПГ-18, б) РПГ-22, в) РПГ-26.

Порядок приведення до бойової готовності таких типів реактивних протитанкових гранат окреслено в інструкції, що прикріплена на корпусі реактивних гранат.

Реактивні протитанкові гранати зручні у застосуванні, зокрема:

- ці типи реактивних гранат поширені у конфліктуючих сторін у зоні АТО;
- всі реактивні протитанкові гранати є одноразовими («вистрілив і викинув»);
- вони відносно легкі та входять до спорядження бійця як додаткове озброєння;

– прості у застосуванні (на кожній «трубі» зазначено інструкцію з експлуатації).

Співробітник ОВС в умовах АТО має можливість за короткий період часу, користуючись інструкцією, вивчити алгоритм приведення до бойової готовності даних типів реактивних гранат.

Заходи безпеки під час стрільби з ручного протитанкового гранатомета.

1. Під час стрільби з гранатомета ззаду в секторі 90 градусів у радіусі 30 м не повинні перебувати люди, розміщуватись боєприпаси, вибухові й горючі речовини. Особливо ретельно за виконанням цієї вимоги необхідно стежити під час стрільби вночі.

2. Під час стрільби дульна частина гранатомета повинна знаходитися не ближче 20 см від бруствера або укриття, щоб унеможливити торкання ґрунту або інших предметів пір'ям стабілізатора гранати після пострілу.

3. Під час стрільби лежачи гранатометник повинен розташовуватися щодо гранатомета так, щоб уникнути ураження реактивним струменем порохових газів, спрямованим у задній сектор.

4. Під час стрільби зі всіх положень слід ужити заходів для захисту органів слуху.

У всіх випадках ведення вогню забороняється:

– допускати до стрільби осіб, які не знають теоретичного розділу прийомів стрільби, порядку приведення реактивного гранатомета до стрільби та правил поведіння з гранатометом або пострілами;

– упирати казенну частину гранатомета в будь-які предмети або ґрунт; відстань між казенним зрізом і стінкою окопу або іншого укриття повинна бути не менше 2 м;

– вести вогонь із гранатомета, ствол якого засмічений брудом, снігом, піском;

– торкатись гранат, які після стрільби не розірвалися; такі гранати підлягають знищенню на місці їх падіння.

Під час стрільби реактивною протитанковою гранатою забороняється:

1) допускати до гранат осіб, котрі не вивчили пристрої й вимоги заходів безпеки;

2) без потреби переключати пусковий пристрій із похідного положення в бойове;

3) проводити розбирання або будь-які ремонтні роботи, а також витягувати гранату з пускового пристрою.

Під час поводження з реактивною протитанковою гранатою необхідно:

- стежити за тим, щоб позаду гранати в створі з нею ближче 30 м не перебували люди, боєприпаси, вибухові та займісті речовини;
- дульна частина гранати повинна знаходитися не ближче 20 см від бруствера або укриття;
- під час стрільби із положення лежачи гранатометник повинен бути розташований так, щоб унеможливити ураження себе пороховими газами;
- необхідно оберігати гранати від вологи.

Під час стрільби дотримуються таких заходів безпеки:

- не допускати без потреби переведення із похідного положення в бойове;
- розводити труби пускового пристрою потрібно безпосередньо перед стрільбою.

Граната розряджається пострілом у бік супротивника

10.4. Інші типи озброєння у зоні АТО.

10.4.1. Автоматичний гранатомет АГС-17

а

б

Фото 36. АГС-17

Одним із таких типів озброєння, що часто трапляються у підрозділах, які залучені до АТО, є АГС-17 (автоматичний гранатомет станковий).

Автоматичний гранатомет забезпечує піхоті ведення вогню по живій силі супротивника на дальності до 800–1700 метрів по точкових цілях і до 1700–2500 метрів по площах, прямою наводкою або навісним вогнем.

Стрільба ведеться зі станка-триноги чергами чи одиночними пострілами. Боєприпас для такого гранатомета (ВОГ-17) – це унітарний постріл калібру 30 мм. Від боєприпасів для підствольних гранатометів їх відрізняє велика потужність заряду, що забезпечує велику швидкість

снаряда і, відповідно, значно більшу дальність стрільби. Тим не менш, незначна за «артилерійськими» мірками швидкість гранати (зазвичай 170–250 м/с) дає змогу зробити зброю під такий боєприпас відносно компактною і легкою, придатною до використання і з піхотних порядків, і з бойової техніки – бронетранспортерів, джипа, вертольотів.

а
б
в

Фото 37. а) споряджений короб до АГС-17; б) ВОГ-17 споряджені у стрічку; в) ВОГ-17 порівняно із набоем 7,62х39.

Боєкомплект АГС-17 становить 87 вистрілів (три коробки по 29 вистрілів). Радіус розльоту осколків ВОГ-17 становить 5–7 м, але у поєднанні з режимом автоматичного вогню та кількістю випущених вистрілів по цілі ефективність та щільність осколків зростає, що робить АГС-17 грізною зброєю, яка «накриває» вогнем (осколками) доволі великі території.

10.4.2. Крупнокаліберний кулемет ДШК

В СРСР створено чимало видів зброї, яка й донині популярна в усьому світі. До таких належить і великокаліберний кулемет ДШК. Із озброєння у нашій країні він був офіційно знятий, але у зв'язку із початком активної фази АТО та наявності значних запасів на складах, цього типу озброєння, його активно використовують у зоні проведення АТО.

Поширення у зоні АТО обумовлене тим, що:

- ДШК є простим у експлуатації
- легко розбирається, має просту конструкцію та невелику кількість основних деталей;
- легко та швидко перезаряджається;
- використовує стандартний, поширений патрон калібру 12,7х108мм, (взірця 1930 р.);
- для стрільби по цілях наземної дислокації слугує відносно простий, відкидний рамковий приціл, розмічений до дальності 3,5 тисячі метрів.

Фото 38. Крупнокаліберний кулемет ДШК, калібру 12,7мм.

Боєприпас калібру 12,7 мм має дуже широку номенклатуру найменувань патронів, які можуть використовуватися для вирішення різних бойових завдань, зокрема:

- патрон із бронепробивною кулею;
- патрон із бронепробивно-запалювально-трасуючою кулею;
- патрон із бронепробивно-запалювальною кулею;
- патрон із бронепробивно-запалювальною кулею зі сердечником із вольфрамового сплаву;
- фосфорна бронепробивно-запалювальна куля;
- бронепробивно-запалювальна куля з металокерамічним сердечником;
- запалювальна куля миттєвої дії (розривна);
- снайперський патрон.

За сучасних умов бойових дій у зоні АТО виникла необхідність замінити штатний лафет ДШК (із трьома стійками, бронешитком та колісною базою) на лафети, що виготовляють волонтери на замовлення військовослужбовців. Такі саморобні лафети створюються під кожен конкретний кулемет із урахуванням умов та місця його застосування. Різноманітність таких лафетів залежить від необхідності стрільби з транспортних засобів; мобільності кулемета; розташування його в обмеженому просторі оборонних фортифікацій; застосування ДШК як снайперської гвинтівки чи забезпечити кулемету якомога більшої приземленості.

За сучасних умов бойових дій у зоні АТО великокаліберний кулемет ДШК є поширеною та грізною зброєю. Його калібр 12,7 мм. Посилені бронепробивні кулі дають змогу з легкістю пробивати броню завтовшки 16 мм а на близьких відстанях – до 500 метрів «прошивати» наскрізь корпус бронетранспортерів та броньованих машин піхоти. Від черги з ДШК не рятують наповнені мішки із піском та колоди соснового дерева, якими часто укріплюються блок-пости у зоні АТО.

а

б

Фото 39. а) наслідки влучання 12.7 мм. кулі; б) крупнокаліберний кулемет ДШК, калібру 12.7мм., обладнаний снайперським прицілом, прикладом та легким лафетом із сошками.

11. ПРАВИЛА ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ У ВИБУХО-НЕБЕЗПЕЧНИХ МІСЦЯХ ЗОНИ АТО

Працівник ОВС, котрий відряджається із службовим завданням до зони АТО, повинен пам'ятати, що це територія з підвищеною ймовірністю зіткнутись із небезпечними штатними боєприпасами та саморобними вибуховими пристроями. Дуже часто молодь, яка порапила у зону АТО, відчувши ейфорію військової обстановки, є легковажною та нехтує правилами елементарної безпеки під час поводження з вибухонебезпечними небезпечними предметами. Поверхневі знання, отримані із ЗМІ та розмов із «досвідченими воїнами», створюють помилкову ілюзію ґрунтовних знань та впевненості під час поводження з великокаліберною зброєю, вибуховими пристроями та речовинами.

Працівник ОВС повинен пам'ятати, що за 2014–2016 рр. бойових дій у зоні АТО накопичилось багато небезпечної для життя та здоров'я, зокрема:

- понівечені боєприпаси;
- боєприпаси, умови зберігання яких було порушено (під «відкритим небом», у сирих умовах, в землі, забруднені);
- вибухові пристрої, які приведені до готовності, але не використані (взведені, розчеховані);
- трофейне озброєння російського виробництва, навички поводження з яким відсутні;
- велика кількість схронів і закладок, що мають свої системи «сигналізації» та пасток від «небажаних гостей»;
- велика кількість мін-пасток, що незазначені на картах мінних полей;
- гранати-розтяжки у лісових масивах та полях, що залишились після облаштування різноманітних блок-постів;

- «небезпечні сюрпризи», які залишають за собою численні диверсійно-розвідувальні групи;
- та інші вибухові пристрої.

Знайти сьогодні «небезпечну річ» у зоні АТО можна практично скрізь – у лісі, старому окопі, на свіжозораному полі, городі і навіть на вулицях міст. І якщо вибухові пристрої серійного зразка легко розпізнати за зовнішнім виглядом і можна діяти відповідно до ситуації, то саморобні вибухівки, що можуть з'явитися на вулицях міст і селищ, визначити набагато складніше.

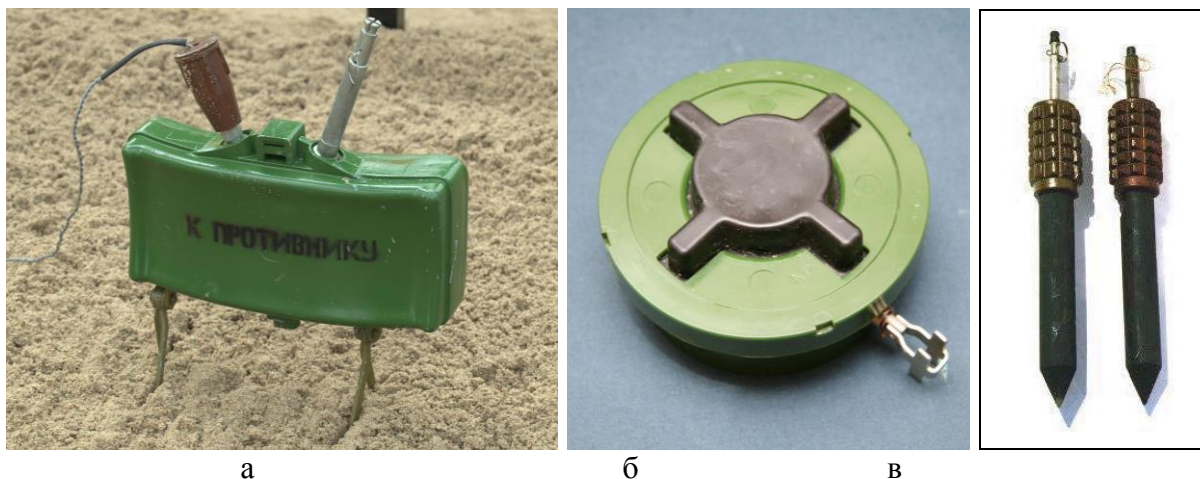

Фото 40. Вибухові пристрої серійного взірця. Протипіхотні міни: а) МОН-50; б) ПМН2; в) ПОМЗ-2М.

Працівник ОВС, котрий відбуває у відрядження у зону АТО, негайно вчити класифікацію, види та тактико–технічні характеристики усіх мін, що трапляються у зоні АТО. Щоб засвоїти такий осяг інформації, необхідні численні практичні заняття в умовах полігону протягом тривалого часу. Співробітнику ОВС у зоні АТО, достатньо дотримуватись ідеології безпечної поведінки. Усі предмети, що схожі на вибухівку, слід вважати небезпечними та діяти відповідно до ситуації. Під вибухонебезпечними предметами слід розуміти будь-які пристрої, засоби, підозрілі предмети, які здатні за певних умов (або при дії на них) вибухати.

До вибухонебезпечних предметів належать:

- вибухові речовини – хімічні з'єднання або суміші, схильні під впливом певних зовнішніх дій (нагрівання, удар, тертя, вибух іншого вибухового пристрою) до швидкого хімічного перетворення, що розповсюджується з виділенням великої кількості енергії й утворенням газів;

- боєприпаси – вироби військової техніки одноразового застосування, призначені для ураження живої сили противника.

До боєприпасів належать:

- бойові частки ракет;
- авіаційні бомби;
- артилерійські боєприпаси (снаряди, міни);
- інженерні боєприпаси (протитанкові і протипіхотні міни);
- ручні гранати;
- стрілецькі боєприпаси (патрони до пістолетів, карабінів, автоматів тощо).
- піротехнічні засоби: патрони (сигнальні, освітлювальні, імітаційні, спеціальні); вибухові пакети; петарди;
- ракети (освітлювальні, сигнальні);
- гранати;
- димові шашки;
- саморобні вибухові пристрої (пристрої, в яких застосований хоча б один елемент: саморобні міни-пастки міни сюрпризи, що імітують предмети домашнього побуту, дитячі іграшки або речі, що привертають увагу.; конструкції саморобного виготовлення).

Фото 41. Саморобні вибухові пристрої

Кожен співробітник, перебуваючи у зоні АТО, повинен щонайменше запам'ятати, що у разі виявлення вибухонебезпечного пристрою **ЗАБОРОНЕНО**:

- наближатися до предмету;
- у безпосередній близькості до пристрою користуватись мобільним телефоном;
- пересувати його або брати в руки;
- розряджати, кидати, ударяти по ньому;
- кидати в нього що-небудь;

НЕОБХІДНО:

- позначити знахідку, якщо є ймовірність, що на неї хтось наїде чи наступить;

- за необхідності вивести із зони потенційного ураження сторонніх осіб;
- негайно повідомити у райвідділ чи органи місцевої влади;
- опитати людей, які перебувають поруч, спробувати встановити, хто міг залишити вибухівку;
- доповісти безпосередньому керівництву.

Фото 42. Залишки боєприпасів у зоні АТО

У зоні АТО є доволі багато таїть багато небезпечних знахідок, на які можна натрапити під час патрулювання чи проведення зачисток. Ніхто не може гарантувати, що у землі під багаттям, розкладеним на території блок-поста, не закопані боєприпаси чи міни, залишені під час відступу терористів. У 2014 році, коли бойові дії у зоні АТО розвивались доволі динамічно, і блок-пости на оборонних позиціях переходили з «рук в руки» сепаратистів чи підрозділів сил АТО, а також і навіть підрозділів Збройних сил України, Національної гвардії України, добровольчих підрозділів та інших підрозділів ОВС. За той час усі перелічені підрозділи застосовували різноманітні вибухові пристрої як вибухові загородження. Часто такі мінні поля (гранати-пастки, протипіхотні міни, сигнальні ракети) залишались невідомими, а план-схеми розташування таких пасток передавались в усній формі чи взагалі не передавались наступним підрозділам.

Такі вибухові пристрої добре замасковані, розташовані з урахуванням психології поведінки людини.

Фото 43. Приклад мінування території навколо військових об'єктів у зоні АТО: а) сигнальна ракета; б, в) граната-пастка, поставлена на розтяжку; г) протипіхотна міна.

Слід пам'ятати, що розмінування, знешкодження або знищення вибухонебезпечних предметів здійснюють тільки підготовлені фахівці-сапери, допущені до цього виду робіт, а у виняткових ситуаціях співробітники, які мають досвід роботи з такими вибуховими предметами. Під час знешкодження біля вибухового пристрою залишається тільки спеціаліст, який здійснює розмінування.

Часто у зоні АТО трапляються вибухові пристрої, що дублюються іншими вибуховими пристроями або поставлені так, щоб розмінувати їх було неможливо. Тому особа, яка здійснює розмінування вибухового пристрою, повинна враховувати цю обставину.

Перебуваючи у зоні АТО, здійснюючи функції із патрулювання чи зачистки місцевості, необхідно постійно аналізувати оточуюче середовище щодо імовірних (явних чи замаскованих) вибухових пристроїв.

Характерними ознаками, які вказують на можливу наявність вибухових пристроїв у підозрілому предметі, є:

– підозрілі обставини появи предметів – сумок, пакетів, пачок, металевих і скляних ємностей тощо, залишених без догляду власниками в цьому місці і у цей час;

– підозрілі обставини появи щойно поштукатурених або свіжопофарбованих місць на стінах, свіжоскопаної ділянки землі або купи сміття на шляху проходження;

– наявність у предметів характерного вигляду штатних боєприпасів, учбово-імітаційних, сигнальних, освітлювальних, піротехнічних виробів;

– наявність очевидних деталей, які приводять вибухові пристрої в дію (елементи живлення, тумблери, кнопки, таймери, проводи тощо);

– виявлення роботи годинникового механізму з підозрілого предмета;

– наявність у предмета запаху бензину, газу, розчинника, а також інших хімічних речовин;

– наявність електроприводів (антен, мобільних телефонів), світодіодів, які мигають або безперервно горять;

– наявність диму, який виходить із предмета;

– збільшена маса предмета (наприклад, коробка з-під цукерок, банка з-під кави, книга, записник тощо);

– наявність у дверях (вікнах) будь-яких сторонніх предметів, закріплених до них шнуром, проводом або скотчем.

Завжди слід контролювати ситуацію довкола себе, особливо коли перебуваєте на незнайомих об'єктах або територіях.

12. ЗАХОДИ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ОБСТРІЛУ З МІНОМЕТІВ ТА СИСТЕМ ЗАЛПОВОГО ВОГНЮ

82-міліметровий міномет – зброя не надто далекобійна. Гранична дальність стрільби – до трьох кілометрів, а ефективно стріляє до двох кілометрів.

а

б

Фото 43. а) автоматичний міномет 2Б9 «Васильок»; б) міномет 2Б14 «Поднос».

Міномет важить більше 40 кілограмів, стандартний ящик із 10 мінами – більше 30. Тому мінометні обстріли зазвичай раптові й нетривалі: десять пострілів за лічені секунди і остання міна виходить зі ствола ще до вибуху першої. Після цього мінометники негайно розбирають міномет і змінюють позицію, щоб уникнути вогню у відповідь.

Із міномета зазвичай обстрілюють серіями: 6–8 пострілів пауза в 5–10 хвилин, потім знову 6–8 пострілів. Таких серій буває не більше трьох. Є можливість обстріл з одного, двох або трьох мінометів (до складу взводу входять три мінометні розрахунки).

82-міліметрова міна містить 400-грамовий заряд вибухової речовини. Осколки розлітаються на 30–50 метрів. При близькому розриві, навіть якщо Вас обминули осколки, можлива серйозна контузія. Міномет має декілька особливостей, зокрема.

По-перше, міна летить із дозвуковою швидкістю по крутій траєкторії. Це означає, що можна почути постріл і характерний свист міни до її вибуху. Досвідчені бійці за звуком визначають, в який бік вона летить («до нас» або «від нас»), наближається або вже віддаляється під час перельоту. У бойових умовах такі навички слід набувати якомога швидше.

По-друге, міна вибухає від удару об землю, і осколки розлітаються вгору і сторони. Тому автомобіль або людина, яка стоїть, – це дуже вразлива ціль. Якщо ж боєць у момент вибуху міни лежить, ймовірність ураження його осколками значно зменшується. Тому, почувши звук міни, яка наближається (або застережливий крик досвідченого товариша), негайно потрібно впасти на землю і притиснувшись до неї сильніше, закрити голову руками.

Осколки міни – легкі. Під час вибуху трикілограмової міни утворюються 400–600 осколків. Будь-яка перешкода – цегла, дерево, бетонний стовп – може непередбачувано змінити напрямок їхнього польоту. Водночас осколки міни погано пробивають більш-менш серйозні перешкоди. Кам'яна стіна, стовбур дерева шолом, бронежилет — все це може допомогти.

а

б

Фото 44. Захисні насипи від осколків: а) обвалована військова палатка; б) вантажівка, захищена насипами .

Під час обстрілу в жодному разі не слід вставати. Під час паузи можна оглянути місцевість, переміститися в підвал, у щілину. Чим нижче Ви лежатимете, тим більше шансів пережити обстріл без наслідків. Окопи, бліндажі, міцні кам'яні стіни — цілком надійний захист від міномета. Навіть у чистому полі можна придумати укриття.

Наприклад, іноді бійці просто встромляли з боку можливого обстрілу малу піхотну лопату і використовували її як укриття. У разі влучення в полотно лопати осколок найімовірніше зрикошетить, а якщо й проб'є, то втратить вбивчу силу. В паузі слід бути готовим до початку наступної серії обстрілу, про наближення якої попередить свистячий звук.

Під час обстрілу не забудьте відкрити рот – це врятує барабанні перетинки. Не намагайтеся втекти із зони обстрілу – міни і осколки все одно швидші. Дочекайтеся, доки не пролунають, наприклад, 8–10 розривів, потім почекайте хоча б три хвилини, після чого швидко змінійте позицію і рухайтесь в укриття. Навіть якщо комусь поруч необхідна допомога – надавайте її після обстрілу і в укритті, інакше допомога найімовірніше знадобиться і вам.

Якщо Ви перебуваєте в зоні, де можливий мінометний обстріл, не знімайте бронезилет і каску. Бронезилети третього або четвертого класу цілком надійно зупиняють мінометні осколки. Інколи частина мін не розриваються (м'який ґрунт, детонатор не спрацював) і стирчать хвостовиками із землі. У жодному разі не чіпайте їх. Імовірність вибуху вкрай висока.

Якщо Ви потрапили під мінометний обстріл під час маршу на «броні», «пірнайте» всередину. Завдання водія БТР (механіка-водія БМП) – на повній швидкості вийти із зони вогню. Якщо зупинитись або розгубитесь перетворитеся на ідеальну, нерухому мішень для мінометів.

12.1. Заходи особистої безпеки під обстрілу із системи БМ-21

«Град»

а

б

Фото 45. Реактивна система залпового вогню на різних колісних базах

Система залпового вогню «Град» – грізна і страшна зброї, яка не залишає шансів на виживання. Однак, як свідчить досвід АТО, можна залишитися живим. Головне не впадати в паніку і знати декілька основних правил безпеки.

Снаряди калібру 122 мм, до системи БМ-21 «Град» випускаються на велику відстань до 20–40 км. Мінімальна дальність стрільби 1,6 км.

Швидкість польоту є вдвічі швидшою, ніж швидкість звуку, тож ракети прилітають швидше, ніж звук їхнього пострілу і польоту. Однак залп з «Граду» добре видно. Вночі – це яскраві спалахи на горизонті, вдень – повітрі добре видно діагональні, чорні димні сліди стартових двигунів випущених ракет. Також навколо місця запуску реактивних снарядів утворюється велика хмара куряви та білого диму.

Фото 46. Ознаки запуску реактивних снарядів із БМ-12 «Град» у нічний час та вдень

Для раннього виявлення реактивного залпу можна організувати пункти чергування спостерігачів, забезпечених відповідною оптикою, які вчасно попередять про ознаки залпу. Такі спостережні пункти слід облаштовувати на пагорбах, високих будівлях та інших підвищеннях. Тривалість залпу (40 вистрілів) становить 20 с. Час перезарядки 7 хв. Отож, після сигналу від спостерігача є всього декілька секунд, щоб сховатися. Тому людям, які знаходяться в зоні можливого обстрілу «Градами», дуже важливо виробити відповідну звичку: постійно триматись

поблизу споруд, які можна використовувати як укриття. Доцільно завчасно підготувати розгалужену мережу окопів та насипів, яку можна використати як укриття. Усі житлові приміщення особового складу повинні бути нижчими від рівня поверхні землі. Палатки та КУНГи, транспорт та бойова техніка повинні бути обваловані (оточені насипом).

Осколково-фугасний снаряд «Град» має контактний детонатор, який спрацьовує у разі удару. Як і у випадку з мінометом, осколки після вибуху летять вгору і сторони. Тому від осколків доволі надійно захищають окопи, траншеї, воронки, бліндажі, насипи. Якщо обстріл застав Вас на відкритій місцевості – лягайте на землю і притискайтеся до неї якомога щільніше. Як уже зазначалося, на кожній пусковій установці «Град» 40 снарядів, які можуть бути випущені всього за 20 с. Але часто дають залп приблизно з 5–10 снарядів, опісля чого уточнюють результати стрільби і коректують вогонь або ж змінюють позицію. Є ймовірність і масованого обстрілу: в артдивізіоні 18 бойових машин, які використовують і разом, і малими групами, і поодинці. Тому не слід поспішати виходити з укриття після закінчення обстрілу, у цей час необхідно підшукати надійнішу схованку. Під час залпів, снаряди розкидає на 50–100 метрів.

а б
Фото 47. а) схеми розльоту снарядів при обстрілі під Волновахою; б) схема розльоту осколків від вибуху снаряда випущеного з «Граду»

13. Елементи тактичної медицини

Основним надважливим елементом спорядження співробітника ОВС у зоні АТО є індивідуальна медична аптечка. Навіть за відсутності ґрунтовних знань та впевненості у своїх силах щодо можливості надання першої долікарської допомоги, таку індивідуальну медичну аптечку може використати сам потерпілий (поранений) чи цивільні особи, котрі мають навички надання до лікарської чи лікарської допомоги.

Ще раз зазначимо, що зона АТО – це зона підвищеної небезпеки, тому співробітники ОВС, відряджені у зону АТО, насамперед повинні подбати про власну безпеку.

Водночас, окрім знань про тактику дій у бойових умовах, співробітник ОВС повинен освоїти теоретичні та практичні знання та навички. Перед поїздкою у відрядження зі співробітником слід провести низку тренінгів із тактичної медицини.

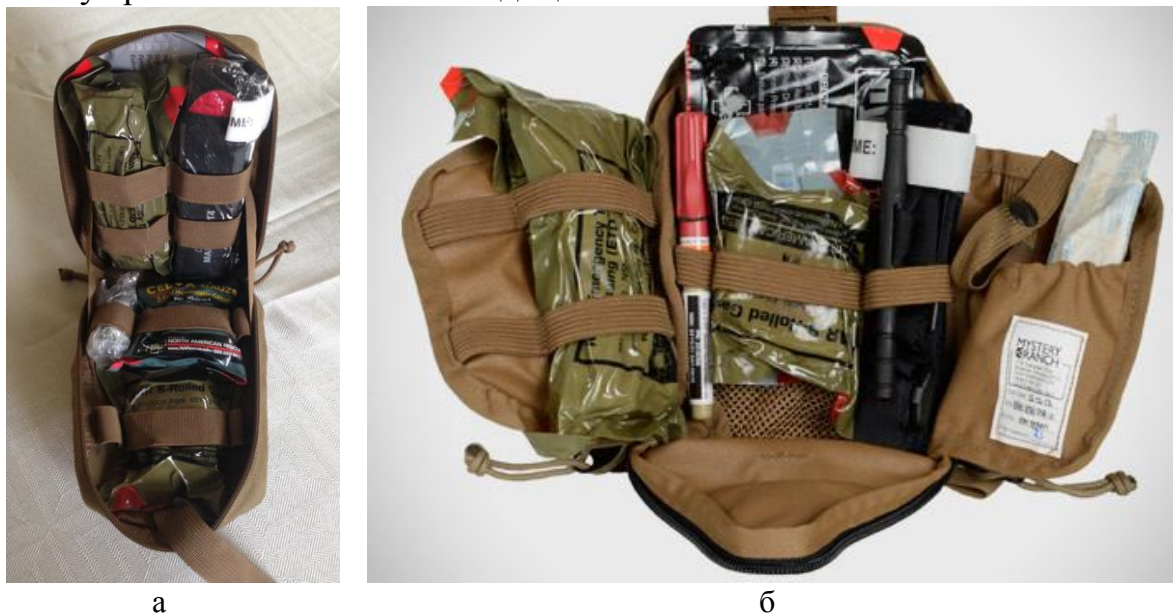

Фото 47. Взірці укомплектованих індивідуальних медичних аптечок.

За сучасних умов війни надання першої само- та взаємодопомоги в порядку є одним із основних способів, забезпечення порятунку життя пораненого.

Відтак зростає роль військово-медичної підготовки, зокрема вивчення способів першої допомоги при пораненнях, кровотечах, травмах, а також способів виносу, евакуації поранених із поля бою. За підсумками навчань співробітник ОВС самостійно повинен укласти індивідуальну аптечку і чітко знати розташування у ній медикаментів чи інших медичних засобів. Необхідно проводити міні-тренування зі знань матеріальної частини аптечок співробітників ОВС, котрі перебувають у зоні АТО. Працівник повинен швидко знайти у індивідуальній аптечці засоби, які застосовуються щодо ушкодження, яке було назване інструктором.

13.1. Поради щодо комплектації індивідуальної медичної аптечки.

Нині завдання щодо забезпечення співробітника ОВС індивідуальною аптечкою здебільшого покладене на нього самого чи формується за сприяння волонтерських організацій.

Необхідно знати, що вартість справді функціональної аптечки може сягати, за даними благодійних фондів близько 100–150 дол. США. Зазначимо, що деякі необхідні лікарські засоби (наприклад, кровоспинний засіб Quick Clot Combat Gauze, Z-Fold, Celox, Gemma) навіть не зареєстровані в Україні. Тому співробітнику потрібно докласти чимало зусиль, щоб кваліфіковано спорядити індивідуальну аптечку, зокрема:

- пройти курс практичних навчань із тактичної медицини;
- «озброїтись» компактною методичкою із тактичної медицини;
- скласти перелік медикаментів та засобів медичної аптечки;
- придбати рідкісні та дорогі медикаменти, засоби тактичної медицини;
- підібрати міцну, із відповідним кріпленням, що швидко відкривається, сумку для накопичених медикаментів та спорядження тактичної медицини.

У комплекті індивідуальної аптечки повинні бути:

1. Кровоспинний джгут, турнікет. Варто взяти кілька таких засобів. Берегти їх від пошкоджень та забруднень.

а

б

Фото 48. а) гумовий кровоспинний джгут; б) кровоспинний турнікет.

Кровоспинні турнікети – високоефективні джгути, здатні зупиняти сильні кровотечі верхніх і нижніх кінцівок за лічені секунди.

Слід наголосити, що джгут та турнікет призначені для тимчасової зупинки кровотечі під час транспортування пораненого. Двостороння текстильна застібка дає змогу однією рукою (на відміну від гумового джгута) надійно накласти джгут незалежно від м'язового об'єму, а також на одяг потерпілого. Зв допомогою стержня можна рівномірно розподілити навантаження та зафіксувати необхідний рівень тиску джгута на ділянці накладання за мінімальних зусиль, а також зменшити компресію за необхідності.

Кліпса фіксує джгут у затягнутому стані за допомогою стержня.

Біла текстильна застібка додатково фіксує стержень, а також є місцем для запису часу накладання джгута (напис можна зробити навіть кінчиком патрона).

Турнікет укомплектований інструкцією щодо накладання та зберігання.

Переваги використання джгута-турнікета:

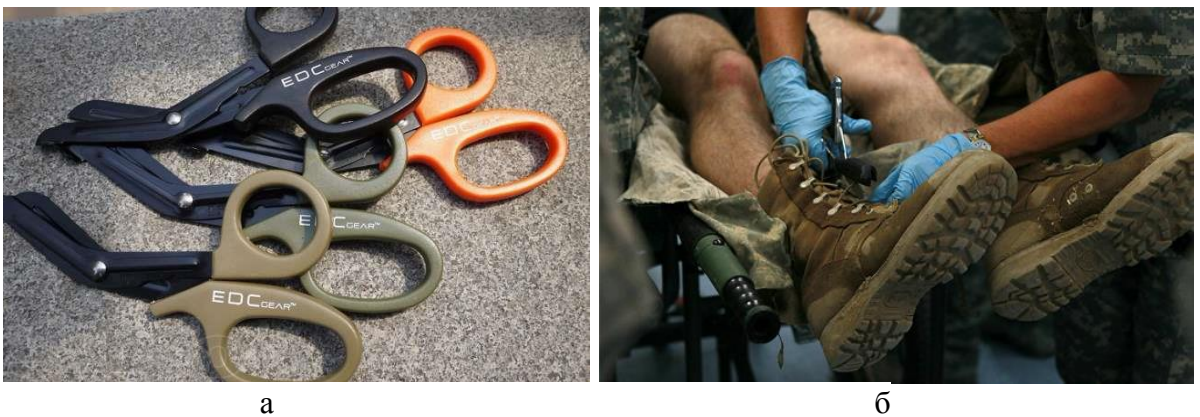
- швидко накладається, що надважливо при сильній кровотечі (конструкція турнікета дає змогу використовувати його однією рукою для самостійного накладання);
- компактний розмір;
- маленька вага;
- двостороння текстильна застібка (витримує більшу вагу і розрахована на більшу кількість циклів з'єднання-роз'єднання, ніж стандартні текстильні застібки; відрізняється великою міцністю при навантаженні на зсув, високою вологостійкістю);
- подвійна зубчаста пряжка з міцного матеріалу надійно утримує джгут (незалежно від текстильної застібки);
- міцна стійка і легка фурнітура, що витримує значні динамічні навантаження, а водночас має малу масу, що є важливо для бійця.

2. Корисними для України є розробки й Армії оборони Ізраїлю. Зокрема, універсальний стерильний перев'язувальний пакет-бандаж (Israeli Battle Dressing) для зупинки кровотечі при травмах і пораненнях у вигляді стерильної неадгезивної (що не прилипає) серветки (10x17 см), прикріпленої до еластичного бинта (10 см x 4,5 м), з петлею на кінці, аплікатором-фіксатором для регулювання тиску на рану, засувкою і системою поступового розмотування бинта, у вакуумній упаковці. Якісний ізраїльський бандажний бинт успішно пройшов випробування у багатьох гарячих точках світу і має багато схвальних відгуків.

а б
 Фото 49. Ізраїльський бандажний бинт: а) вигляд розпакованого бинта; б) вигляд бандаж–бинта у герметичній упаковці з інструкцією щодо застосування.

3. Тактичні ножиці для оперативного розрізання спорядження, ременів, шнурівок, шкіри.

а б
 Фото 50. Тактичні медичні ножиці: а) тактичні ножиці з антибліковим покриттям; б) медик розрізає взуття пораненого тактичними ножицями.

Тактичні ножиці (ножиці Лістера) використовуються для того, щоб швидко і безпечно зрізати одяг із постраждалого, а також для видалення пов'язок, бинтів, екстреного розрізання мотузок або строп під час евакуації і транспортування постраждалих. Пластикові рукоятки не нагріваються і зручно розташовуються в руці. Леза мають зручний кут, що дає змогу використовувати цей вигин як важіль при розрізуванні щільних тканин. Ножиці розроблені лише для зовнішнього застосування і не використовуються для хірургічних або інвазивних процедур. Їхня міцна конструкція дає змогу розрізати різні міцні матеріали, наприклад ремені

автокрісла, шкіра, джинс, навіть тонкий метал. Тактичні ножиці часто використовуються військовослужбовцями, рибалками, аквалангістами як безпечніша альтернатива тактичним ножам. Широка тупа нижня бранша на ножицях призначена для того, щоб при зрізанні одягу з постраждалого ковзати по шкірі, зводячи до мінімуму ризик травми пацієнта.

4. Кровоспинні порошки. Кровоспинні (гемостатичні) засоби мають бути в індивідуальній аптечці кожного співробітника ОВС, котрий перебуває у зоні ризику, оскільки найпоширеніша причина загибелі під час військових дій – велика крововтрата. Однак постачання кровоспинних засобів у зону АТО до останнього часу залишалося однією з найгостріших проблем. Із українських засобів була лише неефективна гемостатична губка. Зарубіжні ж засоби Celox та QuikClot дорогі; водночас привозити їх з-за кордону волонтерам часто доводилося контрабандою.

З уваги на великий попит в Україні на гемостатичні препарати та засоби, що можуть допомогти військовим у зоні АТО, відчизняні науковці запропонували цікаві винаходи.

а

б

в

г

Фото 51. Кровоспинні (гемостатичні) засоби: а, б) загальний вигляд препаратів в упакованні; в, г) принцип їх застосування

Працювати над формулою вітчизняного кровоспинного вчені розпочали ще 2014 року, і згодом (восени) отримали препарат, кращий, ніж

натівський аналог, попри те, що на винахід британського Celox та американського QuikClot свого часу було витрачено великі гроші, а український «Кровоспас» створили на волонтерських засадах.

а б
Фото 52. а) відчизняний гемостатичний аналог; б) гідрогелева пов'язка.

Гідрогелеві пов'язки та бинти – справжнє «чудо» екстремальної медицини. Вони майже повністю складаються із води, але водночас стерильні й герметичні. Вони охолоджують рану, містять лікарські препарати, зокрема знеболююче, гемостатичні препарати. Пов'язка прозора, тому лікар може бачити стан рани без перев'язки, а структура матеріалу дозволяє рані дихати, не пропускаючи при цьому мікроби до рани. Ця пов'язка не прилипає до рани та легко міняється.

Ми не надаємо інструкцію зі застосування гемостатичних порошків та аплікаторів, оскільки вона міститься на кожному упакованні засобів, а лише обмежились ознайомчою інформацією. Застосування цих препаратів передбачає високий рівень мотивації у людини та готовності до їх застосування. Для формування якісних знань зі застосування цих гемостатичних препаратів дуже важливими, є практичні заняття. Навіть володіючи теоретично бездоганно інформацією про методику застосування гемостатиків, людина може бути неготовою бачити відкриту рвану чи вогнепальну рану, кров, торкатись до розірваної плоти.

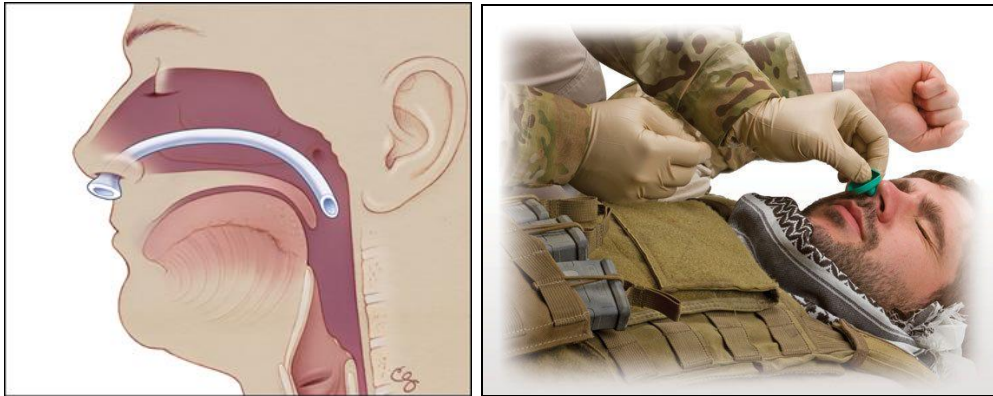
У спецпідрозділах такі тренування відпрацьовують на сільськогосподарських тваринах. Тварині наноситься ножовий поріз чи завдається вогнепальне поранення, а згодом співробітник силових структур зупиняє кров за допомогою гемостатиків та накладає пов'язку.

13.2. Типовий комплект індивідуальної медичної аптечки

Найоптимальнішим (за умови, що її складові застосовуватимуться для надання само- та взаємодопомоги) військової аптечки є таке комплектування:

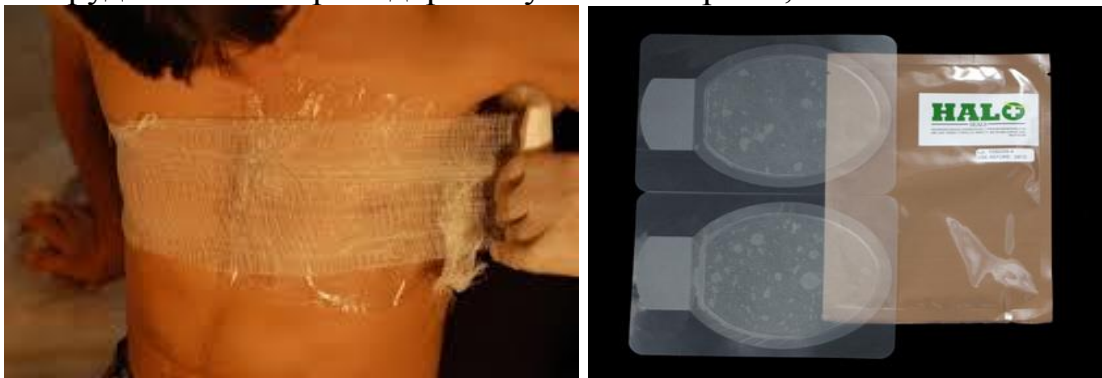
– пам'ятка із «фізіологічною» інформацією про особу;

- ручка або маркер;
- нетравматичні компактні ножиці, тактичні ножиці;
- велика шпилька;
- назофарингеальна чи орофарингеальна (носова, ротова) трубки для забезпечення прохідності дихальних шляхів під час реанімаційних заходів та травмах обличчя;

а б
 Фото 53. а) носова трубка; б) приклад введення носової трубки

- герметична оклюзійна пов'язка для закриття поранення у стінці грудної клітки при відкритому пневмотораксі;

а б
 Фото 54. а) – герметична оклюзійна пов'язка при пневмоторексі; б) – оклюзійна наклейка.

- пункційна голка для декомпресії плевральної порожнини
- антисептик для рук;
- розчин антисептика (йод, повідон-йод тощо);
- асептична пов'язка;
- лейкопластир різного розміру;
- еластичний бинт;
- знеболювальний засіб (опіодний анальгетик) у зручній лікарській формі (шприц-тюбик, шприц);
- протибактеріальний засіб (антибіотик широкого спектру дії);

- ентеросорбент (вугілля активоване в таблетках по 0,25, № 10 або інший аналог);
- протиблювотний засіб (метоклопрамід в таблетках по 0,01, № 10 або інший аналог);
- 2–3 ампули атропіну;
- 2–3 ампули дротаверину;
- 2–3 ампули дексаметазону;
- краплі для очей (проксиметакаїн або інший аналог для місцевої анестезії);
- шприци;
- знезаражувальна серветка на основі спирту, знезаражуючі спреї;
- одноразові рукавички 2 пари;
- аерозоль протиопіковий.

Якщо відразу пораненому буде надана найменша необхідна долікарська допомога, яка дасть змогу йому дожити до надходження в укриття, а згодом і до місця надання першої лікарської допомоги, то можна розраховувати на значне зниження втрат під час бойових дій в умовах і населеного пункту, і поза ним. Також такі дії знижують ризик виникнення важких ускладнень, скорочують терміни повернення в стрій військовослужбовців.

14. ОСНОВНІ ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАХОДИ, ЯКИХ НЕОБХІДНО ВЖИТИ ПЕРЕД ВІДРЯДЖЕННЯМ У ЗОНУ АТО

Якщо Ви збираєтеся до зони конфлікту або отримуєте завдання, пов'язане із ризиком, то Вам необхідно:

1. Скласти перелік осіб, з якими можна зв'язатися в разі надзвичайної ситуації, зокрема й колег по службі, членів родини, місцевих волонтерів, громадські організації, Червоний Хрест тощо.

2. Визначити перелік усіх відомих потенційних небезпек у зоні, де планується Ваша діяльність, словом, потрібно вивчити місце, в яке вас відряджають; дослідити та вивчити за допомогою програми Google Maps географію місцевості, розташування та назви населених пунктів, наявних комунікацій, транспортних шляхів та інших обставин, які допоможуть зорієнтуватись на місцевості та діяти у екстремальних ситуаціях.

3. Важливо з'ясувати настрої місцевого населення до представників силових структур, місцеві звичаї, переглянути наявні сюжети у програмі YouTube про місцевість, куди Вас відряджають, хроніку бойових дій у цій місцевості.

4. З'ясувати, у якому стані перебуває інфраструктура місцевості, зв'язок, основні побутові блага (світло, газ, водопостачання).

5. Зробити орієнтовний план дій на випадок надзвичайних ситуацій, в якому розглянути ризики, що можуть виникнути. Крім того, якщо Ви працюватимете в команді, переконайтеся, що всі будуть залучені до розробки плану надзвичайних заходів, вивчіть його та розподіліть функції і зони відповідальності заздалегідь.

6. Заздалегідь визначити, де будете базуватись (ночувати). З'ясувати які там умови, санітарний стан, стан захищеності приміщення від обстрілів. Ця інформація може вплинути на перелік особистих речей, які ви можете взяти із собою.

7. Вчіться з досвіду. Якщо Ви вперше у зоні АТО, раніше не працювали у таких умовах, або з таким типом завдань, попросіть у досвідчених колег або поради потенційного наставництва.

8. Намагайтеся бути настільки самодостатнім у своїх діях у зоні АТО, наскільки це можливо. Ваші дії сприятимуть безпечнішому робочому середовищу.

Після такого аналізу зможете відповідно скоригувати свої плани, щоб мінімізувати ризик для Вашої безпеки.

15. ПІДГОТОВКА ТА НЕОБХІДНІ РЕЧІ У ЗОНІ АТО

Перелік речей та спорядження залежить від:

- оперативної ситуації на місцевості, де здійснюватиметься Ваша діяльність;
- типу вашої діяльності та завдання, які Ви вирішуватимете;
- терміну перебування у відрядженні;
- місця дислокації, умов проживання, наявності комунікацій та комунальних вигод;
- рівня досвіду та професіоналізму у співробітників, котрі перебуватимуть у відрядженні разом з вами
- пори року, кліматичних умов, атмосферних явищ;
- низки інших чинників та обставин.

Спробуємо запропонувати один із варіантів речового набору який слід взяти зі собою у службове відрядження у зону АТО. Запропонований набір речового забезпечення можна змінювати відповідно до попередньо перелічених обставин.

1. Шолом. М 826 Schuberth (німецький військовий шолом), ми радимо саме цей тип шолому зважаючи на хороше співвідношення доступності та якості.

На відміну від доступних аналогів – PASGT (США), F-2 Spectra (Франція), 6Б27 (Росія) – цей тип шолому у великих кількостях завозився волонтерами у 2014–2015 р. на територію України, є порівняно недорогим, легким, доступним та зручним у експлуатації.

а

б

Фото 55. М 826 Schubert (німецький військовий шолом: а) зовнішній вигляд; б) вигляд підшоломника.

Цей шолом прийнятий на озброєння у 1992 р., використовувався у багатьох локальних конфліктах.

Шолом має вагу в 1,5 кг та забезпечує захист стандарту Standardised Regulation («STANAG») 2920, V50 mini від осколків до 1,1 граму, що летять на швидкості 680 м/с. Виробляється в таких розмірах: «S» (51,0–54,0 см), «M» (55,0–57,0 см), «L» (58,0–60,0 см) та «XL» (61,0–64,0 см).

Зовні за дизайном завдяки козиру та потовщенню з боків схожий на німецький шолом часів Другої Світової. На кромці шолома є гумовий кант. Ззовні видно три точки кріплення підшоломника, зі складною системою ударогашення. Підшоломник також слугує каркасом для обруча, який охоплює голову і сітки, що забезпечує найбільш комфортне носіння і безпеку. Обруч зроблений з пластика, але має шкіряну вставку для того, щоб шолом не ковзав по голові. Також на обручі є регулювання за обсягом голови. Таке ж регулювання є на сітці для регулювання по висоті. Підборідний ремінець дуже зручний і зроблений з міцної тканини та має три точки регулювання і швидкознімними кріплення.

До комплекту шолома належить двосторонній маскувальний чехол (літо–зима).

Напів-сфера шолому виготовлена із кевларового волокна.

Завдяки поширенню в Європі цей шолом дуже просто купити зі складу, відтак з початком війни на Донбасі волонтери розпочали масово скуповувати його та передавати до України. Одним із перших їх прийняли на озброєння добровольчі підрозділи, зокрема батальон «Донбас».

2. Бронежилет

Одним із основних елементів сучасної екіпіровки бійця є бронежилет. Головним параметром кожного бронежилета є ступінь

бронезахисту, що впливає на його вагу та відповідно і ціну. У світі найбільш поширені чотири типи класифікації бронежилетів:

- радянська, яка використовується в Україні;
- американська NIJ;
- німецька DIN;
- європейська CEN.

Клас захисту означає типи та калібр куль, які зможе витримати бронежилет. Водночас слід пам'ятати, що кулі навіть для однієї зброї можуть бути бронебійними чи з підвищеним пробиттям, які спеціально розроблені для ураження цілі у бронезахисті. Зазвичай військовий бронежилет складається з двох шарів захисту. Кевларової або з аналогічного матеріалу пластини, яка захищає лише від пістолетних куль та розміщується по всій площі бронежилету, а також головної металевої або керамічної пластини, яка забезпечує захист від куль із автоматів, кулеметів та гвинтівок. Такий комплект знаходиться спереду та на спині.

Найбільш розгалуженою, є радянська система класифікації, яка із певними видозмінами діє в Україні, Росії та деяких інших країнах колишнього СРСР. Відтак, на думку деяких експертів, це і є її недоліком.

а

б

Фото 56. Елементи бронезахисту: а) бронепластина; б) кевларові «пакети» вставки.

Отож, 1 клас бронежилетів, за вітчизняною класифікацією є найслабкішим, він витримує лише звичайну кулю з пістолета Макарова. Найбільш захищеним є бронежилети з класом 6а, які витримують бронебійну кулю 7,62x54R для снайперської гвинтівки Драгунова. Дистанція обстрілу на який розраховані всі класи захисту, становить 5–10 м. Найбільш розповсюдженим є вітчизняний бронежилет «Корсар-М3».

а б в
 Фото 57. Бронежилети: а) «Корсар М3»; б, в) «ОТВ» та «МТВ» (США)

Зазвичай декларується встановлення у «Корсар» бронепластины 4 класу, яка має витримати кулю 7Н10 з підвищеним пробиттям калібром 5,45x39 для АК-74, звичайні кулі калібром 7,62x39, які використовуються у АК та АКМ. Окрім того, 4 клас витримує легку кулю 57-Н-223С калібром 7,62x54R для СВД. Слід зазначити, що стандартними снайперськими боєприпасами для СВД є 7Н1, 7Н13, 7Н14, які пробивають 4 клас вітчизняної класифікації захисту. Також у «Корсар» можуть бути встановлені пластины 3 класу, які витримують лише пістолетні патрони та звичайну кулю до АК-74.

Але слід пам'ятати, що бронежилет із 4 класом не гарантує захист від бронебійних куль для АК, АКМ та АК-74 та від стандартної снайперської бронебійної кулі для СВД.

Американська класифікація NIJ має менше розгалуження. Це дає змогу виокремити лише два класи бронежилетів для військових, які отримали позначення III та IV класу захисту. Так американський III клас захисту відповідає вітчизняному 4 класу. А IV – 6 класу, який гарантує захист від снайперських бронебійних куль для СВД та інших бронебійних куль меншого калібру для АК, АКМ та АК-74. Тобто IV американський клас захисту захищає від усіх найбільш розповсюджених сучасних куль. Аналогом IV класу захисту за американською системою класифікації є IV клас за DIN (німецька) та BR7 за CEN (європейська). Найбільш розповсюдженими типами закордонних бронежилетів у зоні АТО є різноманітні види plate carrier, CIRAS та варіації американських OTV та MTV. Вони дають змогу розмістити на спеціальних кріпленнях MOLLE усі необхідні підсумки для магазинів, гранат, рації та інших речей.

Слід зазначити, що ступінь захисту бронежилета безпосередньо впливає на його вагу. Так, стандартний бронежилет IV американського класу захисту важить 10–16 кілограмів, залежно від таких додаткових елементів, як захист паху, шиї чи плечей. Аналогічно від бронезахисту

залежить ціна. Середня вартість лише однієї головної бронеплити американського IV класу становить, на момент написання цього розділу та зважаючи на коливання курсу валют, 1,5–2,5 тисячі гривень. До цього слід додати вартість кевларового шару – близько 2 тисяч гривень – та помножити суму на два, оскільки захист необхідний із фронту та тилу. Окрім цього, необхідно додати вартість самого чохла бронезжилету, який залежно від укомплектування підсумками для магазинів та гранат або кріпленнями MOLLE, може коштувати від 200 до 2500 гривень. Отже, вартість бронезжилета може становити 8–12 тисяч гривень за справжній армійських бронезжилет з американським IV класом захисту. Звісно захист за III класом буде дещо дешевшим.

Фото 58. Надійні та доступні бронезжилети, що забезпечуються волонтерськими організаціями: а) Schutzweste Typ ST, Німеччина, 4 клас захисту; б) Osprey MK, Англія 4 клас захисту; в) легкий протиосколковий жилет, Німеччина, 2 клас захисту.

Ця сума може бути меншою, якщо бронезжилет куплений зі складу та привезений волонтерами, але за жодних умов не може становити одну–дві тисячі гривень, зокрема й коли продавець декларує максимальний захист лише за умов обстрілу на дистанції 50 або 100 метрів.

3. Підсумки для спорядження

Зважаючи на всю кількість спорядження, яку Ви плануєте носити зі собою, необхідно підібрати зручні та міцні підсумки для цього спорядження. Також підібрати надійні підсумки для медикаментів, боєкомплекту та необхідного спорядження. Необхідно звернути увагу на надійність їх кріплення.

а

б

Фото 59. а,б) - плече-поясні системи підсумків

Рекомендуємо розташовувати більшість спорядження на поясному ремені, а не бронежилеті. Розташувавши спорядження на бронежилеті, Ви робите його ще важчим та створюєте додаткове навантаження на хребет, а це призводить до швидкого втомлення.

4. Багаж

Складаючи речі, дотримуйтесь правила, «не брати зі собою багаж, який буде займати руки». Багаж, який можна переносити на спині. Сумка повинна бути одна, для забезпечення більшої мобільності. Усе, що ви берете зі собою, повинно вмішатися в одну сумку.

Використовуйте великий гібридний речовий мішок/рюкзак або баул-сумку, чи звичайний великий рюкзак із міцного прогумованого матеріалу.

а

б

в

Фото 60. Багаж: а) гібридна сумка/рюкзак; б) речовий баул; в) туристичний рюкзак

Зручність застосування такого типу сумок у тому, що:

– у таких сумках легко переносити запасне взуття, військове спорядження, речі особистого вжитку;

– у таких баулах Ви можете легко контролювати свій багаж на відміну від численних сумок та пакетів;

– є можливість швидко зібратись та перенести свої речі за необхідності.

Усе спорядження, яке Ви упакуєте у сумку-баул, слід укласти у поліетиленові пакети (харчові пакети чи пакети для сміття). Таке додаткове упакування збереже речі від вологи та бруду. Необхідно прикріпити бірку на сумку з прізвиськом власника та контактним телефоном.

Потрібно також взяти зі собою невеличкий рюкзак, який можна вкласти в сумку-баул. Такий рюкзак стане в нагоді під час нетривалих вилазок із місця постійної дислокації, оскільки можна взяти зі собою усе необхідне спорядження та запас продуктів харчування.

5. Спальний мішок та ізолюючий килимок

Навіть у зимовий період не слід брати зі собою об'ємні зимові спальні мішки. Великий зимовий спальний мішок є важким та займає багато місця у сумці. У зоні бойових дій бувають обставини, за яких доводиться ночувати на підлозі у різноманітних приміщеннях. Тут стане в нагоді ізолюючий килимок та спальний мішок. Якщо в умовах динамічної оперативної ситуації, Ви опинились без комфортного житла з усіма вигодами, то завжди є можливість знайти приміщення для ночівлі (покинуті приватні будинки, приміщення інфраструктури населеного пункту, криївки). Як додаткове утеплення можна використовувати одяг. Для підвищеної готовності до дій у складних оперативно-тактичних умовах слід ночувати одягненим.

6. Резервуар для води

Зручним та ефективним резервуаром для рідини є Camelbak. Особливо у період літньої спеки, коли співробітники ОВС, виконуючи службове завдання, прочісують території та населені пункти у зоні проведення АТО. Співробітник ОВС, патрулюючи у важкому спорядженні, протягом тривалого часу перебування під сонячними променями доволі швидко зневоднюється.

а

б

Фото 61. Гідратор Camelbak: а) загальний вигляд; б) як елемент спорядження

Разом із вологою організм покидають і сили, з'являється в'ялість, виражена втома, і як наслідок неефективне виконання службового обов'язку. Для того, щоб організм отримував постійно рідину в достатній кількості, як свідчить досвід, запасу у 3л. цього гідратора, достатньо.

Зручність у використанні полягає у тому, що:

- може приєднуватись до основного спорядження розвантажувальної системи бійця;
- за допомогою трубки, що закріплена на плечі, не зупиняючись та не знімаючи спорядження можна швидко напиться;
- гідратором може скористатись не тільки її власник;
- за можливості можна доливати рідину.

6. Головний убір

У літній період знадобиться головний убір від сонячних променів – кепка чи панاما з широкими полями. Ліпше використовувати панаму з широкими полями, що кидає тінь на обличчя маскуючи його. Необхідно взяти і флісову шапку (вночі буває холодно). *У зимовий період* – дві теплі шапки.

Також потрібним є захисні балаклави на обличчя по сезону.

7. Одяг по сезону, зокрема:

- два комплекти камуфляжу;
- комплект цивільного одягу, тепла кофту з флісу або Gortex shell;
- декілька комплектів натільної білизни, термобілизна;
- шкарпетки (тонкі та товсті);
- дощовик.

8. Засоби особистої гігієни (залежно від пункту дислокації):

- засоби для прання;

- засоби для особистої гігієни;
- необхідні креми, мазі, краплі, присипки;
- вологі серветки;
- якісний туалетний папір;
- спрей на спиртовій основі (знезаражувальний);
- маленькі манікюрні ножиці.

9. Ліхтарик, зокрема:

- тактичний ліхтарик із кріпленням на зброю;
- налобний ліхтарик;
- хімічні ліхтарики для аварійних ситуацій.

10. Акумулятори, зарядні пристрої, зокрема:

- до мобільного телефону;
- до освітлювальних пристроїв;
- до засобів фіксації подій.

11. Інструменти, зокрема:

- універсальний інструмент, наприклад, Leatherman (мультишу);
- ремкомплект для зброї.

12. Необхідні документи:

- службове посвідчення;
- посвідчення про відрядження;
- інші документи.

13. Пластикові окуляри, зокрема балістичну маску для захисту очей від осколків та вітру.

14. Якісне взуття:

- спортивні кросівки;
- тактичне взуття або «берці».

15. Інші необхідні речі:

- адаптор та розгалужувач для розеток;
- 10–20 м. міцного шнуру, паракорд (легкий нейлоновий шнур)
- компактний бінокль;
- шорти, футболки, пластикові сандалі для душу та відпочинку
- голки, нитки;
- скотч, ізоляційна стрічка;
- ніж середній, складний;
- посуд для харчування (металеві горнятка, тарілка, ложка);
- наколінники та налокітники жорсткі;
- активні навушники;
- компас;
- тактичні рукавички на пальці (міцні).
- інші необхідні речі.

Вага багажу повинна бути такою, щоб його можна було носити тривалий час.

Висновки.

Українські добровольчі батальйони ОВС та окремі співробітники, котрі добровільно вирушили у зону АТО за першої нагоди, є унікальним явищем у конфлікті, який вже протягом кількох років триває на Сході України. Частина батальйонів у АТО – це «спеціальні підрозділи колишньої міліції», що виконують завдання в зоні АТО.

Однак добровольчі батальйони та співробітники інших служб ОВС, перебувають на передній лінії фронту. Для українців вони стали символом відваги та патріотизму. До прикладу, у одному рекламному матеріалі солдати добровольчого батальйону проходять терміналом пасажирського аеропорту, а люди, що очікують вильоту, піднімаються з місць, аплодують і потискають руки солдатам, які вирушають на фронт. Ця коротка, але зворушлива соціальна реклама була підготовлена для проекту «Повернися живим», в рамках якого збираються кошти на підтримку добровольчих батальйонів. Вона дуже влучно відображає ставлення українського суспільства до правоохоронців–добровольців. Неодноразово можна стати свідком того, як люди підходили на вулицях до співробітників ОВС, які щойно повернулися із зони АТО, дякували їм за те, що вони роблять, вручали квіти і символічні подарунки.

Це широке визнання, яким користуються добровольчі батальйони ОВС, та зміни ротацій співробітників ОВС, у світлі зібраних відомостей видається обґрунтованим. Добровольчі батальйони ОВС – це «продукт» нового громадянського суспільства, яке зародилося під час Революції Гідності. На початковій стадії АТО співробітники добровольчих батальйонів МВС та рядові правоохоронці взяли на себе основні удари сил ворога, часто діяли за принципом доконаних фактів і з відчуттям, що держава їх не підтримує. Роль держави в цей період взяло на себе суспільство. Форми, каски, бронежилети, запаси продовольства, спальні мішки – власне усе (інколи і зброя) було придбане за кошти громадян України і самих бійців. Величезна кількість волонтерів піклувалася про те, щоб правоохоронці мали цей мінімум необхідних їм речей, продуктів та пристроїв. Багато громадських організацій допомагали добровольчим батальйонам ОВС, які прийняли на себе удар з боку збройних угруповань.

За планом, чутки про який поширювалися ще 2012 року територією України, східні регіони української держави повинні були «мимовільно» об'єднатися в нову державу – Новоросію, а її війська мали йти в наступ на Київ для відновлення «легітимної», поваленої внаслідок революції влади. Один із діячів української просвітницької організації в Красноармійську (Донецька область) розповів журналістам, що за рік до «мимовільного» розвитку сепаратистського руху у березні 2013 року до них надходили чутки про навчання активістів Новоросії, яке проходили жителі цього міста. Згодом вони стали лідерами сепаратистського руху в

Красноармійську. Можна з великою ймовірністю стверджувати, що, якби не створення і діяльність добровольчих батальйонів, зважаючи на жалюгідний стан і повільне реагування української армії, ці плани мали б шанс на успіх.

Через рік після початку збройного конфлікту в Україні можна з усією впевненістю стверджувати, що протягом цього часу багато чого змінилося на краще. Добровольчі батальйони ОВС все ефективніше співпрацюють із державними структурами. Значні зміни відбулися також у Збройних Силах України, зокрема ліпше і швидше працює штаб. Солдати добровольчих батальйонів набули досвіду, стали навченими бійцями.

На жаль, аналіз ситуації в зоні АТО показує, що, незважаючи на ефективний опір, з яким зіткнулися ворожі збройні угруповання в Україні, вони досі не відмовилися від планів довгострокового втручання. Бійці, що знаходяться на передовій, дуже скептично ставляться до підписаної 11.02.2015 в Мінську мирної угоди і вважають, що період припинення вогню Росія, як і раніше, використовує для підготовки нового удару. У цій ситуації підтримка добровольчих батальйонів ОВС, які виконують службові обов'язки в зоні АТО, є не тільки важливим актом солідарності із державами-сусідами, а також і відповідає їхнім інтересам.

Бібліографічний покажчик

1. Конституція України, прийнята на 5 сесії Верховної Ради України // Відомості Верховної ради України. – 1996. – №30. – Ст. 141.
2. Про міліцію: Закон України від 20.12.1990 з змінами і доповненнями.

3. Про Національну поліцію: Закон України від 02.06.2015 з змінами та доповненнями.
4. Про участь України в міжнародних миротворчих операціях: Закон України від 11.06.1999.
5. Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції: Закон України від 02.02.2014 із змінами, внесеними Законом від 12.02.2015 № 189-VIII.
6. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20.03.2003.
7. Про прийняття протоколу про вибухонебезпечні предмети – наслідків війни: Закон України від 22.12.2004 – К., 2005.
8. Про внесення змін до Закону України «Про боротьбу з тероризмом» щодо превентивного затримання у районі проведення антитерористичної операції осіб, причетних до терористичної діяльності, на строк понад 72 години: Закон України від 12.08.2014.
9. Про затвердження Статуту патрульно-постової служби міліції України.: Наказ МВС України від 28.08.1994 № 404
10. Про затвердження Інструкції із заходів безпеки при поводженні з вогнепальною зброєю: наказ МВС України від 07.09. 2011 № 657.
11. Про затвердження Курсу стрільб із стрілецької зброї для рядового та начальницького складу органів внутрішніх справ України та норм витрат боєприпасів МВС, ГУМВС, УМВС, відомчими навчальними закладами: наказ МВС України від 07.09.2011 № 658.
12. Про затвердження Змін до Курсу стрільб із стрілецької зброї для рядового та начальницького складу органів внутрішніх справ України: наказ МВС України від 12.02. 2013 № 143.
13. Про затвердження Інструкції про порядок постійного зберігання і носіння вогнепальної зброї, боєприпасів і спеціальних засобів працівниками міліції: наказ МВС України від 25.01.1995 № 60.
14. Про затвердження Положення з організації професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ України: наказ МВС України від 13.04.2012 № 318
15. Про заходи щодо зміцнення дисципліни і законності в органах внутрішніх справ та попередження надзвичайних подій, пов'язаних із загибеллю й травмуванням особового складу: наказ МВС України від 16.03.2007 № 81.
16. Про стан професійної підготовки особового складу органів внутрішніх справ та заходи щодо її покращення: рішення Колегії МВС України від 03.12.2007 № 454.
17. Типова програма навчальних зборів для працівників ОВС, які залучаються до охорони громадського порядку та боротьби зі злочинністю в зоні проведення АТО від 26.09.2014 № 20726/Чб.

18. Тактико-спеціальна підготовка працівників ОВС України: навчальний посібник / С. М. Банах, В. Р. Булачек, І. С. Винярчук, Ю. Р. Йосипів, М. А. Мовчан та ін. – Львів: ЛьвДУВС, 2011. – 300 с.
19. Бандурка О. М. Агресивний натопт та методи протидії йому: навчальний посібник / О. М. Бандурка та інші. – Х.: НУВС, 1998.
20. Барановский М. Н. Глава 3. Назначение и характеристика конструкций реактивных снарядов / М. Н. Барановский // Реактивная система залпового огня 9К57 «Ураган». Основы устройства и подготовки к боевому применению. – М.: Издание Михайловской артиллерийской академии, 1996. –118 с.
21. Бородин Н. Г. Зданюк В.М., Казачков Н.А. и др. Тактико-специальная и техническая подготовка подразделений инженерных войск / Н. Г. Бородин, В. М. Зданюк, Н. А. Казвчков и др.; под. ред. А. П. Горбачёва – М.: Воениздат, 1988. – 192 с.
22. Буданов А. В. Обучение сотрудников правоохранительных органов тактике и методам обеспечения личной безопасности: учеб. пособие / А. В. Буданов. –М., ГУК МВД РФ. Метод. Центр. – 1997.
23. Булачек В. Р. Основы тактико-спеціальної підготовки: навчальний посібник / В. Р. Булачек, О. І. Тьорло. – Львів: ЛьвДУВС, 2010. – 268с.
24. Вареньшев Б. В. Военно-инженерная подготовка: учебник / Б. В. Вареньшев и др. – М.: Военное издательство МО СССР. – 1982.
25. Вогнева підготовка: навчально-методичний посібник / В. Р. Булачек, С. М. Банах, І. С. Винярчук, Ю. Р. Йосипів, М. В. Моргун, М. О. Лиса, В. М. Синенький, О. І. Тьорло – Львів: ЛьвДУВС, 2014. – 355 с.
26. Военно-медицинская подготовка / под ред. академика АМН СССР генерал-полковника медицинской службы Ф. И. Комарова. – М. – 1984.
27. Воробьев И. Н., Вооруженный конфликт: борьба с диверсионно-террористической деятельностью противника / И. Н. Воробьев, В. А. Киселев // Военная мысль. – 2006. – №1.
28. Воробьев И. Н. Организация борьбы с диверсионно-террористическими формированиями противника в операции / И. Н. Воробьев, В. А. Киселев // Военная мысль. – 2006. – №2.
29. Воробьев И. Н. Противодиверсионная и противотеррористическая борьба в операции / И. Н. Воробьев, В. А. Киселев // Военная мысль. – 2006. – №3.
30. Воробьев И. Н. Тактика в локальных войнах и вооруженных конфликтах / И. Н. Воробьев // Военная мысль. – 1995. – №1.
31. Герасименко В. П. Розвиток тактики на основі досвіду локальних воєн і збройних конфліктів/ В. П. Герасименко, І. С. Цибулько, А. І. Андросов // Наука і оборона. – 2004. – № 3.– С. 29–32.

32. Давіденко С. В. Організація зв'язку тактичної ланки управління: навчальний посібник / С. В. Давіденко.– Львів: ЛІСВ, 2007. Ч.1.. – 185 с.
33. Доликарська допомога: методичні рекомендації / В. Р. Булачек, Ю. Р. Йосипів, О. І. Тьорло – Львів: ЛьвДУВС, 2013. – 62 с.
34. Затримання озброєних злочинців: метод. реком. – К.,1991.
35. Инженерные боеприпасы: руководство по материальной части и применению. – М.: Военное издательство МО СССР. – 1976. – Книга первая.
36. Инженерные боеприпасы. Руководство по материальной части и применению. – М.: Военное издательство МО СССР. – 1976. – Книга первая.
37. Єфімов Г. В. Дії механізованих (танкових) підрозділів під час боротьби з незаконними збройними формуваннями і диверсійно-розвідувальними групами: навчальний посібник. / Г. В. Єфімов, Ю. А. Дзюбенко, М. Ю. Яковлев – Львів: ЛІСВ, 2008. – 94 с.
38. Керівництво для санітарних інструкторів рот і стрільців-санітарів. – Чернівці:Наші книги, 2007.
39. Керівництва з медичного забезпечення ЗС України в повсякденних та надзвичайних умовах. – Ірпінь, Науково-дослідний інститут проблем військової медицини Збройних Сил України – 2002.
40. Колибернов Е. С. Инженерное обеспечение боя / Е. С. Колибернов и др. – М.: Военное издательство МО СССР. – 1984г.
41. Колибернов Е. С. Справочник офицера инженерных войск / Е. С. Колибернов, В. И. Корнев, А. А. Сосков; под. ред. С. Х. Аганова – М.: Воениздат, 1989. – 432 с.
42. Колесніков В. О. Форми і способи боротьби з повстанцями та партизанами: 4-е вид. / В. О. Колесніков, А. М. Кривошеев – Суми: ІСАП-Інтерпапір. – 2006. – 364 с.
43. Короткий довідник з вогневої підготовки. – Львів: Львівський військовий інститут Національного університету «Львівська політехніка», 2004.
44. Криволапчук В. О. Тактика дій працівника міліції у типових та екстремальних ситуаціях під час виконання службових обов'язків із охорони громадського порядку: навч.-метод. посібник / В. О. Криволапчук, А. С. Васильєв – К.: ВПЦ МВС України, 2006. – 133 с.
45. Кульчицкий В. М. Задержание вооруженных преступников. Подготовка и осуществление операции. Организация и проведение оперативно-тактических учений. / В. М. Кульчицкий, Н. А. Демидов – МВД Украины, Главное Управление по работе с личным составом. – К.: 1991.

46. Лаптій В. А. Система управління органами внутрішніх справ в особливих умовах: теоретичні та практичні проблеми. / В. А. Лаптій – К.: Редакційно-видавничий відділ МВС України. – 1997. – 136 с.
47. Луньков А. В. Марш механізованого (танкового) батальйону в сучасних умовах: навчальний посібник. / А. В. Луньков, Ю. А. Дзюбенко, В. В. Ларіонов, В. А. Мілютін, Г. В. Єфімов – Львів: ЛІСВ, 2008. – 127 с.
48. Майдыков А. Ф. Уроки проведення спеціальної операції. Совершенствование управления органами внутренних дел в особых условиях. / А. Ф. Майдыков, И. Е. Ложкин – М.: Труды Академии МВД СССР, 1991
49. Методичні рекомендації щодо дій підрозділів у складі сил ООН з підтримання миру в зонах військових конфліктів / за. ред. Г. І. Дячука– К.: МО, 2004. – 88 с.
50. Методичні рекомендації щодо організації та проведення занять з працівниками органів внутрішніх справ України з застосуванням ситуаційних задач та алгоритмів правильних дій працівників міліції під час виконання службових обов'язків з охорони громадського порядку та боротьби зі злочинністю: метод. реком. – К.: МВСУ ДКЗ, 2008. – 47 с.
51. Методичні рекомендації щодо дій під час несення служби на блокпостах в умовах наступу і оборони, затримання озброєних злочинців. – К.: НАВС, 2014. – 100 с
52. Методика оцінки обстановки при аваріях на потенційно небезпечних об'єктах та екологічної обстановки на території військового об'єкту. – Ч. 1. – К.: НАОУ, 2001. – 164 с.
53. Методика роботи командирів і штабів, форми бойових документів із забезпечення РХБ захисту. – К.: НАОУ, 2002. – 172 с.
54. Морозов В. Бронетанковая техника в боевых действиях на Юго-востоке Украины. Апрель – октябрь 2014 г. / В. Морозов // *Техника и вооружение: вчера, сегодня, завтра*. – М.: Техинформ, 2014. – № 12.
55. Муруховский В. И. Оружие пехоты / В. И. Муруховский, С. Л. Федоров.– М.: Арсенал-Пресс, 1992
56. Наставление по минной войне НОА Китая. – М.: ГРУ при ГШ ВС СССР, 1969
57. Настанова зі стрілецької справи. Ручні гранати. – К.: Військове видавництво, 2003.
58. Настанова зі стрілецької справи. 5,45-мм автомати Калашникова (АК-74, АКС-74, АК-74Н, АКС-74Н) та 5,45-мм кулемети Калашникова (РПК-74, РПКС-74, РПК-74Н, РПКС-74Н). – К.: Військове видавництво, 2005.
59. Оболенський Ю. Б. Тактичні основи спеціальних операцій: навчально-практичний посібник / Ю. Б. Оболенський – Луганськ: Луганський інститут ВС, 2000. – Ч. 1, 2, 3

60. Обрання тактичних дій нарядами міліції під час затримання озброєного злочинця: методичні рекомендації / С. М. Банах, В. Р. Булачек, І. Ю. Землянський, Ю. Р. Йосипів, М. О. Лиса, М. В. Моргун, В. М. Синенький, О. І. Тьорло – Львів: ЛьвДУВС, 2014. – 52 с.
61. Організація та проведення практичних занять з тактико-спеціальної підготовки із працівниками органів та підрозділів внутрішніх справ України в ситуаціях озброєної протидії з боку злочинців: методичні рекомендації / С. М. Банах, В. Р. Булачек, І. Ю. Землянський, Ю. Р. Йосипів, М. О. Лиса, М. В. Моргун, В. М. Синенький, О. І. Тьорло – Львів: ЛьвДУВС, 2013. – 79 с.
62. Основи забезпечення РХБ захисту та екологічної безпеки військ. – К.: НАОУ, 2005. – 116 с.
63. Основи тактичних дій працівників міліції з ліквідації масових заворушень: методичні рекомендації / В. Р. Булачек, І. Ю. Землянський, Ю. Р. Йосипів, В. М. Синенький, О. І. Тьорло – Львів: ЛьвДУВС, 2014. – 76 с.
64. Особиста безпека працівника міліції під час виконання службових обов'язків: методичні рекомендації: / С. М. Банах, В. Р. Булачек, І. Ю. Землянський, Ю. Р. Йосипів, М. О. Лиса, М. В. Моргун, В. М. Синенький, О. І. Тьорло – Львів: ЛьвДУВС, 2014. – 94 с.
65. Організація і тактика несення служби на блокпостах в умовах антитерористичної операції: метод. рек. / С. В. Албул, О. Т. Ніколаєв, А. О. Шелехов. – Одеса : ОДУВС, 2014 – 34 с.
66. Пам'ятка по несенню служби працівниками міліції з охорони громадського порядку. – К.: Юридична академія МВС України, 2003.
67. Перевірка бою та приведення до нормального бою озброєння механізованих підрозділів. – Львів.: Військовий інститут НУ «Львівська політехніка», 2004.
68. Перкін В. І. Розробка тактичних комплексів та операцій у розслідуванні злочинів / В. І. Перкін //Бюлетень МВС України. – 2002. - № 141. – С. 23–26.
69. Рекомендації з організації і методики проведення занять з бойової підготовки в механізованих танкових підрозділах. – К.: МОУ, 2005
70. Рекомендації щодо підготовки та ведення дій механізованими і танковими підрозділами у ході припинення конфлікту, роззброєння та ліквідації незаконних збройних формувань: навчальний посібник / під ред. Г. І. Дячука. – К.: Варта, 2003. – 79 с.
71. Рота, взвод під час виконання миротворчих завдань: навчальний посібник / Г. В. Єфімов, Ю. А. Дзюбенко, М. Ю. Яковлев – Львів: ЛІСВ, 2008. – 127 с.
72. Руководство по подрывным работам. Утверждено нач. инж. Войск МО СССР 27.07.67г. – М.: Военное издательство, 1969

73. Руководство по дистанционному минированию в операции (бою). Военное издательство МО СССР. Москва. 1986г.
74. Справочник войскового врача. – часть II. / под ред. академика АМН СССР генерал-полковника медицинской службы Ф. И. Комарова – М., 1986.
75. Справочник ORDATA 2 (International deminer's guide to UXO identification, recovery and disposal).
76. Стрижевський В. В. Підготовка та дії підрозділів (частин) під час проведення миротворчих операцій / В. В. Стрижевський, В. В. Овчинніков, М. М. Багінський – К.: НАОУ, 2001. – 124 с.
77. Тактика загальновійськових підрозділів: навчальний посібник. – К.: НАОУ, 1998. – 214 с.
78. Тактико-спеціальна та психологічна підготовка працівників ОВС в системі службової підготовки: методичні рекомендації / В. Р. Булачек, Ю. Р. Йосипів, М. О. Лиса, М. В. Моргун, Н. О. Пряхіна, В. М. Синенький, О. І. Тьорло. – Львів: ЛьвДУВС, 2013. – 158 с.
79. Теорія та практика вогневої підготовки – Львів: Львівський військовий інститут Національного університету «Львівська політехніка», 2007.
80. Шаповалов Б. Б. Психологія і тактика дій працівників міліції в ситуаціях озброєної протидії з боку злочинців: методичні рекомендації. / Б. Б. Шаповалов, В. С. Медведєв, М. О. Супрун. – К.: ДНДІ МВС України, 2011. – 75 с.
81. Шунков В. Н. Оружие пехоты 1939-1945. Харвест. / В. Н. Шунков. – Минск, 1999
82. Энциклопедия XXI век. Оружие и технологии России. Часть 5. Боеприпасы наземной артиллерии. Группа 13. Боеприпасы, боевые части ракет и взрывчатые вещества. Класс 1340. Неуправляемые ракеты, их боевое оснащение и составные части. – М.: Оружие и технологии, 2006. – Т. Том 12. – 848 с.
83. Field Manual. Mine/Contermine Operations. / Manual Field // Headquarters, Department of the Army. – Washington: DC, 30 September 1999. – Change 22. – August 2001.
84. Bomb Live Unit (BLU) Recognition Guide (Mines Advisory Group Lao PDR): Справочник
85. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: globalsecurity.org.
86. Сайт FAS-Military Analysis Network (Originally created by John Pike).
87. Raising Red Flags / Jonathan Ferguson, N.R. Jenzen-Jones. // Examination of Arms & Munitions in the Ongoing Conflict in Ukraine. – Armament Research Services Pty. Ltd. (November 2014).

88. Spot report by the OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine (SMM) // Shelling Incident on Olimpiiska Street in Mariupol; OSCE. – (24 January 2015)

Авторський колектив

Банах С.М., кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент, доцент кафедри тактико-спеціальної підготовки ЛьвДУВС;

Булачек В.Р., кандидат історичних наук, начальник кафедри тактико-спеціальної підготовки ЛьвДУВС;

Йосипів Ю.Р. кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри тактико-спеціальної підготовки ЛьвДУВС;

Землянський І.Ю. викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки ЛьвДУВС;

Курляк М.Д. викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки ЛьвДУВС;

Московчук М.О. кандидат історичних наук, старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки ЛьвДУВС;

Моргун М.В. кандидат історичних наук, доцент кафедри тактико-спеціальної підготовки ЛьвДУВС;

Синенький В.М. кандидат історичних наук, доцент кафедри тактико-спеціальної підготовки ЛьвДУВС;

Тьорло О.І. кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент, професор кафедри тактико-спеціальної підготовки ЛьвДУВС;

Ярославський А.В. викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки ЛьвДУВС.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

ТАКТИЧНЕ КЕРІВНИЦТВО ТА ОРГАНІЗАЦІЯ
НЕСЕННЯ СЛУЖБИ ПРАЦІВНИКАМИ
ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
В ЗОНІ ПРОВЕДЕННЯ
АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ

Навчальний посібник

Редактор –

Комп'ютерна верстка –

Друк –

Підписано до друку2016 р.
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Умовн. друк арк. ____
Тираж 100 прим. Зам. № _____

Львівський державний університет внутрішніх справ
Україна, 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ____ № ____ від _____ 20__ р.